

KLAIPĖDOS APSKRITIES
IEVOS SIMONAITYTĖS
VIEŠOJI BIBLIOTEKA

**KLAIPĖDOS APSKRITIES IEVOS SIMONAITYTĖS VIEŠOSIOS
BIBLIOTEKOS INFORMACIJOS IŠTEKLIŲ FONDO ORGANIZAVIMAS:
FONDO TURINIO IR JO NAUDOJIMO ANALIZĖ**

Tyrimo ataskaita

Parengė: vyresn. metodininkė Milda Daugintienė

Klaipėda, 2021

TURINYS

IVADAS	3
Naudojamos sąvokos	5
1. KLAVB fondo analizės rezultatai	6
1.1. Fondo dydis ir struktūra 2015–2020 m.	7
1.2. Dokumentų fondo kaita 2007–2020 m.	9
1.3. KLAVB vartotojų aprūpinimas dokumentais 2015–2020 m.	17
1.4. Dokumentų fondo komplektavimas 2015–2020 m.	18
1.4.1. Pagrindiniai komplektavimo šaltiniai	19
1.4.2. Dokumentų fondo sudėtinių dalių papildymas	22
1.4.3. Lietuvoje išleistų knygų komplektavimo išsamumas	26
1.4.4. Dokumentų fondo papildymas leidiniais užsienio šalių kalbomis	31
1.4.5. Valstybės biudžeto lėšų panaudojimas dokumentų įsigijimui	32
1.5. Fondo atnaujinimo rodikliai	34
1.6. KLAVB dokumentų fondo analizės apibendrinimas	36
2. KLAVB dokumentų fondo naudojimas 2015–2020 m.	38
2.1. Dokumentų išduotis 2015–2020 m.	38
2.2. Skaitomų knygų ir kitų dokumentų (be periodinių leidinių) analizė	41
2.3. Dokumentų fondo naudojimo rodikliai	42
2.4. KLAVB dokumentų fondo panaudos analizės apibendrinimas	47
3. KLAVB vartotojų apklausos rezultatai	48
3.1. Respondentų charakteristika, skaitymo tikslai ir kalbos	48
3.2. Grožinės ir šakinės literatūros pasirinkimo vertinimas	51
3.3. Nepatogumai, naudojantis bibliotekos leidiniais	53
3.4. KLAVB vartotojų apklausos rezultatų apibendrinimas	57
IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS	58
LITERATŪROS SĄRAŠAS	59

IVADAS

Viena svarbiausių apskrities bibliotekos veiklų – kaupti, saugoti ir suteikti prieigą prie vartotojams aktualių informacijos išteklių ir kultūros paveldo fondo, reikšmingo ir išsamaus regiono mastu. Turimas informacijos išteklių fondas – tai pagrindas bibliotekos veikloms vykdyti. 2016 m. balandžio 29 d. LR kultūros ministro įsakyme ĮV-344 „Bibliotekų plėtros strateginės kryptys 2016–2022 m.“ akcentuojama bibliotekų svarba mokymosi visą gyvenimą galimybių užtikrinime, plečiant neformalaus ugdymo paslaugų įvairovę ir integruojant bibliotekų išteklius į formalaus ugdymo veiklas, aktyvinant skaitymo iniciatyvas ir vertinant jų poveikį, aktualizuojant kultūros, krašto ir kraštotyros paveldo išteklius. Kryptingai siekiama, kad bibliotekos vadovautųsi efektyvaus valdymo principais ir sustiprintų savo teikiamų paslaugų ir visuomenės poreikių atitikimą, kaupdamos kokybiško turinio informacijos išteklius, optimizuodamos bibliotekų fondų valdymą ir gerindamos vartotojų poreikius bei tarptautinius standartus atitinkančią fizinę ir informacinę infrastruktūrą.

Informacijos išteklių fondo organizavimas ir optimizavimas – nuolatinis ir daugialypis procesas, kurį sąlygoja besikeičianti aplinka, demografiniai pokyčiai, informacijos išteklių ir prieigos prie jų transformacija, ribotas finansavimas, kylančios informacijos išteklių kainos. Šie veiksniai skatina įvertinti fondo komplektavimo strategiją, atlikti detalų bibliotekos informacijos išteklių fondo tyrimą, kuriame analizuojamas fondo turinys, kaita ir vartotojų bei nevartotojų požiūris į informacijos išteklių fondo formavimą.

2021 m. vykdytas Klaipėdos apskrities Ievos Simonaitytės viešosios bibliotekos (toliau – KLAVB, bibliotekos) informacijos išteklių fondo organizavimo tyrimas apima du etapus: 1) fondo ir jo naudojimo analizė (vasario–balandžio mėn.); 2) fondo vertinimas vartotojų požiūriu (birželio–liepos mėn.).

Tyrimo tikslas – išanalizuoti Klaipėdos apskrities Ievos Simonaitytės viešosios bibliotekos informacijos išteklių fondą, jo naudojimą ir atitikimą vartotojų poreikiams.

Uždaviniai:

- 1) Išanalizuoti KLAVB informacijos išteklių fondo sudėtį ir kaitą pagal mokslo sritis (UDK), kalbas, dokumentų rūšis, remiantis bibliotekos fondo bendrosios apskaitos ir Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos statistikos modulio duomenimis.
- 2) Išnagrinėti 2015–2020 m. įsigytų dokumentų sudėtį pagal mokslo sritis (UDK), kalbas ir dokumentų rūšis, remiantis LIBIS komplektavimo posistemio apskaitos duomenimis.

- 3) Palyginti KLAVB įsigytų dokumentų sudėtį pagal mokslo sritis (UDK) su Lietuvos spaudos statistika, remiantis 2015–2019 m. spaudos statistikos ir LIBIS komplektavimo posistemio apskaitos duomenimis.
- 4) Išanalizuoti KLAVB dokumentų fondo panaudą, remiantis LIBIS skaitytojų aptarnavimo posistemio ataskaitų duomenimis.
- 5) Nustatyti KLAVB turimo informacijos išteklių fondo vertinimą vartotojų požiūriu.

Metodai:

Statistinis fondo tyrimo metodas.

Statistinių duomenų lyginamoji analizė.

Sociologinis fondų analizės metodas (anketinė vartotojų apklausa)

Naudojamos sąvokos

Bendroji fondo apskaita – apibendrintų duomenų apie dokumentų gavimą, nurašymą ir fondo kaitą įrašymas į nustatytą apskaitos registrą, jų tvarkymas ir saugojimas.

Bibliotekos aptarnaujama tikslinės vartotojų grupės dalis – apibūdina, kokia aptarnaujamos teritorijos gyventojų dalis (išreikšta procentais) yra aktyvieji apskrities viešosios bibliotekos vartotojai.

Dokumentų nurašymas – pripažintų nereikalingais arba netinkamais (negalimais) naudoti dokumentų išėmimas iš apyvartos.

Einamieji metai – tai kalendoriniai metai, kuriais yra išleisti leidiniai. Pavyzdžiui, 2015 metų einamųjų metų leidiniai – tai leidiniai, išleisti 2015 metais.

Fondo apskaita – dokumentų įrašymas į nustatytus apskaitos registrus, duomenų apie dokumentus tvarkymas ir saugojimas.

Fondo atnaujinimo koeficientas (%) – per metus gautų dokumentų procentinė dalis fondo struktūroje: gautų naujų dokumentų skaičių dalinant iš jų fonduose esančių dokumentų skaičiaus (fiz. vnt.) ir gautą rezultatą dauginant iš 100.

Fondo panaudojimo (atitikimo) koeficientas (%) – fondo dokumentų dalies (skyriaus) naudojimas, parodantis fondo dydžio ir išduoties atitikimą. Apskaičiuojamas tiriamosios fondo dalies (mokslo srities) rodiklį, išreikštą procentais, dalijant iš išduoties rodiklio, išreikšto procentais.

Fondo apyvartos rodiklis – per metus išduotų dokumentų skaičių dalinant iš bibliotekos fonduose esančių dokumentų skaičiaus. Šis rodiklis tiesiogiai priklauso nuo fondo dydžio ir išduoties, taip pat yra susijęs su fondo turiniu bei jo atnaujinimo rodikliu.

Fondo komplektavimo lėšos vienai dokumentų išduočiai – fondų komplektavimui išleistas lėšas dalinant iš išduotų dokumentų skaičiaus ir vertinama atvirkštine tvarka, t.y. kuo mažesnė rodiklio reikšmė, tuo aukštesnis vertinimas. Šis rodiklis susijęs su fondo atnaujinimo rodikliu ir dokumentų išduotimi.

Grupuojamieji dokumentai – laikino pobūdžio dokumentai, kuriuose yra trumpalaikė ir greitai senstanti informacija. Tai dažniausiai smulkieji leidiniai: afišos, anketos, atmintinės, apklausos, tyrimai, garbės raštai, diplomai, gaminių pasi, instrukcijos, informaciniai-reklaminiai leidiniai, kalendoriai (be teksto), kvietimai, parodų bukletai, prospektai, renginių programos, rinkimų leidiniai, telefonų sąrašai, atvirukai (be dailininko) ir pan.

Inventoriaus knyga – vienas iš svarbiausių Bibliotekos fondo apskaitos registrų, jos pakeitimas galimas tik išimties atvejais (jei buvo rašoma nesilaikant reikalavimų, klaidingi įrašai ir kt.), gavus raštišką Bibliotekos direktoriaus arba savininko teises ir pareigas įgyvendinančios institucijos leidimą.

Skaitomumo rodiklis – vidutinis dokumentų, išduotų vienam vartotojui per metus, skaičius. Apskaičiuojamas dalijant išduotų dokumentų skaičių iš vartotojų skaičiaus.

Tęstinis leidinys – neapibrėžto periodiškumo žurnalinis leidinys, turintis nuolatinę antraštę, formą, numeraciją (eina numeriais, tomiais, rinkiniais, knygomis).

Vienetinė fondo apskaita – gauto dokumento ar pavadinimo kiekvieno fizinio vieneto duomenų įrašymas į nustatytą fondo apskaitos registrą, jų tvarkymas ir saugojimas.¹

¹ LR kultūros ministro įsakymas Nr. IV-499 „Dėl bibliotekų fondo apsaugos nuostatų patvirtinimo“. Vilnius, 2010 m. spalio 6 d. Prieiga per internetą:
<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalact/lt/tad/tais.382842/asr>

1. KLAVB fondo analizės rezultatai

Klaipėdos apskrities Ievos Simonaitytės viešoji biblioteka formuoja informacijos išteklių fondą, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos bibliotekų įstatymu, Bibliotekų fondo apsaugos nuostatais², privalomais taikyti standartais ir kitais teisės aktais. Lietuvos Respublikos kultūros ministro įsakyme dėl Lietuvos bibliotekų fondo nuostatų patvirtinimo 2006-12-11 Nr. ĮV-670 pažymima: „apskrities viešosios bibliotekos komplektuoja universalų, bibliotekos veiklos tikslus ir regiono gyventojų poreikius tenkinantį, dokumentų fondą, derinant su kitomis apskričių ir savivaldybių bibliotekomis, kaupia regionų informacijos ir kraštotyros dokumentų fondus.“³

LR kultūros ministro įsakyme dėl Klaipėdos apskrities Ievos Simonaitytės viešosios bibliotekos nuostatų patvirtinimo 2020 m. spalio 19 d. Nr. ĮV-1281 apibrėžta, kad KLAVB kaupia, tvarko ir saugo Lietuvos bibliotekų fondo šias sudėtines dalis:

- ✓ universalų dokumentų fondą, tenkinantį Klaipėdos ir Tauragės apskričių gyventojų poreikius;
- ✓ kultūros paveldo kolekcijas ir kitus rinkinius, kuriuose kaupiami ir saugomi šalies kultūrai išliekamąją vertę turintys publikuoti ir nepublikuoti dokumentai, bibliotekai ir Klaipėdos regionui aktualūs dokumentai:
 - rankraščių ir archyvų fondą;
 - fotodokumentų fondą;
 - kraštotyros dokumentų fondus;
 - marinistinio paveldo dokumentus ir juos papildančių jūrinių relikto fondą;
 - dokumentų fondą, susijusį su rašytojos Ievos Simonaitytės gyvenimu ir kūryba;
 - dokumentų fondą Klaipėdos ir Tauragės apskrityse gyvenančių tautinių mažumų kalbomis, sudarydama sąlygas tų bendruomenių informaciniam aprūpinimui, kultūrinio ir tautinio tapatumo išsaugojimui;
 - skaitmeninę kolekciją.⁴

² Ten pat.

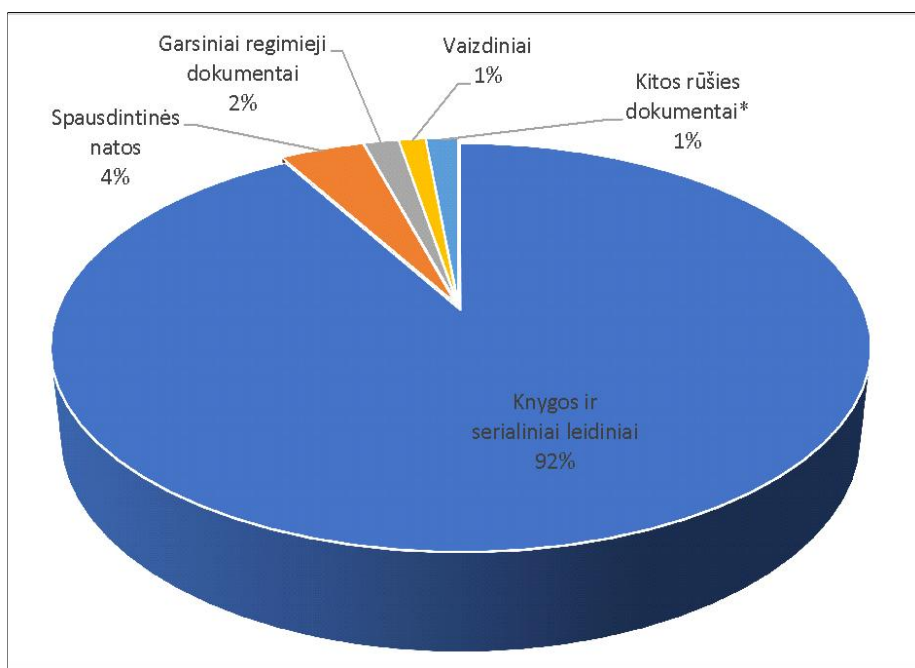
³ LR kultūros ministro įsakymas ĮV-670 „Dėl Lietuvos bibliotekų fondo nuostatų patvirtinimo“. Vilnius, 2006 m. gruodžio 11 d. Galiojanti suvestinė nuo 2018-01-01. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.6EFF39A308B8/asr>

⁴ LR kultūros ministro įsakymas dėl Klaipėdos apskrities Ievos Simonaitytės viešosios bibliotekos nuostatų patvirtinimo 2020 m. spalio 19 d. Nr. ĮV-1281, Vilnius. Prieiga per internetą: http://www.klavb.lt/images/pdf/nuostatai_taisykles/isakymas_del_klaipedos_apskrities_viesosios_bibliotekos_2020.pdf

Siekiant optimaliai valdyti KLAVB informacijos išteklių fondą, susidarė būtinybė formuoti KLAVB fondo komplektavimo strategiją, kuria vadovaujantis būtų perspektyviai naudojami turimi ištekliai ir tenkinami tikslinių vartotojų grupių poreikiai.

1.1. Fondo dydis ir struktūra 2015–2020 m.

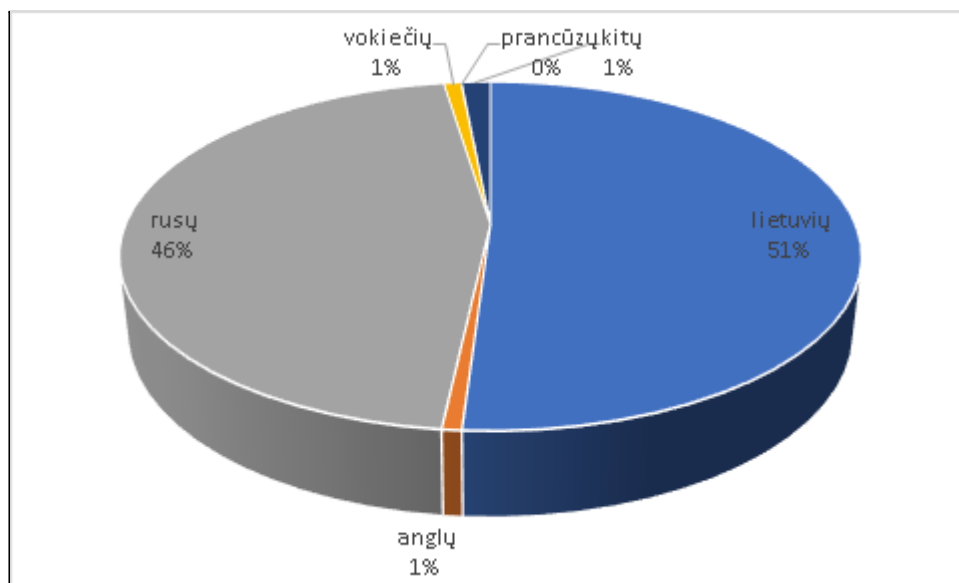
2020 m. KLAVB fondą sudarė 966 507 fiziniai vienetai dokumentų / 309 420 pavadinimų, iš kurių 92 % (889 373 fiz. vnt. / 288 030 pav.) – knygos ir serialiniai leidiniai, 4 % (38633 fiz. vnt.) – spausdintinės natos, o likusius 4 % sudarė garsiniai regimieji (2 %), vaizdiniai (1,3 %, 12113 fiz. vnt.), rankraščiai (0,58 %, 5638 fiz. vnt.), trimačiai ir grupuojamieji dokumentai bei kiti dokumentai fizinėse laikmenose (žr. 1 pav.). Nors didžiausią fondo dalį sudarė tradiciniai dokumentai – knygos ir serialiniai leidiniai, tačiau jų skaičius kasmet, nors ir nežymiai, mažėja, o kitų rūšių (vaizdinių, garsinių ir regimųjų) skaičius didėja.

Pastaba: Kitos rūšies dokumentai*: rankraščiai, trimačiai, grupuojamieji dokumentai, el. periodiniai leidiniai ir kiti dokumentai fizinėse laikmenose, kartografija

1 pav. KLAVB fondo sudėtis pagal dokumentų rūšis 2020 m.

Bibliotekos fondą pagal kalbinę sudėtį sudarė informacijos ištekliai lietuvių, rusų, vokiečių, anglų, prancūzų ir kitomis kalbomis (žr. 2 pav.). 2020 m. dominavo dokumentai lietuvių ir rusų kalbomis: lietuvių kalba sudarė pusę viso fondo (51 %, 493075 fiz. vnt.), o kitą dalį – beveik pusę (46 %, 443032 fiz. vnt.) – rusų kalba. Likusius 3 % sudarė dokumentai vokiečių (8580 fiz. vnt.), anglų (7038 fiz. vnt.), prancūzų (324 fiz. vnt.) ir kitomis kalbomis (14458 fiz. vnt.).

2 pav. Fondo sudėtis pagal dokumentų kalbą 2020 m.

Dokumentų fondo teminė sudėtis analizuojama, remiantis Universaliąja dešimtaine klasifikacija (toliau – UDK), išskiriant į atskirą grupę grožinę literatūrą:

0 Bendrasis skyrius

1 Filosofija. Psichologija

2 Religija. Teologija

3 Socialiniai mokslai

5 Matematika. Gamtos mokslai

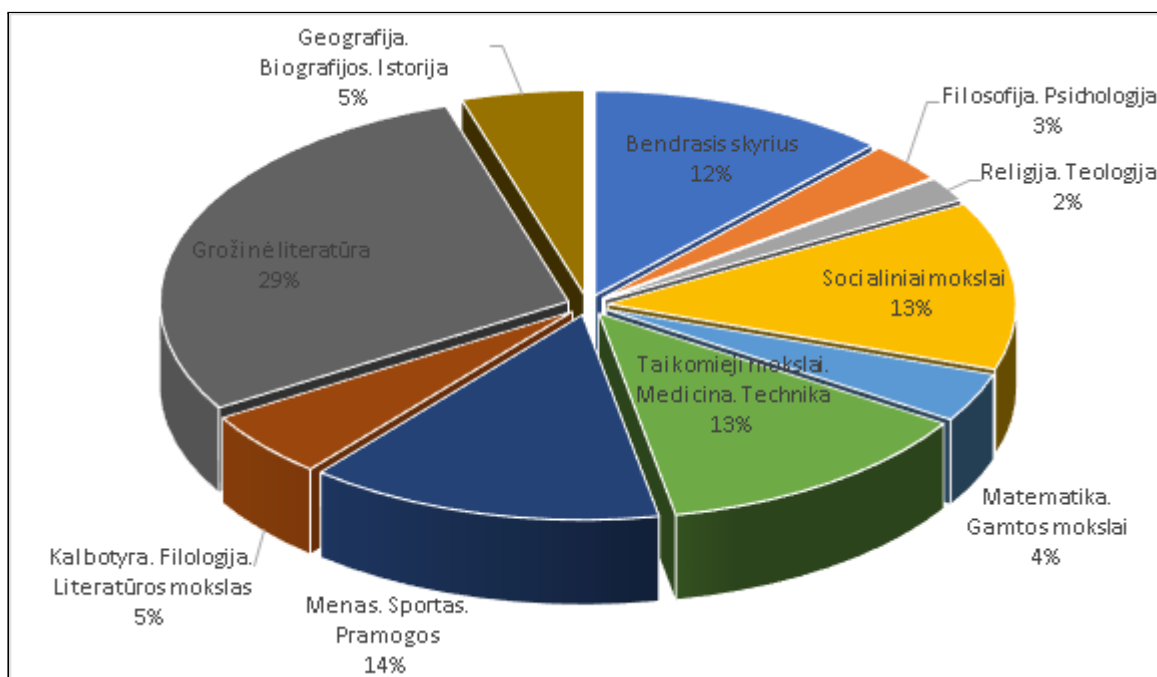
6 Taikomieji mokslai. Medicina. Technika

7 Menas. Sportas. Pramogos

8 Kalbotyra. Filologija. Literatūros mokslas

82–89 Grožinė literatūra

9 Geografija. Biografijos. Istorija

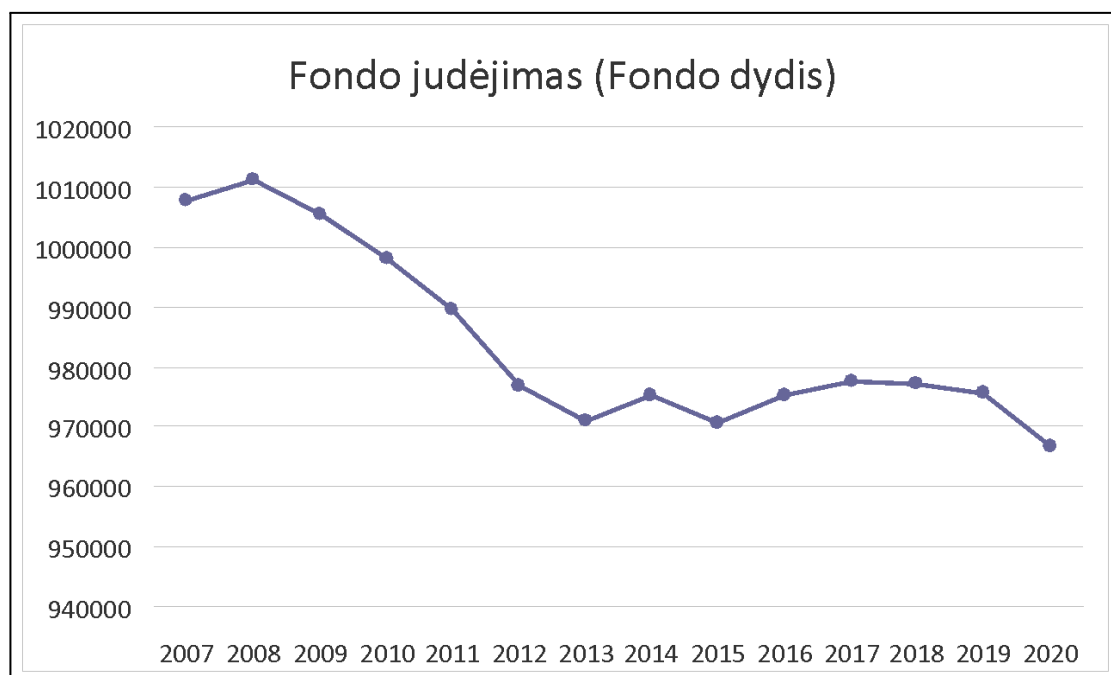

3 pav. Fondo sudėtis pagal tematiką 2020 m.

2020 m. mokslo šakų leidiniai sudarė 71 % viso turimo dokumentų fondo, o grožinė literatūra – 29 % (žr. 3 pav.). Šakinės literatūros dokumentai pasiskirstė gana tolygiai pagal šias temas: 14 % sudaro menas, sportas, pramogos, kūryba (7), 13 % – socialiniai mokslai (3) ir 13 % – taikomieji mokslai, medicina, technika (6), 12 % sudaro bendrasis skyrius (0). Mažiausiai dokumentų yra 2 % religijos (2), 3 % filosofijos, psichologijos (1) ir 4 % matematikos, gamtos mokslų (5) tematika. Galima teigti, kad KLAVB informacijos išteklių fondas – universalus, kuriame pagal fondo dydį dominuoja humanitarinių, socialinių ir taikomųjų mokslų sritys.

1.2. Dokumentų fondo kaita 2007–2020 m.

Kadangi 2015–2020 m. informacijos išteklių skaičius fonde keitėsi nežymiai: fizinių vienetų sumažėjo tik 0,41 %, o pavadinimų skaičius padidėjo 7,86 %, dokumentų fondo dydžio kaitą tikslinga vertinti nuo ankstesnių metų. Nuo 2007 metų KLAVB fondą sudarančių dokumentų fizinių vienetų skaičius mažėjo, o pavadinimų skaičius augo: KLAVB fondą sudarė – 1007694 fiz. vnt., o 2020 m. KLAVB fondą sudaro mažiausias dokumentų skaičius nuo 2007 m. – 966507 egz. Lyginant 2020 m. su 2007 m., dokumentų fizinių vienetų skaičius sumažėjo 4,1 %, o pavadinimų skaičius išaugo 13,47 %. Vertinant tai, galima teigti, kad fonde esančių dokumentų įvairovė padidėjo, susidarė didesnės informacijos išteklių pasirinkimo galimybės, tačiau sumažėjo dokumentų egzemplioriškumas. Fondo dydžio sumažėjimą fiziniais vienetais sąlygojo didesnis nurašytų dokumentų skaičius ir mažėjantis įsigyjamų dokumentų skaičius.

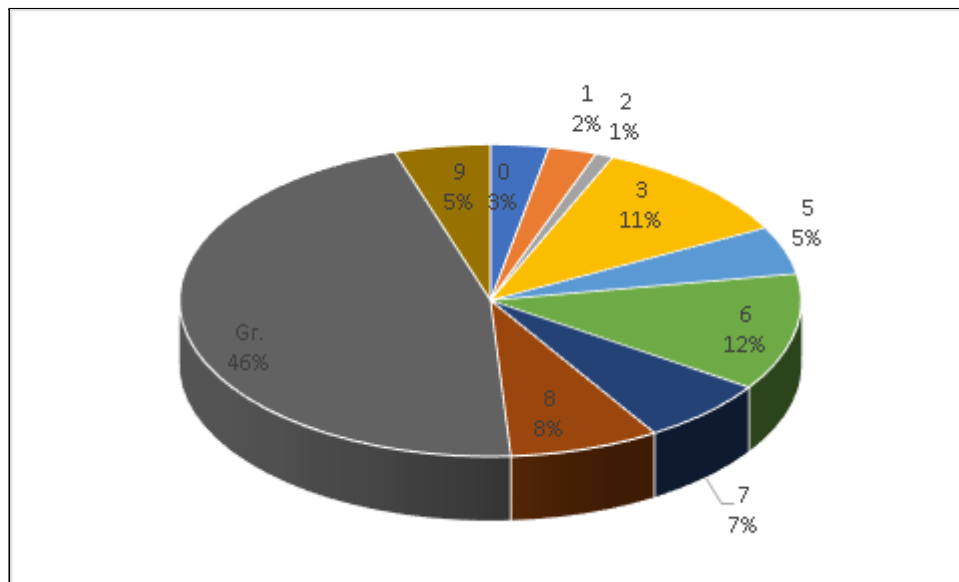
4 pav. KLAVB dokumentų fondo dydžio kaita 2007– 2020 m.

4 pav. matyti, kad 2016–2017 m. dokumentų skaičius fonde augo, tam įtakos turėjo didesnis gaunamų nei nurašomų dokumentų skaičius, o 2019–2020 m. nurašytų dokumentų skaičius išaugo ir KLAVB fondo dydis sumažėjo.

Vykdam informacijos išteklių fondo priežiūrą, kasmet vykdoma susidėvėjusių, praradusių aktualumą leidinių atranka ir nurašymas. 2015–2020 m. nurašomų dokumentų fiziniiais vienetais skaičius augo (2816 fiz.vnt.; 16,2 %), o pavadinimų nurašoma buvo mažiau 75,2 % (7954 pav.). Galima daryti prielaidą, kad buvo nurašomi daug egzempliorių turintys dokumentai. Per šį laikotarpį intensyviausiai buvo nurašomos knygos ir serialiniai leidiniai: nurašymas padidėjo 21,3 % (3539 egz.) fiziniiais vienetais, o dokumentų pavadinimais nurašymas sumažėjo (73,85 %). 2015–2017 m. vyko intensyvesnis spausdintinių natų, skaitmeninių ir kitų dokumentų fizinėse laikmenose nurašymas, o 2018–2020 m. šių rūšių dokumentų nurašyta mažiau. Spausdintinių natų atranka ir nurašymas buvo vykdomas aktyviau, kai buvo perkeliama Muzikos skyriaus veiklos ir fondas į kitą erdvę (į Suaugusiųjų literatūros abonemento II aukštą). Tuo metu buvo nurašyta susidėvėję, aktualumą praradę, daug dubletų turintys leidiniai: spausdintinės natos, skaitmeniniai dokumentai, muzikinė literatūra.

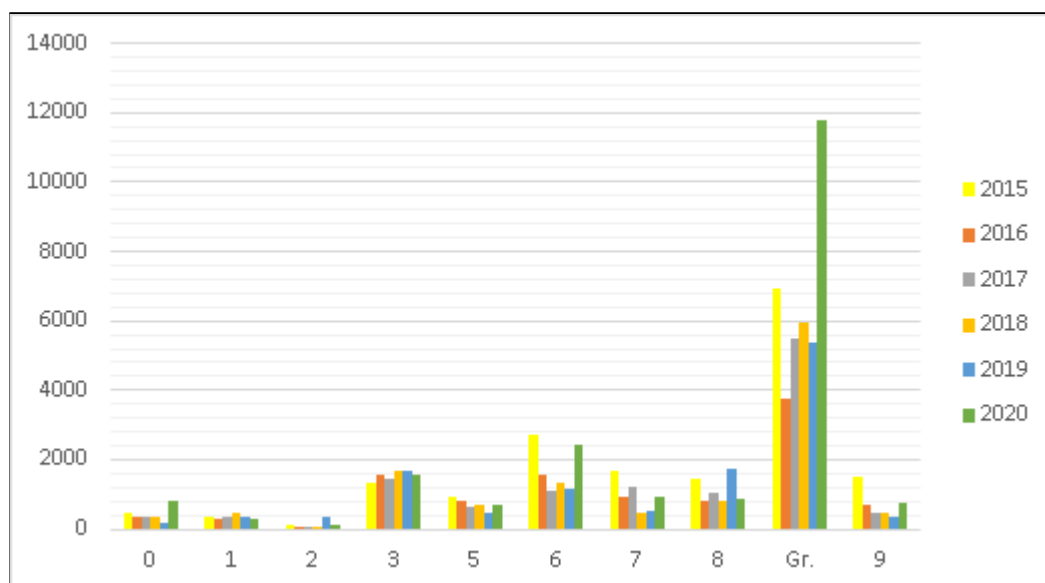
Nagrinėjant kalbiniu aspektu, daugiausia leidinių nurašyta lietuvių ir rusų kalbomis: 52 % (44342 fiz. vnt.) lietuvių ir 45 % (38572 fiz. vnt.) rusų (žr. 5 pav.). Daugiausia dokumentų lietuvių

kalba nurašyta 2020 m. (12720 fiz. vnt.), o rusų kalba – 2015 m. (9122 fiz. Vnt.). Anglų, vokiečių ir kitomis kalbomis leidinių nurašymas sudarė po 1 % visų nurašytų dokumentų. Mažiausiai (38 fiz. vnt.) nurašyta dokumentų prancūzų kalba.

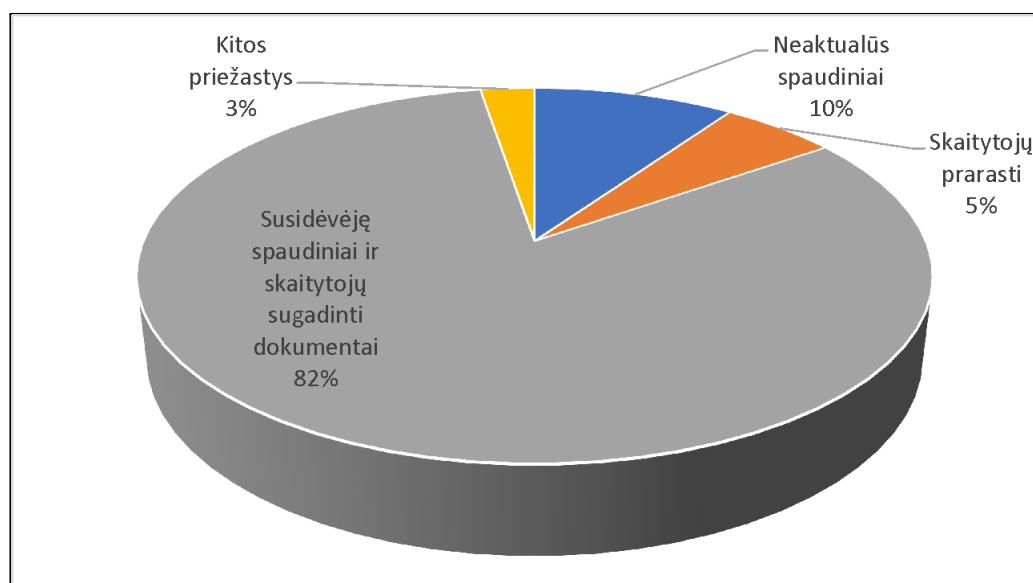
5 pav. 2015–2020 m. Nurašytų dokumentų sudėtis pagal mokslo šakas (UDK skyrius) (%)

Per pastaruosius šešerius metus daugiausia nurašyta grožinės literatūros (46 %, 39245 fiz. vnt.) leidinių (žr. 6 pav.). Iš šakinės literatūros – taikomųjų mokslų: medicinos, technikos (6 sk., 12 %, 10334 fiz. vnt.), socialinių mokslų (3 sk., 11 %, 9255 fiz. vnt.), kalbos, kalbotyros (8 sk., 8 %, 6638 fiz. vnt.) tematika.

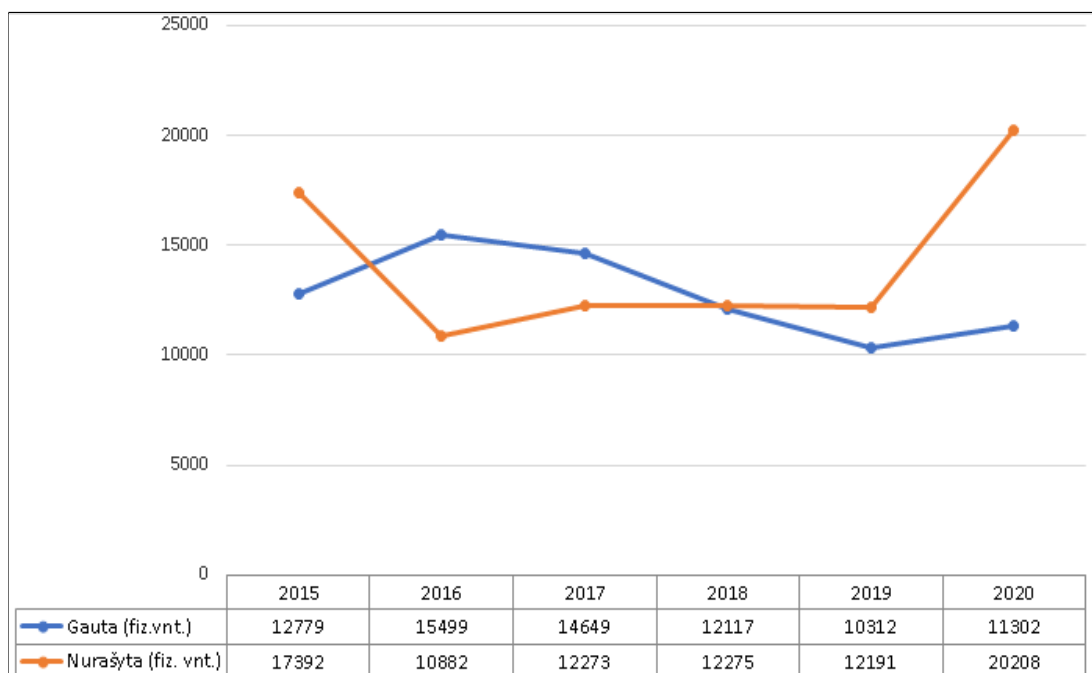
6 pav. 2015–2020 m. nurašytų dokumentų pagal tematiką (UDK skyrių) kaita (fiz. vnt.)

Grožinės literatūros dokumentų didžiausias kiekis (11765 fiz. vnt.) buvo nurašytas 2020 m., o ankstesniais metais buvo nurašoma nuo 3754 fiz. vnt. iki 6945 fiz. vnt. Taikomųjų mokslų leidinių daugiausia (2738 fiz. vnt.) nurašyta 2015 m. ir 2020 m. (2412 fiz. vnt.), o 2016–2019 m. nuo 1351 iki 1591 fiz. vnt.. Socialinių mokslų leidinių kasmet buvo nurašomas panašus kiekis (1329–1659 fiz. vnt.).

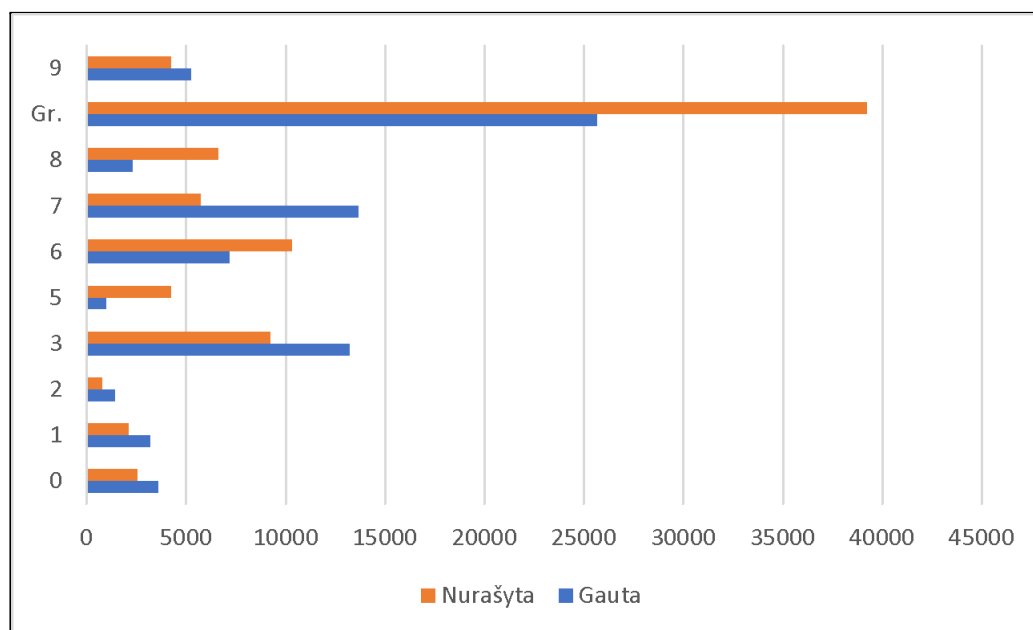
7 pav. 2015–2020 m. KLAVB dokumentų nurašymo iš fondo priežastys

2015–2020 m. iš dokumentų fondo atrinkta ir nurašyta iš viso 85221 fiz. vnt./ 19442 pavadinimų dokumentų. Pagrindinės nurašymo priežastys – tai spaudinių susidėvėjimas ar sugadinimas (70876 fiz. vnt., 82 %) ir aktualumo praradimas (8417 fiz. vnt., 10 %) (žr. 7 pav.).

8 pav. Dokumentų gauties ir nurašymo 2015–2020 m. palyginimas (fiz. vnt.)

Analizuojamu laikotarpiu dokumentų iš fondo buvo atrinkta nurašymui 8563 fiz. vnt. (11 %) daugiau nei jis papildytas naujais leidiniais (žr. 8 pav.). Nors gauties ir nurašymo santykis kasmet kito: 1–1,42: 1–1,8, 2018–2019 m. buvo išlaikytas nurašomų ir gaunamų dokumentų balansas: 1: 1,01–1,18. Remiantis KLAVB dokumentų gauties duomenimis, nustatyta, kad fondo atnaujinimo koeficientas varijuoja nuo 1,6 % (2016–2017 m.) iki 1,06 %. (2019 m.). Pagal IFLA rekomendacijas, tinkamai suregulius gavimo ir nurašymo santykį, fondas per metus turėtų atsinaujinti 2 %. Pastebėtina, kad fondo atnaujinimo koeficientas labiausiai sumažėjo 2019 m., kai buvo gauta mažiausiai dokumentų per pastaruosius šešerius metus, o 2020 m. jis šiek tiek padidėjo (iki 1,17 %) dėl padidėjusių dokumentų nurašymo apimčių ir 990 fiz. vnt. daugiau įsigytų dokumentų nei 2019 m. 2020 m. dėl Covid–19 pandemijos iškeltų iššūkių bibliotekoms buvo skirtos papildomos lėšos informacijos išteklių fondams formuoti.

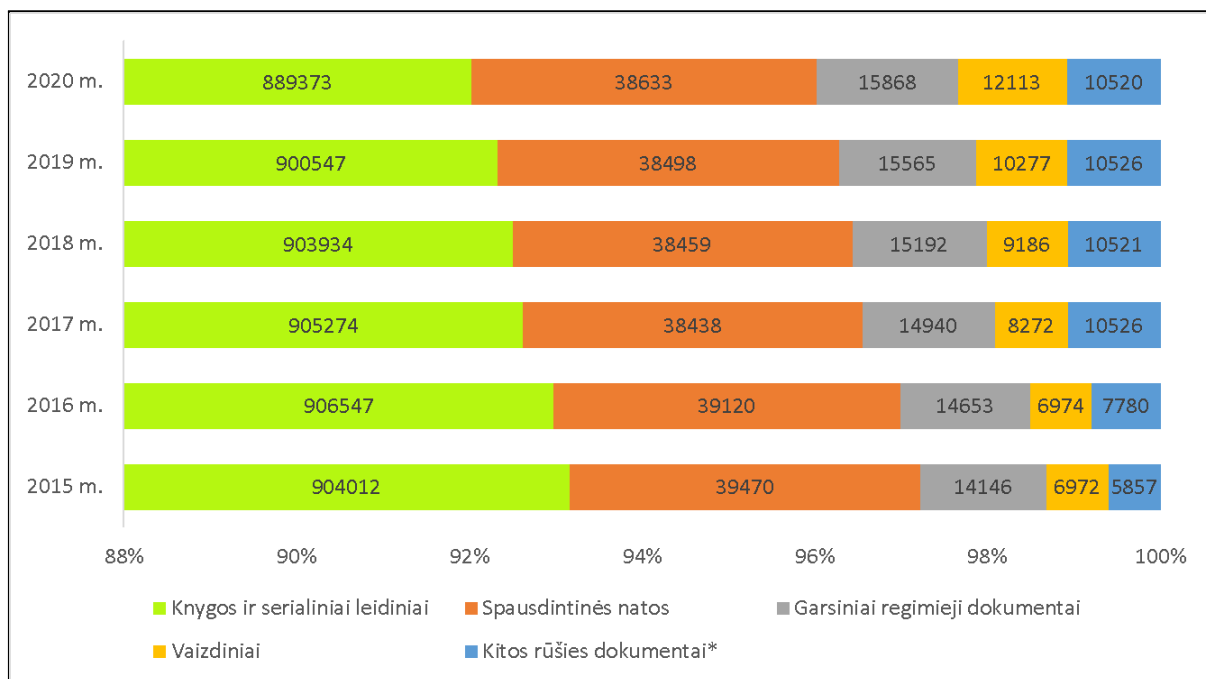
9 pav. 2015–2020 m. gautų ir nurašytų dokumentų pasiskirstymas pagal UDK (fiz.vnt.)

Analizuojant dokumentų gavimą ir nurašymą pagal UDK skyrius (žr. 9 pav.), 2015–2020 m. daugiausia gauta (25679 fiz. vnt.) ir nurašyta grožinės literatūros leidinių (39245 fiz. vnt). Socialinių mokslų (3) ir meno, sporto, pramogų (7) sričių papildymas dokumentais akivaizdžiai didesnis nei nurašymas. 7-ojo UDK skyriaus dydis augo dėl vaizdinių dokumentų ir rankraščių skaičiaus padidėjimo, o nauji leidiniai (albumai, fotografijų leidiniai ir kt.) buvo gauti iš Lietuvos kultūros tarybos. Dokumentų daugiau gauta nei nurašyta ir istorijos, geografijos (9), filosofijos, psichologijos (1), bendrojo skyriaus (0) ir religijos (2) tematika. Taikomųjų mokslų ir kalbotyros skyrių buvo nurašyta daugiau neaktualių, susidėvėjusių leidinių nei gauta naujų.

KLAVB fondo sudėties pokyčiai 2015–2020 m. Lyginant 2015 metų ir 2020 metų fondo sudėtį pagal dokumentų rūšis (žr. 10 pav.), pažymėtina, kad knygų ir serialinių leidinių skaičius nežymiai sumažėjo (1,6 %), bet jų pavadinimų skaičius išaugo – 3,06 %. 2 % sumažėjo ir spausdintinių natų skaičius. Akivaizdžiai išaugo (564,86 %) rankraščių skaičius: 2015 m. fonde jų buvo 848 fiz. vnt., o 2020 m. padidėjo iki 5638 (diagramoje – kitos rūšies dokumentai*). Daugiausia rankraščių buvo gauta 2017 m. (2778 fiz. vnt.) ir 2016 m. (2021 fiz. vnt.). Trimačių, grupuojamųjų dokumentų skaičius nekito – 4079 fiz. vnt., kartografijos dokumentų skaičius išliko stabilus, kasmet keitėsi tik keliais fiz. vnt.: 2015 m. – 501, o 2020 m. – 505 fiz. vnt.

2020 m. Kraštotyros ir skaitmeninimo skyriui, dalyvaujant LNB projekte „Visuomenės poreikius atitinkančios virtualios kultūrinės erdvės vystymas“, buvo suskaitmeninta ir suinventorinta daugiau vaizdinių dokumentų (fotonegatyvų). Lyginant 2020 metus su 2015 metais,

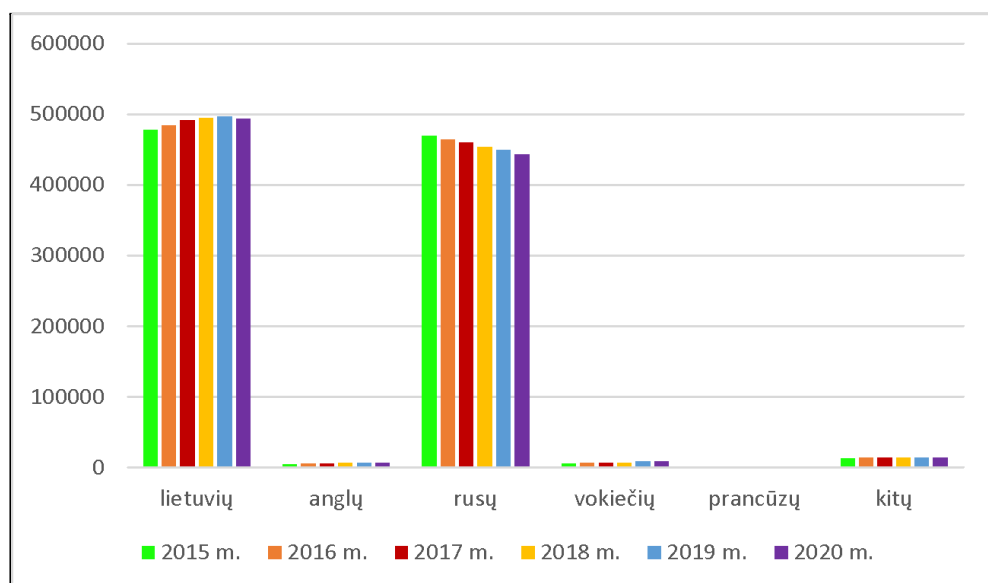
vaizdinių dokumentų fizinių vienetų skaičius išaugo 73,74 %: nuo 6972 fiz. vnt. (2015 m.) iki 12113 fiz. vnt. (2020 m.). Garsinių ir regimųjų dokumentų skaičius padidėjo 12,2 %: 2015 m. – 14146 fiz. vnt., o 2020 m. – 15868 fiz. vnt.

Pastaba: Kitos rūšies dokumentai*: rankraščiai, trimačiai, grupuojamieji dokumentai, el. periodiniai leidiniai ir kiti dokumentai fizinėse laikmenose, kartografija

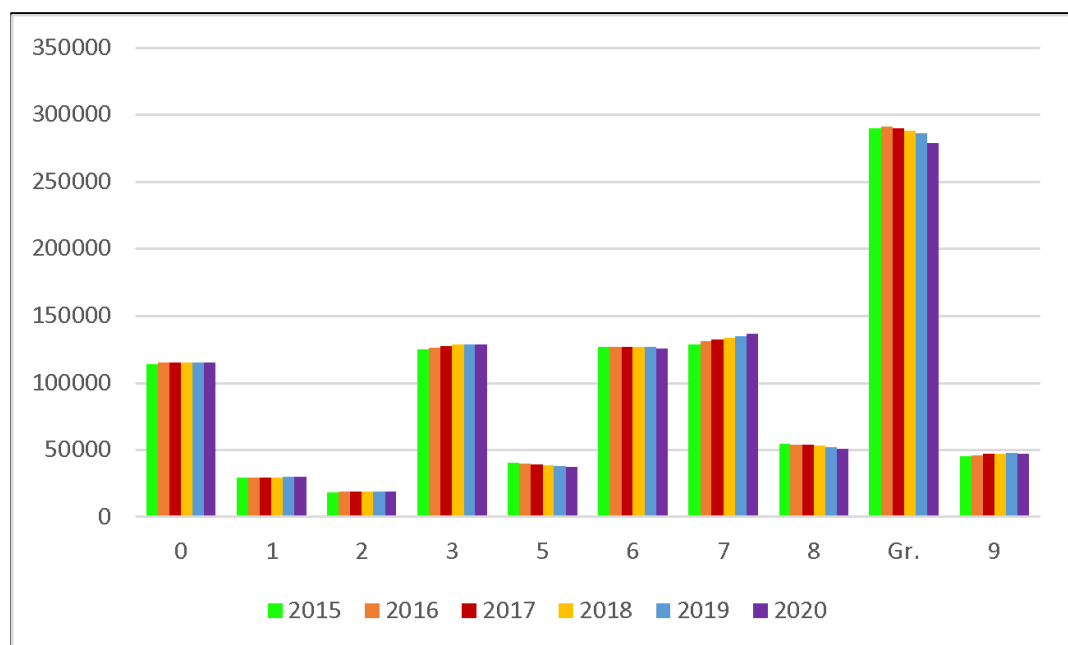
10 pav. KLAVB dokumentų fondo sudėties pagal dokumentų rūšis kaita 2015–2020 m. (fiz.vnt.)

2015–2020 m. fondo sudėtis pagal dokumentų kalbą keitėsi nežymiai (žr. 11 pav.). Lyginant su 2015 metais, 2020 m. dokumentų skaičius lietuvių kalba padidėjo (3,2 %), o dokumentų rusų kalba sumažėjo (5,8 %). Dokumentų anglų, vokiečių, prancūzų ir kitomis kalbomis skaičius augo: anglų – 31,67 %, vokiečių – 36,46 %, prancūzų – 46,91 %, kitomis kalbomis – 4,78 %.

11 pav. 2015–2020 m. KLAVB fondo sudėties pagal dokumentų teksto kalbą kaita

Dokumentų pasiskirstymas pagal mokslo šakas buvo stabilus (žr. 12 pav.), beveik nekito analizuojamu laikotarpiu. 2015–2020 m. grožinė literatūra sudarė 29–30 % viso dokumentų fondo. Šakinės literatūros dokumentų branduolį sudarė keturios pagrindinės tematikos sritys: menas (7 UDK sk., 14–13 %), taikomieji mokslai: medicina, technika (6 sk., 13 %), socialiniai mokslai (3 sk.,= 13 %) ir bendrasis skyrius (0 sk., 12 %). Kalba, kalbotyra (8 sk.) ir istorija, geografija (9 sk.) sudarė po 5 % viso dokumentų fondo. Mažiausiai leidinių KLAVB yra matematikos, gamtos mokslų (5 sk., 4 %), filosofijos, psichologijos (1 sk., 3%) ir religijos (2 sk., 2%) tematika.

12 pav. 2015–2020 m. Fondo sudėties pagal mokslo šakas (UDK skyrius) kaita (fiz. vnt.)

1.3. KLAVB vartotojų aprūpinimas dokumentais 2015–2020 m.

Apskričių viešųjų bibliotekų tikslinės vartotojų grupės – tai aptarnaujamos teritorijos gyventojai bei joje veikiančios savivaldybės viešosios bei mokyklų (išskyrus aukštąsias) bibliotekos. KLAVB priskirta aptarnaujama teritorija – Klaipėdos ir Tauragės apskričių viešosios ir mokyklų bibliotekos ir gyventojai, kurių aptarnavimui ir informaciniais, kultūriniais, mokymosi ir meniniams poreikiams patenkinti turi būti skirtas KLAVB fondas.

Remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis, 2015–2020 m. nuolatinių gyventojų skaičius Klaipėdos ir Tauragės apskrityse mažėjo (žr. 13 lentelę.) Pagal bendrą turimų informacijos išteklių egzempliorių skaičių KLAVB fonde, vienam Klaipėdos ir Tauragės apskričių statistiniam gyventojui vidutiniškai teko 2,3 dokumento. Tai atitinka IFLA rekomendacijas, kuriose nurodoma, jog vienam gyventojui turėtų tekti 1,5–2,5 knygos. Viešosios bibliotekos vartotojui turėtų tekti 2 knygos be specialiųjų kolekcijų, rankraščių ir kitų dokumentų.

Statistiniam aptarnaujamos teritorijos gyventojui kasmet gaunamų naujų dokumentų vidutiniškai teko 0,03 fiz. vnt.: 2015 m. – 0,03; 2016 m. – 0,036; 2017 m. – 0,035; 2018 m. – 0,029; 2019 m. – 0,025; 2020 m. – 0,027. Vertinant tai, galima teigti, kad 1 naujas dokumentas tenka 33 gyventojams. Tai yra 8,3 karto mažiau nei rekomenduoja IFLA: ne mažiau 250 naujų knygų 1000 gyventojui, t.y., po 1 knygą 4 gyventojams.

KLAVB registruotų vartotojų skaičius sudaro 3,2 % visos teritorijos gyventojų skaičiaus ir ši dalis kiekvienais metais mažėjo: 2015 m. – 3,8 %; 2016 m. – 3,56 %; 2017 m. – 3,45 %; 2018 m. – 3,36 %; 2019 m. – 2,75 %; 2020 m. – 2,4 %. Dėl mažėjančio registruotų vartotojų skaičiaus, fonde esančių dokumentų skaičius (fiz. vnt.) tenkantis vienam KLAVB vartotojui didėjo: 2015 m. – 59,86; 2016 m. – 64,3; 2017 m. – 67,56; 2018 m. – 70,47; 2019 m. – 86,27; 2020 m. – 97,69. Nors knygų (fiz. vnt.) kiekis fonde šiek tiek mažėjo, kasmet didėjo ir vienam registruotam KLAVB vartotojui tenkančių knygų skaičius: 2015 m. – 38,5; 2016 m. – 41,1; 2017 m. – 42,76; 2018 m. – 44,29; 2019 m. – 53,9; 2020 m. – 60,3. Garsinių ir regimųjų dokumentų fizinių vienetų skaičius vienam registruotam vartotojui taip pat augo: 2015 m. – 0,87; 2016 m. – 0,97; 2017 m. – 1,02; 2018 m. – 1,1; 2019 m. – 1,38; 2020 m. – 1,6. O gautų naujų dokumentų skaičius, tenkantis vienam vartotojui, kasmet kito: 2015 m. – 0,79; 2016–2017 m. – 1; 2018 m. – 0,87; 2019 m. – 0,91; 2020 m. – 1,14. Analizuojamu laikotarpiu vidutiniškai vienam KLAVB registruotam vartotojui teko beveik po vieną (0,96 fiz. vnt.) naujo dokumento fizinį vienetą.

Nuolatinių gyventojų skaičius metų pradžioje	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Klaipėdos apskritis	327300	324618	320 507	317 252	317 722	319 958
Tauragės apskritis	103083	101200	98 608	95 817	93 695	91 822
Iš viso	430 383	425818	419115	413069	411417	411780
KLAVB fondo dydis (fiz. vnt.)	970457	975074	977450	977292	975413	966507
Knygos ir serialiniai leidiniai (fiz. vnt.)	904012	906547	905274	903934	900547	889373
Knygos (fiz. vnt.)	624111	623086	618581	614141	609013	596421
Gauta dokumentų (fiz. vnt.)	12779	15499	14649	12117	10312	11302
Registruoti vartotojai	16211	15161	14468	13868	11306	9942
Fizinių apsilankymų skaičius	337056	336550	325121	306724	248013	105114
Virtualių apsilankymų skaičius	254756	110388	128628	136425	138909	208363
Išduota dokumentų	689538	627133	534947	530556	481312	252650
Fizinių apsilankymų skaičius 1 gyventojui	0,78	0,79	0,78	0,74	0,6	0,26

13 lentelė. Duomenys apie gyventojų skaičių ir KLAVB vartotojų aprūpinimą dokumentais

2015–2019 m. vidutinis vieno KLAVB registruoto vartotojo skaitomumo rodiklis per metus – 40,34: 2015 m. – 42,5; 2016 m. – 41,37; 2017 m. – 36,98; 2018 m. – 38,26; 2019 m. – 42,57. 2020 m. šis rodiklis sumažėjo iki 25,5. Procentine išraiška skaitomumo rodiklis 2020 m., lyginant su 2015–2019 m., sumažėjo 36,8 %.

Klaipėdos ir Tauragės apskričių gyventojui apsilankymų KLAVB per metus statistiškai teko apie 0,7 karto. Žemą fizinių apsilankymų rodiklį lemia mažėjantis gyventojų skaičius aptarnaujamose apskrityse, aptarnaujamos teritorijos dydis ir toje pačioje teritorijoje veikiančios savivaldybių viešosios bibliotekos, kurios fiziškai labiau pasiekiamos gyventojams. Be to, 2019–2020 m. fizinių apsilankymų skaičiui reikšmingą įtaką turėjo paskelbtas visuotinis karantinas dėl Covid–19 pandemijos. Ankstesnių tyrimų rezultatai (2014 m. LiBiTOP „Lietuvos valstybinės reikšmės ir apskričių viešųjų bibliotekų strategijų, kokybinių ir kiekybinių veiklos rodiklių tyrimas“) rodo, kad KLAVB paslaugomis daugiausia naudojasi Klaipėdos miesto gyventojai, o regiono gyventojų bibliotekoje apsilanko nedidelė dalis.

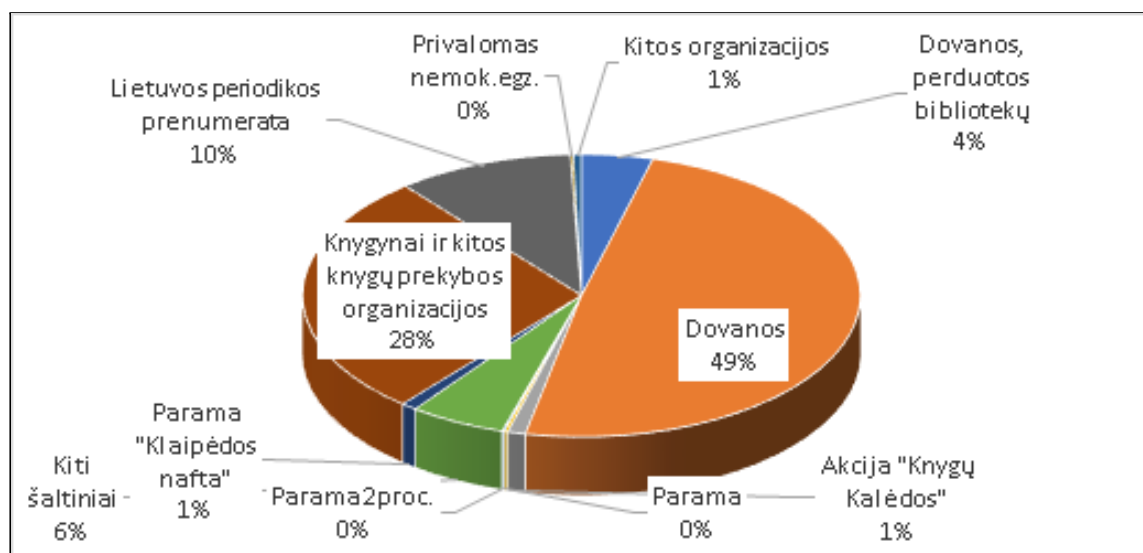
1.4. Dokumentų fondo komplektavimas 2015–2020 m.

Apskričių viešosios bibliotekos, formuodamos universalų informacijos išteklių fondą, nusistato savo komplektavimo prioritetus. Pirmiausia, bibliotekos skiria dėmesį savo regiono literatūrai, lietuvių literatūrai, universalios tematikos naujiems leidiniams (dešimties metų senumo),

mokslinei ir populiariajai literatūrai nacionaline ir užsienio kalbomis, literatūrai vaikams. Komplektavimo prioritetams įgyvendinti apskričių bibliotekos naudoja visus informacijos išteklių įsigijimo būdus: bibliotekos dokumentus perka arba prenumeruoja už biudžeto ar kitas lėšas, gauna kaip paramą ar dovanas iš fizinių ir juridinių asmenų, priima leidinius vietoje prarastų. Nors aktyvūs informacijos išteklių įsigijimo būdai (pirkimas, licencijos, prenumerata), formuojant bibliotekos fondą, turi kur kas didesnę reikšmę nei pasyvūs (dovanos, mainai, privalomasis egzempliorius), apskričių bibliotekos naudoja ir šiuos būdus, nes biudžetinis finansavimas yra ribotas.

1.4.1. Pagrindiniai komplektavimo šaltiniai

Pagrindiniai KLABB informacijos išteklių komplektavimo šaltiniai – valstybės biudžeto lėšos ir fizinių asmenų bei organizacijų dovanos. Aktyvūs fondo formavimo būdai: už biudžeto lėšas perkami dokumentai iš knygynų, kitų knygų prekybos organizacijų, kitų organizacijų, prenumeruojami periodiniai leidiniai. Išskiriami dokumentai, įsigyti už paramos būdu gaunamas lėšas, – tai 2 % (nuo 2020-01-01 – 1,2 %) gyventojų pajamų mokesčio parama ir parama „Klaipėdos nafta“. Biblioteka AB „Klaipėdos nafta“ paramą gavo 2017–2019 m. Pasyvūs fondo papildymo būdai – tai dovanos; dovanos, perduotos bibliotekų; gautos akcijos metu „Knygų Kalėdos“, privalomasis nemokamas egzempliorius, kiti šaltiniai, parama (knygomis).

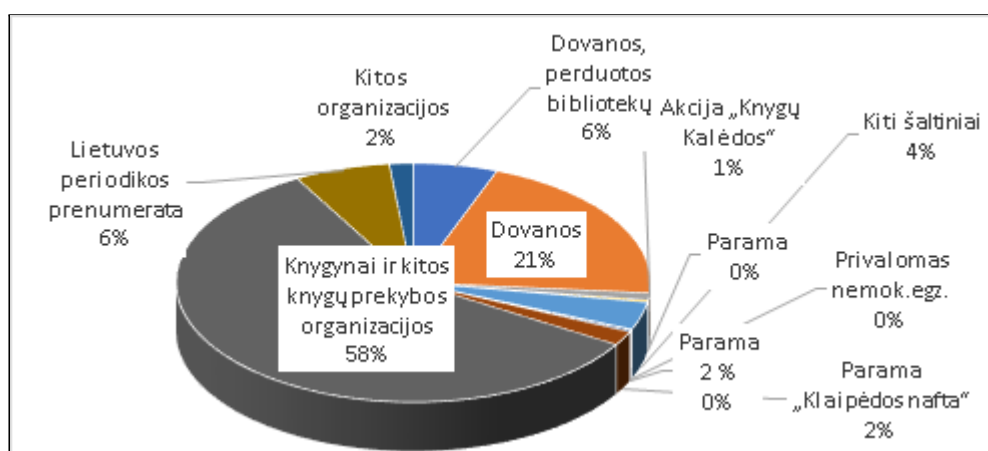

14 pav. 2015–2020 m. dokumentų įsigijimo šaltiniai (fiz. vnt., proc.)

LIBIS komplektavimo posistemio bendrosios apskaitos duomenimis, per 2015–2020 m. laikotarpį buvo gauta 77 204 fiz. vnt. dokumentų. Biudžeto lėšomis iš knygynų, kitų knygų prekybos organizacijų, kitų organizacijų, Lietuvos periodikos prenumeratos įsigyta 29 929 fiz. vnt.

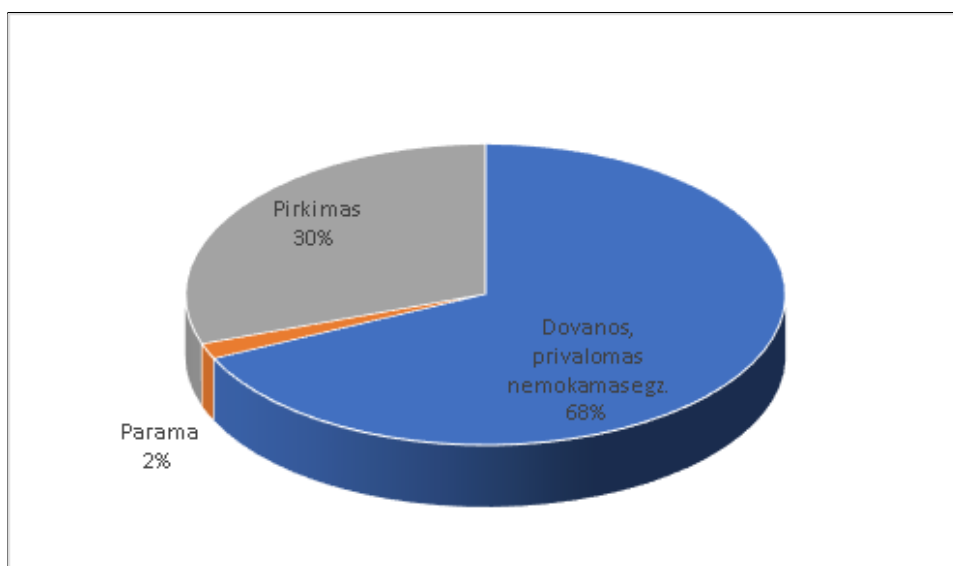
dokumentų. Už paramos būdu gautas lėšas nupirkta 806 fiz. vnt. leidinių. Dovanos; dovanos, perduotos bibliotekų; akcija „Knygų Kalėdos“; privalomasis nemokamas egzempliorius, parama (knygomis), kiti šaltiniai – tai nemokamai gaunami dokumentai. Šiuo būdu gauta 46 469 fiz. vnt. Dovanų ir paramos būdu gauti dokumentai (fiz. vnt.) sudarė 61,2 %, o nupirkti valstybės biudžeto lėšomis – 38,8 % visų įsigytų dokumentų (žr. 14 pav.). Ypač daug dovanojamų leidinių KLAVB gavo 2016 ir 2017 m. 2016 m. dovanojamų, įskaitant ir privalomąjį egzempliorių, leidinių (10 184 fiz. vnt., 65,5 %) buvo 1,9 karto daugiau nei nupirktų valstybės lėšomis (5361 fiz. vnt., 34,5 %). 2017 m. dovanojamų, paramos ir privalomojo nemokamo egzemplioriaus būdu gauti dokumentai sudarė 68,7 %, o biudžeto lėšos – 31,3 % visų įsigytų dokumentų, t.y., 2,2 karto daugiau leidinių egzempliorių buvo gauta dovanų ir paramos būdu nei nupirkta biudžeto lėšomis. Pažymėtina, kad per 2015–2020 m. laikotarpį tik 2016–2017 m. KLAVB gavo dokumentų kaip privalomųjų nemokamų egzempliorių. 2020 m. nupirktų leidinių skaičius padidėjo iki 6610 fiz. vnt. ir sudarė 58,5 %, o dovanotų sumažėjo – 41,5 % (4694 fiz. vnt.).

Formuojant informacijos išteklį fondą 2015–2020 m., 22,4 % (17 346 fiz. vnt.) didesnis dokumentų skaičius buvo įsigytas dovanų ir paramos būdu nei biudžeto lėšomis, tačiau, analizuojant išlaidas dokumentams įsigyti, finansavimas iš biudžeto lėšų sudarė 66 %, o dovanos, parama ir privalomasis egzempliorius padengė 34 % išlaidų (žr. 15 pav.). 2015–2019 m. valstybės biudžeto lėšos vidutiniškai sudarė 61,2 % išlaidų dokumentams įsigyti, o 2020 m. gautas papildomas finansavimas dokumentams įsigyti dėl Covid–19 pandemijos patiriamų iššūkių. Dėl šios priežasties 2020 m. biudžeto lėšos sudarė 86 % įsigytų dokumentų kainų sumos ir buvo įsigyta daugiau dokumentų fiz. vnt. iš knygynų, kitų knygų prekybos organizacijų bei kitų organizacijų: 2015–2019 m. nupirkta kasmet vidutiniškai po 3307 fiz.vnt., o 2020 m. – 6610 fiz. vnt.

15 pav. 2015–2020 m. išlaidų dokumentams įsigyti pagal gavimo šaltinį pasiskirstymas (Eur.)

Analizuojant dokumentų gavimą naujais pavadinimais, nustatyta, kad **2017–2020 m.** dvigubai daugiau (68 %) naujų pavadinimų buvo gauta dovanų būdu nei pirkimo (30 %) (žr. 16 pav.). 2017 m. beveik keturis kartus daugiau naujų pavadinimų buvo dovanota (5995) nei nupirкта (1505).

16 pav. 2017–2020 m. pirktų ir paramos būdu įsigytų naujų pavadinimų procentinė dalis

2017 m. apskričių bibliotekoms teko 0,08 Eur valstybės biudžeto lėšų vienam gyventojui (bendras Lietuvos vidurkis buvo 0,69 Eur). 2015–2019 m. skiriamų valstybės biudžeto lėšų KLAVB vienam gyventojui vidutiniškai teko 0,09 Eur. 2020 m. KLAVB skirtas finansavimas buvo du kartus didesnis nei ankstesniais metais ir vienam gyventojui skirtų lėšų įsigyti dokumentam teko 0,16 Eur. Pagal IFLA rekomendacijas, ES lėšų dokumentams įsigyti turėtų būti skirta 1,22 Eur. vienam gyventojui.

17 pav. 2015–2020 m. steigėjo skirtos lėšos⁵ ir KLAVB išlaidos dokumentams įsigyti⁶

Valstybės biudžeto lėšos įsigyti dokumentams 2015–2018 m. buvo mažesnės nei išlaidos (žr. 17 pav.). Likusias lėšas padengė kiti finansavimo šaltiniai. 2020 m. valstybės biudžeto lėšų gauta du kartus daugiau nei 2019 m. Kiekvienais metais visos gautos biudžeto lėšos leidiniams panaudojamos 100 procentu.

2015–2020 m. vidutinis fondo komplektavimui skirtų lėšų vienai išduočiai rodiklis – 0,06. Mažiausios išlaidos vienai dokumento išduočiai buvo 2015 m. (0,05 Eur.). Mažėjant išduočių skaičiui, šis rodiklis šiek tiek didėjo, o 2020 m. išaugo iki 0,27 Eur., nes dokumentams įsigyti skirtas finansavimas padidėjo 2 kartus, o išduočių skaičius sumažėjo 1,9 karto. Siekiant, kad fondo komplektavimo lėšos, skirtos vienai išduočiai, būtų kuo mažesnės, svarbu, kad didėtų dokumentų išduočių skaičius, o fondo atnaujinimas būtų optimalus.

1.4.2. Dokumentų fondo sudėtinių dalių papildymas

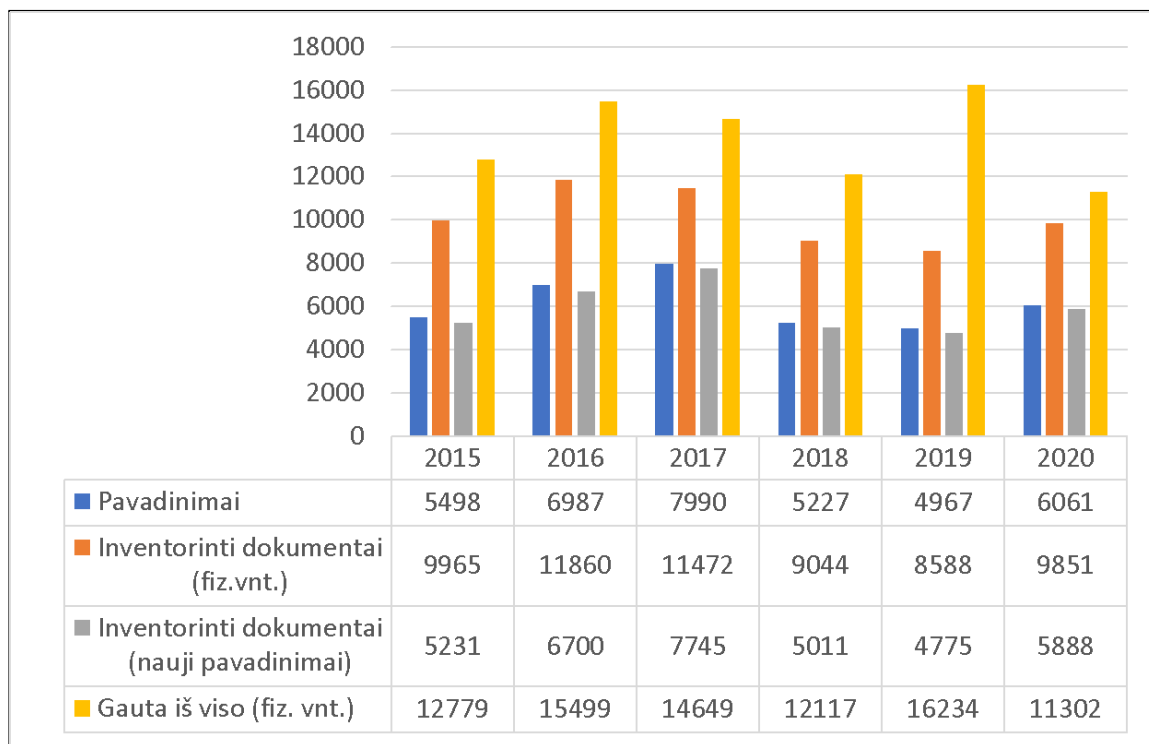
2015–2020 m. laikotarpiu gauta 82580 fiz. vnt. dokumentų, iš kurių inventorinti dokumentai sudaro 73,6 % (60780 fiz. vnt.). Likusieji dokumentai didžiaja dalimi – periodiniai leidiniai, kurie nėra inventorinami. Nauji inventorintų dokumentų pavadinimai (35 350 pav.) sudaro 96,24 % visų įsigytų pavadinimų (36 730 pav.). Per šešerius metus KLAVB dokumentų fondas (fiz. vnt.) vidutiniškai kasmet atsinaujindavo po 1,41 %: 2015 m. naujai gauti dokumentai sudarė 1,32 % viso

⁵ Informacijos išteklių skyriaus pateikti duomenys iš *Valstybės biudžeto lėšų, skirtų bibliotekos dokumentams įsigyti, panaudojimo ataskaitų*, pateiktų LR kultūros ministerijai 2015–2020 m.

⁶ Duomenys gauti iš *LIBIS bibliotekų statistikos modulio*:

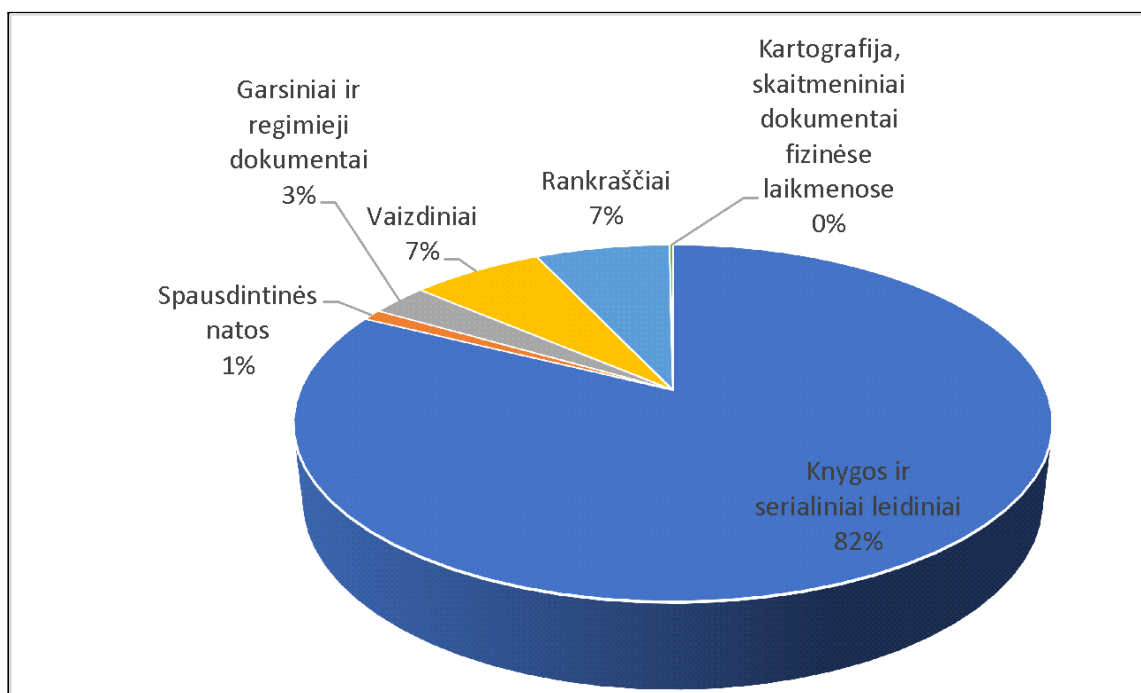
<https://www.lnb.lt/?view=article&id=992:libis-biblioteku-statistikos-modulis&catid=25>

bibliotekos fondo; 2016 m. – 1,59 %; 2017 – 1,5 %; 2018 m. – 1,24 %; 2019 m. – 1,66 %; 2020 m. – 1,17 % (žr. 18 pav.).

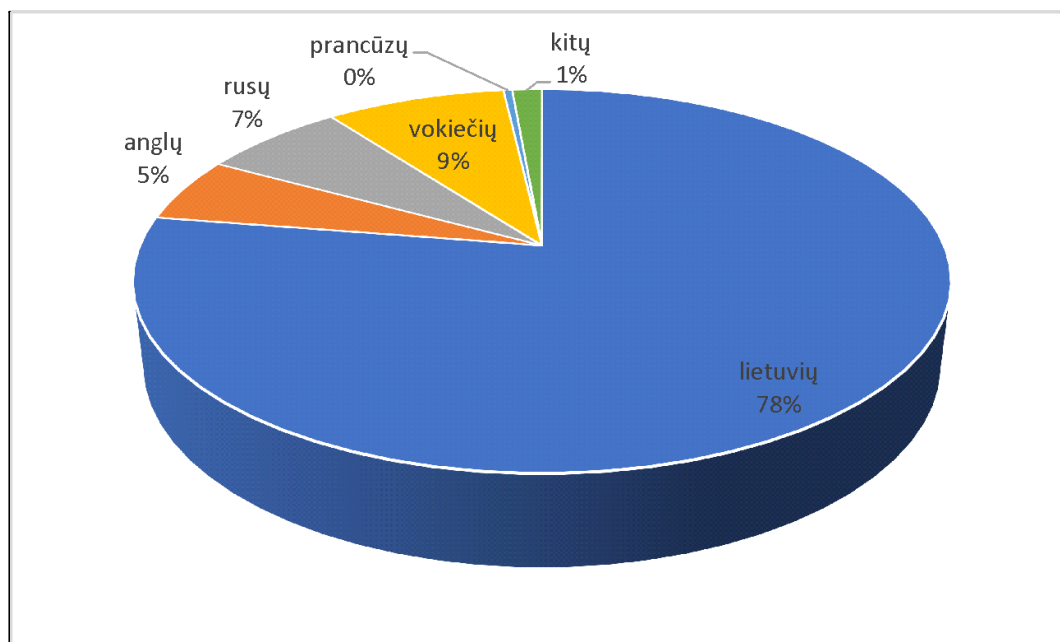
18 pav. KLAVB fondo papildymas naujais dokumentais 2015–2020 m.

2015–2020 m. KLAVB fondas daugiausia (82 %) papildytas knygomis ir serialiniais leidiniais, po 7 % sudarė vaizdiniai dokumentai ir rankraščiai (žr. 19 pav.). Vaizdinių dokumentų skaičius pradėjo augti nuo 2017 m., reikšmingai pasipildė 2020 m. (1836 fiz. vnt.) Kraštotyros ir skaitmeninio skyriaus skaitmenintais dokumentais. Didžiausiu rankraščių skaičiumi fondas pasipildė 2016 m. (2021 fiz. vnt.) ir 2017 m. (2778 fiz. vnt.), o 2019–2020 m. rankraščių nebuvo gauta. Gautų garsinių ir regimųjų dokumentų skaičius sudarė 3 % ir varijavo nuo 285 fiz. vnt. (2018 m.) iki 515 fiz. vnt. (2016 m.). Vidutiniškai kiekvienais metais garsiniais regimaisiais dokumentais fondas papildytas po 370 fiz. vnt. Spausdintinės natos sudarė 1 % (769 fiz. vnt.) gautų dokumentų. Jų daugiausia (296 fiz. vnt.) įsigyta 2015 m. ir 2020 m. (161 fiz. vnt.). Kartografijos dokumentų 2015–2020 m. iš viso gauta 14, o skaitmeninių dokumentų fizinėse laikmenose – 125.

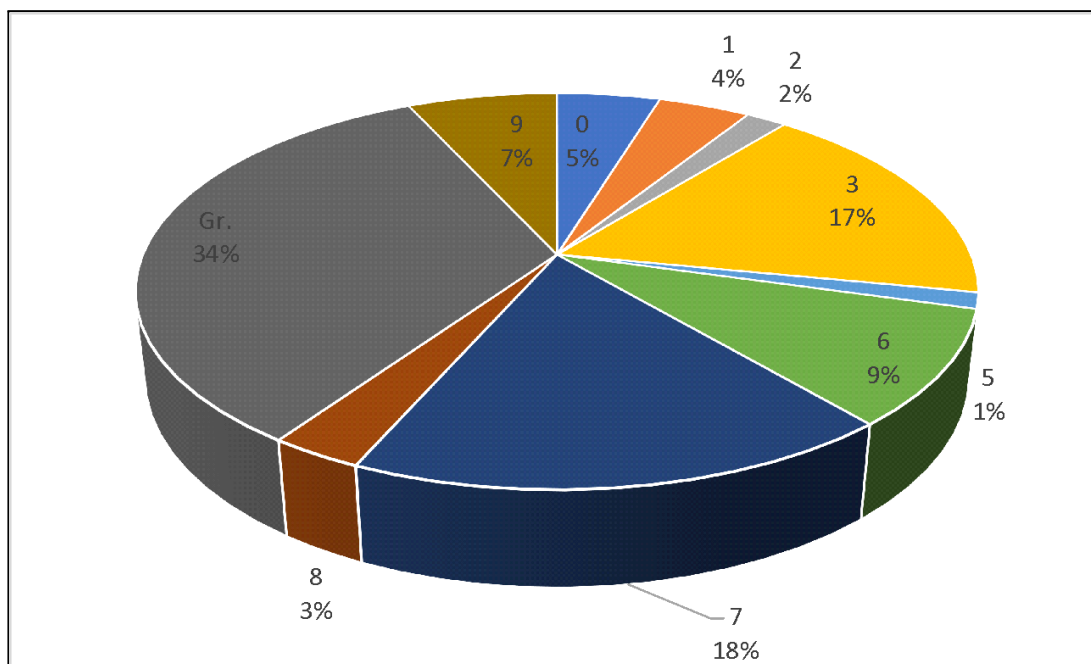
19 pav. įsigytų dokumentų sudėtis pagal dokumentų rūšį (%)

2015–2020 m. didžiausia dalis (78 %, 53062 fiz. vnt.) dokumentų įsigyta valstybine kalba (žr. 20 pav.). Dokumentai vokiečių kalba sudarė 9 % (5810 fiz. vnt.). Daugiausia jų gauta 2015 m. (1655 fiz. vnt.), 2016 m. (1074 fiz. vnt.) ir 2018 m. (1049 fiz. vnt.), o mažiausiai – 2020 m. (433 fiz. vnt.). 7 % (4624 fiz. vnt.) gautų leidinių – rusų kalba. Daugiausia jų gauta 2016 m. (1114 fiz. vnt.) ir 2020 m. (1006 fiz. vnt.), o mažiausiu dokumentų rusų kalba skaičiumi papildytas fondas 2019 m. (409 fiz. vnt.). Anglų kalba leidiniai sudarė 5 % (3745 fiz. vnt.). Didžiausiu dokumentų anglų kalba skaičiumi (909 fiz. vnt.) fondas papildytas 2020 m. Ankstesniais metais dokumentais anglų kalba fondo papildymas varijavo nuo 753 fiz. vnt. (2016 m.) iki 424 fiz. vnt. (2017 m.).

20 pav. 2015–2020 m. įsigytų dokumentų kalbinė sudėtis (%)

2015–2020 m. visų gautų dokumentų daugiau nei trečdalį (34 %) sudarė grožinės literatūros leidiniai (žr. 21 pav.). Iš šakinės literatūros daugiausia gauta meno, pramogų, sporto, kūrybos (7) tematika – 18 %, socialinių mokslų (3) – 17 %. Mažiausiai gauta (5) matematikos, gamtos mokslų (1 %), (1) filosofijos (2 %) ir (3 %) kalbos, kalbotyros (8) tematika.

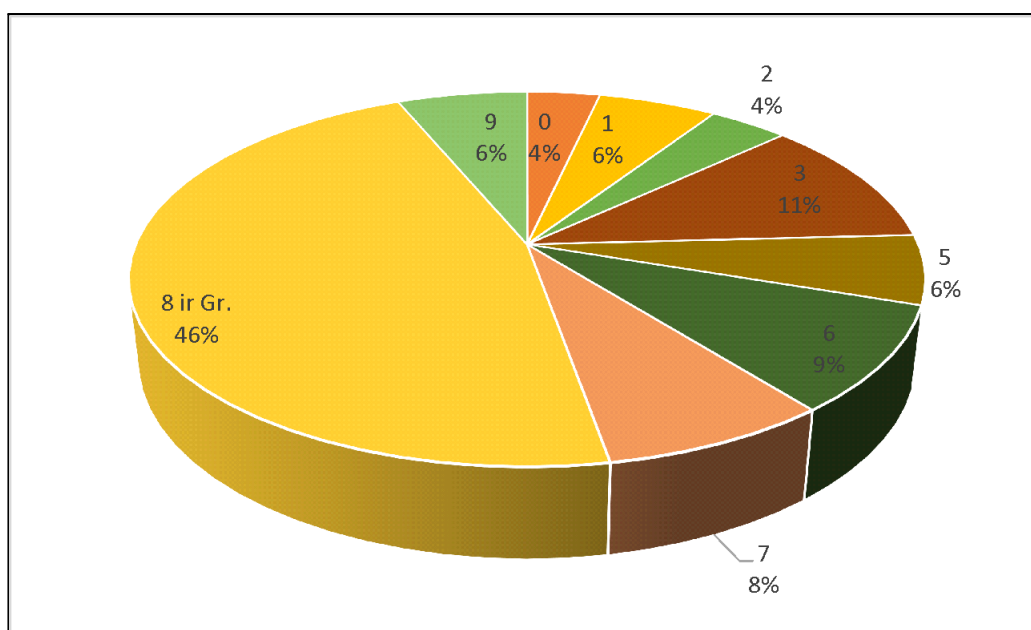

21 pav. 2015–2020 m. gautų dokumentų teminė sudėtis pagal UDK skyrius (%)

1.4.3. Lietuvoje išleistų knygų komplektavimo išsamumas

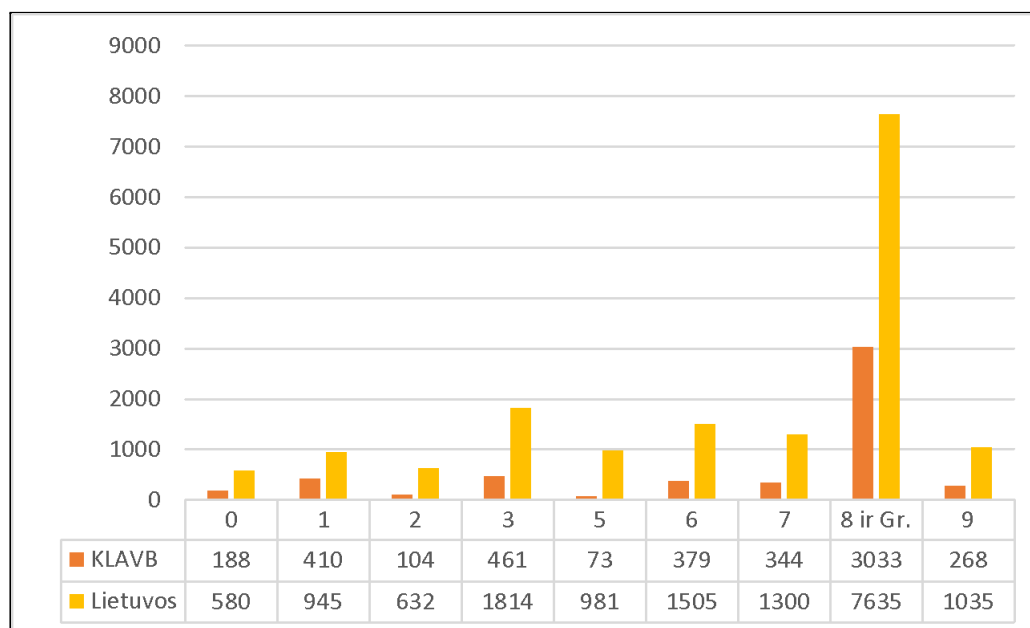
Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Lietuvos spaudos statistikos duomenimis, **2015–2019 m.** (2020 m. Lietuvos spaudos statistika dar nebuvo parengta) kasmet vidutiniškai Lietuvoje buvo išleista po 3285 pavadinimų knygų: 2015 m. – 3410; 2016 m. – 3272; 2017 m. – 3191; 2018 m. – 3075; 2019 m. – 3479.

46 % (7635 pav.) Lietuvoje išleistų knygų pavadinimų sudarė 8 UDK skyrius, kuris apima grožinės literatūros ir kalbos, kalbotyros, literatūros tematikos leidinius (žr. 22 pav.). Kasmet vidutiniškai šios tematikos leidinių buvo išleista 1527 pavadinimų.

22 pav. 2015–2019 m. Lietuvoje išleistų knygų teminė sudėtis pagal UDK skyrius (pavadinimų skaičius, %)

Šakinės literatūros daugiausia pavadinimų buvo išleista socialinių mokslų (11 %, 1814 pav.) ir taikomųjų mokslų (9 %, 1505 pav.) sričių. Kiekvienais metais naujų knygų socialinių mokslų temomis vidutiniškai išleista – 363, o taikomųjų mokslų – 301. Mažiausiai leidinių pavadinimų buvo išleista bendrojo UDK skyriaus (4 %, 580 pav., kasmet vidutiniškai – 116) ir religijos (4 %, 945 pav., kasmet vidutiniškai – 126) tematika. Po 6 % sudarė 9 skyriaus (istorijos, geografijos: 1035 pav.), 1 skyriaus (filosofijos, psichologijos: 945 pav.) ir 5 skyriaus (matematikos, gamtos mokslų: 981 pav.) leidinių pavadinimai.

23 pav. 2015–2019 m. Lietuvoje išleistų ir KLABB įsigytų knygų teminė sudėtis pagal UDK skyrius (pavadinimų skaičius)

Palyginus Lietuvoje išleistų dokumentų pavadinimų skaičių su **2015–2019 m. KLABB įsigytų einamųjų metų inventorintų dokumentų pavadinimų skaičiumi⁷**, nustatyta, kad KLABB išsamiausiai pavadinimais komplektavo filosofijos, psichologijos tematikos (43,4 %) ir grožinės literatūros (39,7 %) knygas, o mažiausia dalis (7,4 %) buvo komplektuota matematikos, gamtos mokslų ir religijos (16,5 %) tematika (žr. 23 pav.). Bendrojo skyriaus dokumentų pavadinimų procentinė dalis – 32,4 %. Socialinių mokslų, taikomųjų mokslų ir istorijos, geografijos temomis inventorintų dokumentų pavadinimai sudarė vidutiniškai po 25,5 % Lietuvoje išleistų knygų. Galima teigti, kad, komplektuojant fondą einamųjų metų dokumentais, KLABB daugiau dėmesio skyrė filosofijos, psichologijos ir grožinės literatūros leidiniams. Socialinių, taikomųjų mokslų, meno ir istorijos, geografijos dokumentų pavadinimų įsigyta beveik trečdalis (26,6 %) Lietuvoje išleistų knygų pavadinimų.

2015–2020 m. laikotarpiu kiekvienais metais fondo papildymas einamųjų metų leidimo inventorintų dokumentų egzemplioriais sudarė vidutiniškai 26,78 % visų gautų inventorintų dokumentų: didžiąsą dalį (35,6 %) einamųjų metų dokumentai (3 512 fiz. vnt.) sudarė 2020 m., o mažiausiai fondas 2017 metų leidiniais atsinaujino 2017 m., kai 2017 metų leidiniai sudarė 13,7 % (1 572 fiz. vnt.) gautų dokumentų (žr. 24 lentelę). Pavadinimai sudarė nuo 29,2 % iki 50,2 % gautų einamųjų metų dokumentų (fiz. vnt.): 2015 m. – 45,7 %; 2016 m. – 29,2 %; 2017 m. – 50,2%; 2018

⁷ Einamųjų metų inventorintų dokumentų pavadinimai skaičiuojami, remiantis LIBIS Komplektavimo posistemo inventorinėmis knygomis, kurios buvo suformuotos Excel skaičiuoklėje už kiekvienus metus (2015–2020 m.).

m. – 45,7 %; 2019 m. – 43,8 %; 2020 m. 48,95 %. Galima daryti prielaidą, kad kiekvienais metais 1 einamųjų metų leidinio pavadinimo įsigyjama vidutiniškai po 2,4 fiz. vnt.: 2015 m. – 2,2; 2016 m. – 3,43; 2017 m. – 2; 2018 m. – 2,2; 2019 m. – 2,28; 2020 m. – 2,04.

Metai	2015	2016	2017	2018	2019	2020
<u>Einamųjų metų</u> inventorinti dokumentai (fiz. vnt.)	2401	2779	1572	2840	2894	3512
<u>Einamųjų metų</u> inventorintų dokumentų pavadinimai	1096	811	789	1299	1267	1719
Gauta inventorintų dokumentų iš viso (fiz. vnt.)	10468	11867	11476	9046	8587	9853
Einamųjų metų inventorintų dokumentų dalis inventorintų dokumentų gavime (%)	22,9	23,4	13,7	31,4	33,7	35,6

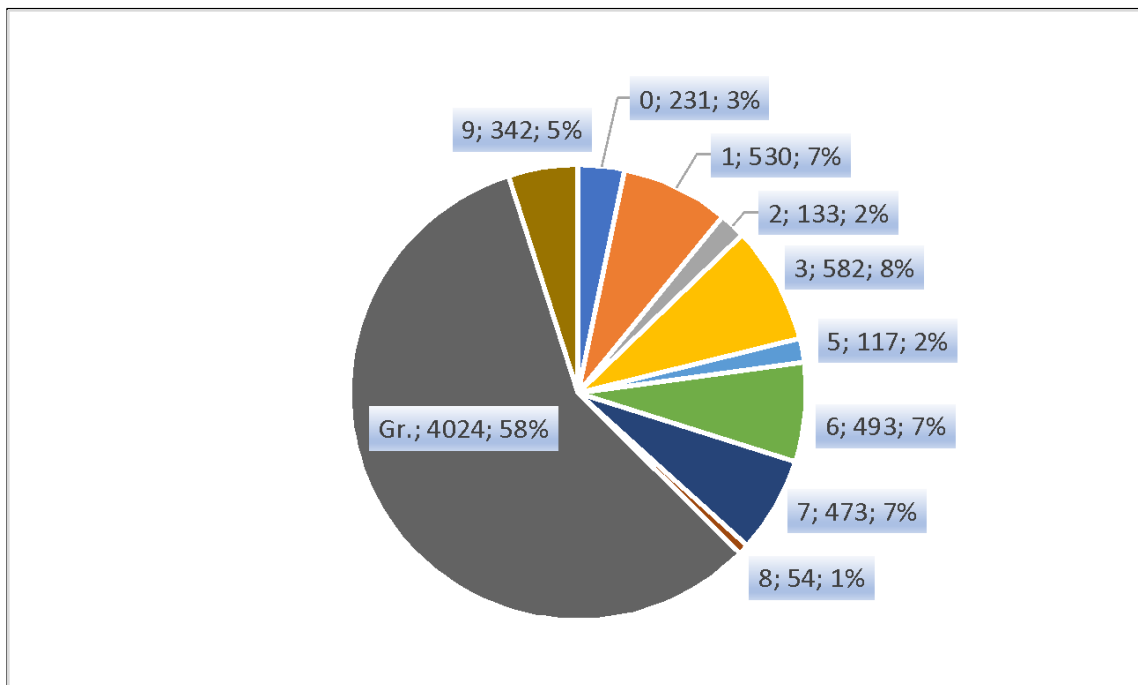
24 lentelė. 2015–2020 m. einamųjų metų inventorintų dokumentų dalis gavime (fiz. vnt.)⁸

Analizuojant 2015–2020 m. inventorintų dokumentų gavimą pagal tematiką, didžiąją dalį (58 %, 4024 pav.) einamųjų metų leidinių pavadinimų sudarė grožinė literatūra (žr. 25 pav.). Reikšmingiausiai šis skyrius buvo papildytas 2020 m. (1031 pav.), o 2015–2019 m. laikotarpiu kiekvienais metais gauta vidutiniškai po 599 pavadinimus. Šakinės literatūros einamųjų metų leidinių pavadinimais labiausiai atsinaujino socialinių mokslų UDK skyrius (8 %, 582 pav.): kasmet vidutiniškai gauta po 97 pav., 2016–2017 m. buvo gauta mažiausiai 62–64 pav. Nedaug mažiau (po 7 %) pasipildė filosofijos, psichologijos (530 pav.), taikomųjų mokslų (493 pav.) ir meno, pramonės, sporto (473 pav.) UKD skyriai. Vidutinis filosofijos skyriaus papildymas einamųjų metų pavadinimais per metus – 88 pav., o akivaizdžiai didesnis pavadinimų skaičius įsigytas nuo 2018 m.: 2015 m. – 58; 2016 m. – 52; 2017 m. – 63; 2018 m. – 112; 2019 m. – 125; 2020 m. – 120. Taikomųjų mokslų skyriaus einamųjų metų dokumentų kiekvienais metais gauta vidutiniškai po 82 pav. Meno srities naujausių dokumentų pavadinimų gavimas kiekvienais metais kito, tačiau nuo 2018 m. pastebima augimo tendencija: 2015 m. – 73; 2016–2017 m. – 35–36; 2018 m. – 115; 2019 m. – 85; 2020 m. – 129 pav. Vidutiniškai per metus gauta – 79 pav.

Mažiausiai (1 %, 54 pav.) einamųjų metų pavadinimų gauta kalbotyros temomis. Ypač mažai pavadinimų gauta 2016–2019 m.: 1; 2; 8; 9, o 2020 m. skyrius atnaujintas 14 einamųjų metų leidinių pavadinimais. Daugiau nei du kartus už kalbotyros skyrių gauta matematikos, gamtos mokslų (117 pav.) ir religijos (133 pav.) skyrių einamųjų metų dokumentų pavadinimų, tačiau ir šie

⁸ Lentelė sudaryta, remiantis LIBIS Komplektavimo posistemio inventorinėmis knygomis.

skyriai priskirtini prie mažiausiai papildytų, nes gauti pavadinimai sudaro po 2 % gautų einamųjų leidinių pavadinimų. Religijos tematika kasmet vidutiniškai gauta po 18 pavadinimų, o matematikos, gamtos mokslų – 20.

25 pav. Teminių fondo dalių papildymas naujais einamųjų metų (2015–2020 m.) inventorintais dokumentais (pavadinimai, %)

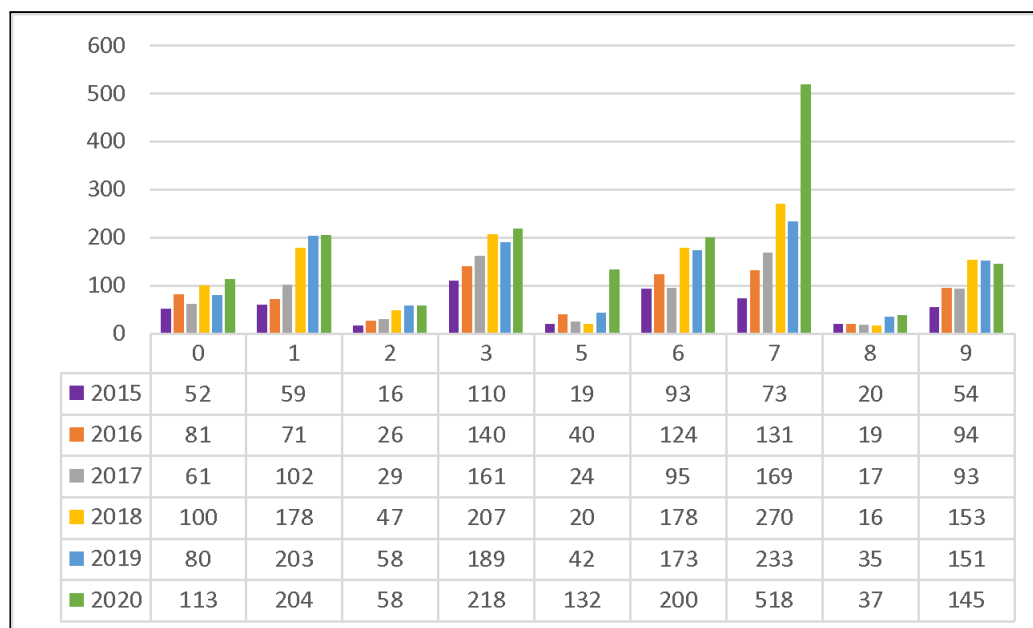
Išanalizavus inventorintų dokumentų gavimą einamųjų metų leidiniais, nuspręsta išnagrinėti, kiek dokumentų pavadinimų gauta einamųjų ir ankstesnių metų, pradedant nuo 2015: 2015 m. – 2015 m.; 2016 m. – 2015–2016 m.; 2017 m. – 2015–2017 m.; 2018 m. – 2015–2018 m.; 2019 m. – 2015 – 2019; 2020 m. – 2015–2020 m. (žr. 26 lentelę).

Dokumentų leidimo metai	Gavimo metai					
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
2015 m.	2401					
2015–2016 m.		2779				
2015–2017 m.			2822			
2015–2018 m.				4401		
2015–2019 m.					4333	
2015–2020 m.						5760
Gauta iš viso	10468	11867	11476	9045	8587	9853
2015–2020 m. leidimo dalis	22,9%	23,4%	24,6%	48,7%	50,5%	58,5%

26 lentelė. 2015–2020 m. leidimo gautų inventorintų dokumentų dalis (fiz. vnt.)

2015–2020 m. gauta iš viso 22 496 fiz. vnt. 2015–2020 m. leidimo inventorintų dokumentų, o tai sudaro 36,7 % šiuo laikotarpiu gautų inventorintų dokumentų (61 296 fiz. vnt.). 2015 m. gautų dokumentų (10468 fiz. vnt.) 22,9 % sudarė 2015–2016 metų leidiniai (2401 fiz. vnt.). 2016 m. gauta 2779 fiz. vnt. (23,4 %) 2015–2016 m. leidimo dokumentų. 2017 metais 2015–2017 m. leidiniai sudarė 24,6 %. 2018 m. beveik pusė (48,7%) gautų inventorintų dokumentų buvo 2015–2018 m. leidimo. Situacija panaši ir 2019 m., kai pusė (50,5 %) gautų inventorintų dokumentų sudarė 2015–2019 m. leidiniai. 2020 metais iš gautų dokumentų (9853 fiz. vnt.) 2015–2020 m. leidimo dokumentai sudarė 58,5 % (5760 fiz. vnt.). Vadinasi, 2020 m. gautų dokumentų pavadinimų 41,5 % sudarė senesni nei šešių metų dokumentai. Galima teigti, kad gautų dokumentų skaičius neatskleidžia realaus fondo atnaujinimo, nes gaunama nedidelė dalis einamųjų metų leidimo dokumentų ir nemaža dalis senesnio leidimo dokumentų. Fondas papildomas senesnio leidimo dokumentais, kurie yra dovanojami.

Analizuojant **šakinės literatūros** inventorintų dokumentų gavimą 2015–2020 m., nustatyta, kad daugiausia paskutinių šešerių metų leidimo pavadinimų gauta meno, pramogų, sporto, kūrybos (1394 pav.) ir socialinių mokslų (1025 pav.) tematikomis (žr. 27 pav.). Prie populiariausių KLAVB UDK skyrių priskirtini filosofijos, psichologijos ir taikomųjų mokslų skyriai papildyti 817 pav. ir 863 pav. Mažiausiai gauta kalbotyros (144 pav.), religijos (234 pav.) ir matematikos, gamtos mokslų (277 pav.) UDK skyrių pavadinimų.

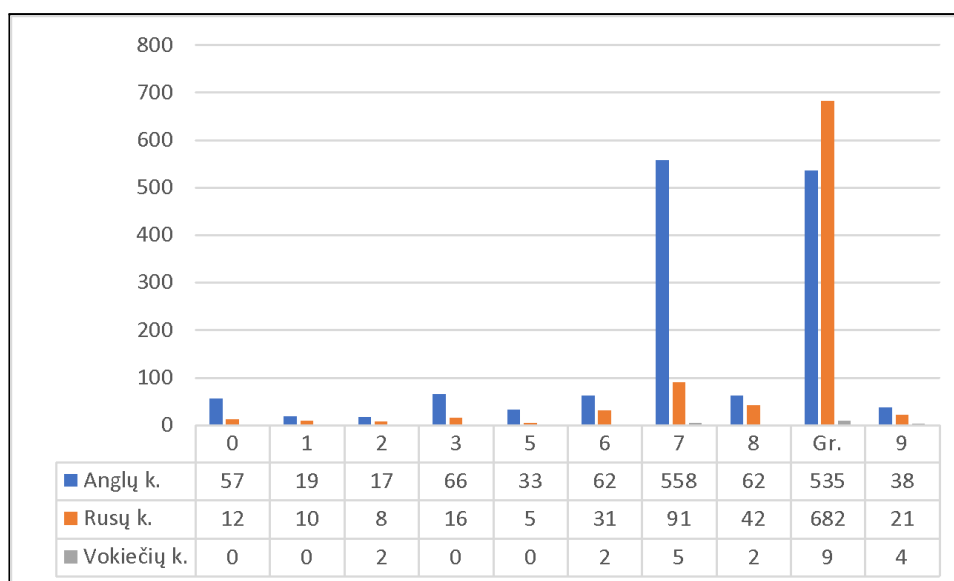

27 pav. Šakinės literatūros pagal UDK skyrius papildymas 2015–2020 metų leidimo inventorintais dokumentais 2015–2020 m. (pavadinimų skaičius)

1.4.4. Dokumentų fondo papildymas leidiniais užsienio šalių kalbomis

KLAVB fondas pagal dokumentų kalbą gausiausiai papildomas dokumentais rusų, anglų ir vokiečių kalbomis. Vokiečių kalbos leidinius dovanoja Goethe's institutas, o KLAVB jų perka labai mažai, taigi, tarp bibliotekos perkamų dokumentų užsienio kalbomis daugiausia rusų ir anglų kalbomis.

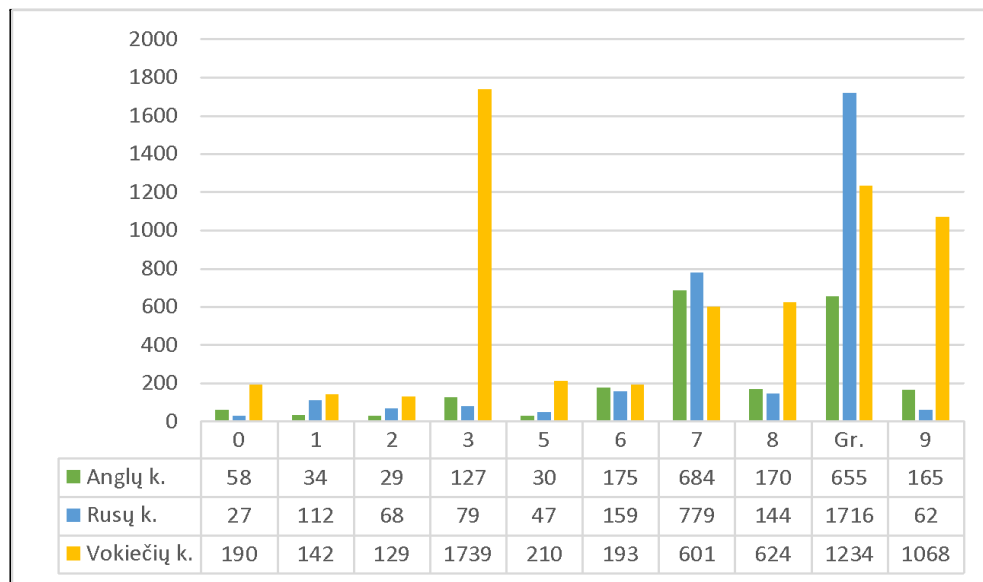
2015–2020 m. leidinių anglų kalba (1447 fiz. vnt.) buvo nupirkta 36,6 % daugiau nei rusų kalba (918 fiz. vnt.). Pagal tematiką (žr. 28 pav.) daugiausia nupirkta grožinės literatūros leidinių rusų (682 fiz. vnt.) ir anglų (535 fiz. vnt.) kalbomis bei anglų kalba reikšmingai papildytas meno UDK skyrius (558 fiz. vnt.). Kitų sričių papildymai anglų ir rusų kalbomis sudaro ženkliai mažesnes dalis. Beveik vienodu skaičiumi egzempliorių anglų kalba papildyti socialinių mokslų (66 fiz. vnt.), taikomųjų mokslų (62 fiz. vnt.), kalbotyros (62 fiz. vnt.) ir bendrasis (57 fiz. vnt.) UDK skyriai. Šakinės literatūros rusų kalba daugiausia buvo įsigyta meno (91 fiz. vnt.), kalbotyros (42 fiz. vnt.) ir taikomųjų mokslų (31 fiz. vnt.) leidinių.

28 pav. Įsigytų leidinių užsienio šalių kalbomis teminė sudėtis pagal UDK skyrius (fiz. vnt.)

Dovanų ir paramos būdu gauti leidiniai užsienio šalių kalbomis apima organizacijų ir fizinių asmenų dovanas; dovanas, perduotas kitų bibliotekų; privalomąjį egzempliorių; kitus šaltinius ir įmonės „Klaipėdos nafta“ skirtą paramą, už kurią buvo įsigyti dokumentai. Daugiausia egzempliorių užsienio šalių kalbomis gauta dovanojimo būdu (žr. 29 pav.): vokiečių – 2970; rusų k. – 2546; anglų – 1762 (fiz. vnt.). Goethe's institutas dovanoja informacijos išteklius KLAVB įkurtai Vokiškų leidinių bibliotekai. Analizuojamu laikotarpiu KLAVB fondas vokiečių kalba daugiausia

papildytas socialinių mokslų (1739 fiz. vnt.), grožinės literatūros (1234 fiz. vnt.) ir istorijos, geografijos (1068 fiz. vnt.) temomis. Socialinių mokslų UDK skyriaus papildymas didelis dėl periodinių leidinių skaičiaus.

29 pav. Fondo teminių dalių papildymas dovanų ir paramos būdu gautais leidiniais užsienio šalių kalbomis (fiz. vnt.)

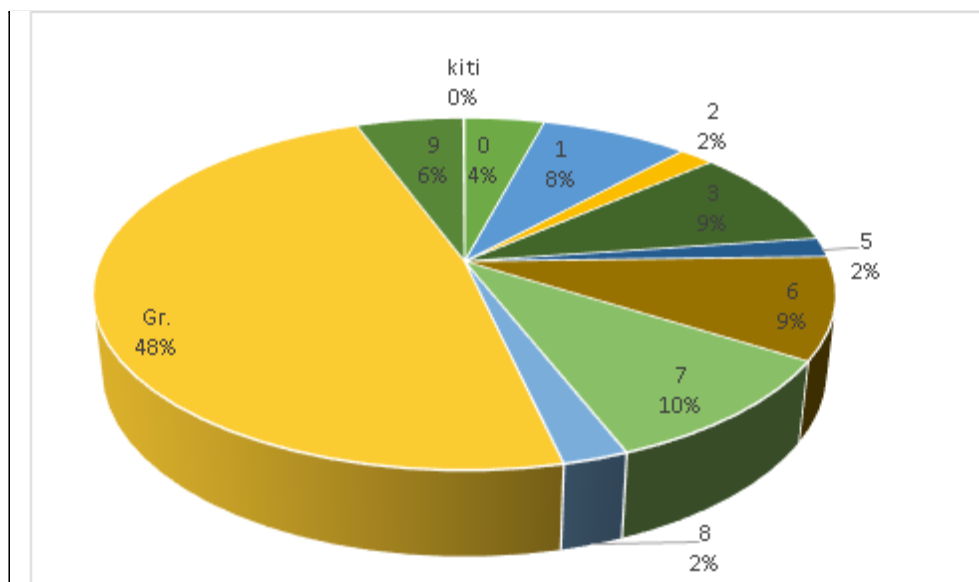
Daugiausia dovanotais dokumentais rusų ir anglų kalbomis papildytas grožinės literatūros (rusų – 1716, anglų – 655 fiz. vnt.) ir meno (rusų – 779, anglų – 684 fiz. vnt.) UDK skyriai. Mažiausiai dovanota dokumentų rusų kalba bendrojo skyriaus (27 fiz. vnt.) ir matematikos, gamtos mokslų (47 fiz. vnt.) tematika, o anglų kalba – religijos (29 fiz. vnt.) ir taip pat matematikos, gamtos mokslų (30 fiz. vnt.) skyriaus dokumentų.

Išanalizavus dokumentų užsienio šalių kalbomis įsigijimą, nustatyta, kad 2015–2020 m. daugiausia nupirkta leidinių anglų kalba. Pagal tematiką anglų ir rusų kalbomis didžiąją dalį įsigytų leidinių sudarė grožinė literatūra ir meno tematika, o kitų UDK skyrių papildymas 8,5 ir daugiau kartų mažesnis: meno srities anglų kalba įsigyta 558 fiz. vnt., o socialinių mokslų, kuris yra trečioje vietoje pagal įsigijimą, – 66 fiz. vnt. Daugiausia dovanojamų dokumentų buvo vokiečių kalba: reikšmingai papildyti socialinių mokslų, grožinės literatūros, istorijos UDK skyriai. Didžiąsias dalis dovanotų leidinių sudarė grožinė literatūra ir meno tematika rusų kalba.

1.4.5. Valstybės biudžeto lėšų panaudojimas dokumentų įsigijimui

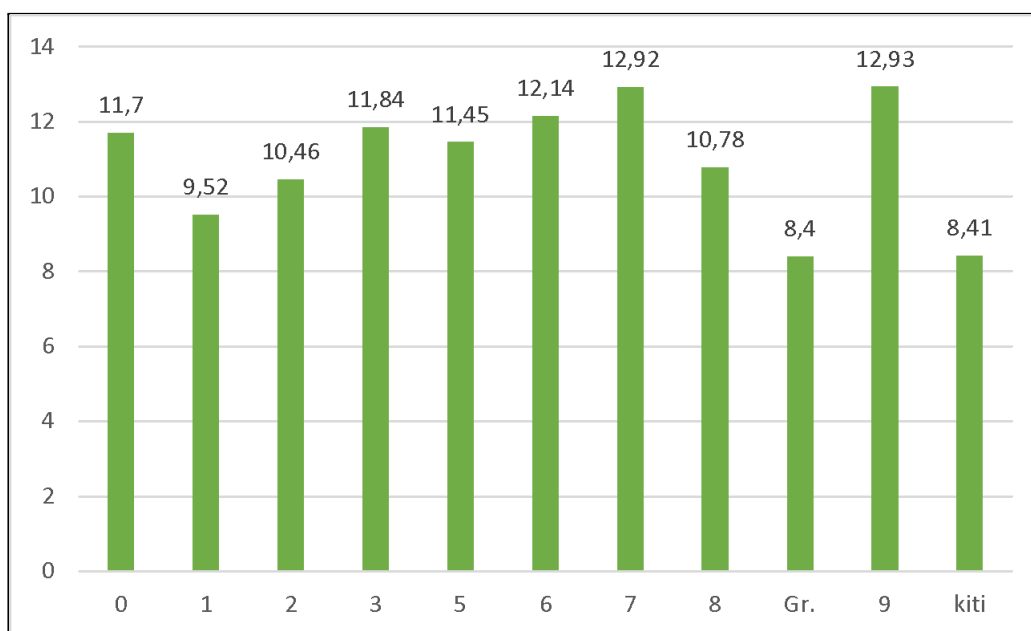
2015–2020 m. už valstybės biudžeto lėšas daugiausia įsigyta grožinės literatūros (48 %) leidinių (žr. 30 pav.). Šakinės literatūros dokumentams įsigyti buvo skirta 52 % valstybės biudžeto

lėšų, kurios buvo paskirstytos gana tolygiai, tačiau daugiausia įsigyta meno (10 %), socialinių mokslų (9 %), taikomųjų mokslų (9 %) ir filosofijos, psichologijos (8 %) dokumentų. Mažiausiai biudžeto lėšų buvo skirta įsigyti religijos (2 %), matematikos, gamtos mokslų (2 %) ir kalbotyros (2 %) tematikos leidiniams.

30 pav. Išlaidos inventorintiems dokumentams, skirtiems fondo teminių dalių papildymui (tūkst. eurų, %)

Išanalizavus 2015–2020 m. įsigytų inventorintų dokumentų kiekį ir patirtas išlaidas, nustatyta, kad brangiausi dokumentai (vidutinė inventorinto dokumento kaina) buvo istorijos, geografijos (12,93 Eur.), meno (12,92 Eur.) ir taikomųjų mokslų (12,14 Eur.) tematika (žr. 31 pav.). Mažiausia vidutinė inventorinto dokumento kaina – grožinės literatūros (8,4 Eur.) ir filosofijos, psichologijos (9,52 Eur.). Būtent šių UDK skyrių KLAVB įsigijo daugiausia einamųjų metų leidimo dokumentų egzempliorių.

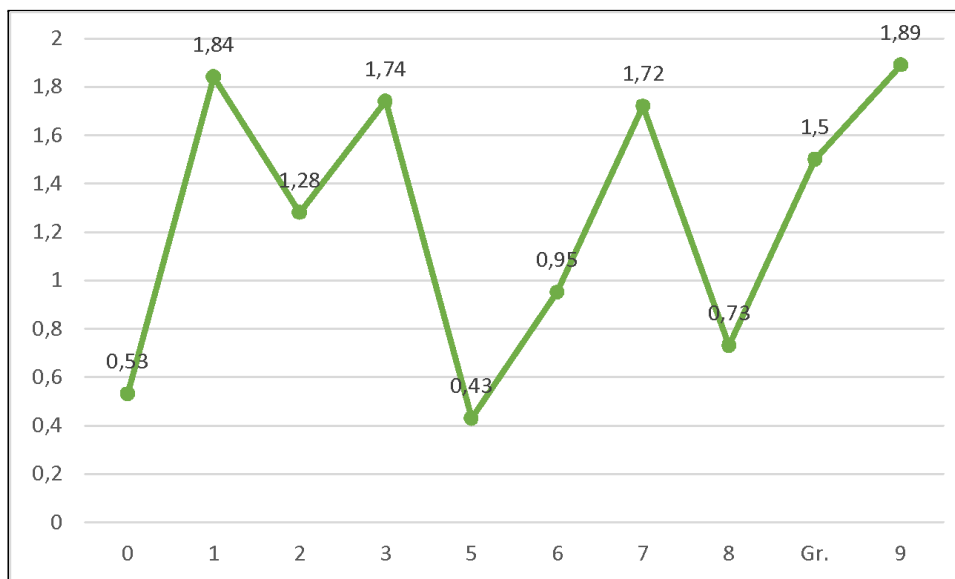

31 pav. Vidutinė vieno inventorinto dokumento, skirto bendrojo fondo teminių dalių papildymui, kaina (eur.)

1.5. Fondo atnaujinimo rodikliai

Bibliotekos skaitytojams visada aktualu gauti naujų dokumentų. Fondo atnaujinimo koeficientas parodo, kokia esamo fondo dalis buvo papildyta naujais dokumentais. Pagal UNESCO ir IFLA rekomendacijas, **viešųjų bibliotekų** fondas turėtų būti atnaujinamas per 10 metų, 10 % fondo turėtų sudaryti dokumentai, išleisti per pastaruosius 2 metus, 30–40 % – 5 metų senumo leidiniai, o kalendorinių metų leidimo leidiniai bibliotekose kasmet turėtų sudaryti ne mažiau 5 %.⁹ Tačiau įgyvendinti šias rekomendacijas sudėtinga dėl riboto finansavimo ir bibliotekos esamo fondo papildymas einamųjų metų leidiniais sudaro ženkliai mažesnes dalis. UNESCO ir IFLA rekomendacijos skirtos savivaldybių viešosioms bibliotekoms, o apskričių bibliotekoms šios gairės nėra taikomos.

⁹ KUTIŠČEVA, L.; IVAŠKEVIČIENĖ, G. *Savivaldybių viešųjų bibliotekų fondų sistema*. Vilnius, 2018, p. 139. Prieiga per internetą: https://drive.google.com/file/d/10_L-MDhhr0rNmP32HocDXgJwH2wM056w/view

32 pav. KLAVB dokumentų fondo teminių dalių pagal UDK skyrius atnaujinimo koeficientas (2015–2020 m. vidurkis, %)

2015–2020 m. labiausiai atsinaujino istorijos, geografijos (1,89 %) ir filosofijos, psichologijos (1,84 %) UDK skyriai (žr. 32 pav.). Šiek tiek mažesne dalimi buvo atnaujinti socialinių mokslų (1,74 %) ir meno srities (1,72 %) UDK skyriai. Mažiausia procentine dalimi papildyti matematikos, gamtos mokslų (0,43 %) ir bendrasis (0,53 %) skyriai.

Analizuojant 2015–2020 metais gautų inventorintų dokumentų dalį fonde, paaiškėjo, kad KLAVB fondas per metus atnaujinamas vidutiniškai – 1,48 % (žr. 33 lentelę). Didžiausia procentine išraiška fondas buvo atnaujintas 2016 m. (1,73 %) ir 2017 m. (1,67 %). Nuo 2018 metų fondo atnaujinimo rodiklis mažėjo ir analizuojamu laikotarpiu mažiausias buvo 2019 m. (1,26 %). 2020 m. rodiklis padidėjo (1,43 %), tačiau nepasiekė 2016–2017 m. fondo atsinaujinimo procento dydžio. Per dvejus metus KLAVB inventorintų dokumentų fondas vidutiniškai atsinaujino 3 %. Didžiausias atsinaujinimo rodiklis – 2017 m. (3,4 %), o mažiausias – 2019 m. (2,6 %) ir 2020 m. (2,7 %). Per šešerių metų laikotarpį inventorintų dokumentų fondas atsinaujino 8,86 %.

Metai	Inventorintų dokumentų fondo dydis (be periodikos)	Einamaisiais metais inventorinti leidiniai (be periodikos)		Dviejų pastarųjų metų leidiniai (be periodikos)		Šešių paskutiniųjų metų leidiniai (be periodikos)	
		Fiz. vnt.	%	Fiz. vnt.	%	Fiz. vnt.	%
2015	692545	9965	1,44	x	x	x	x
2016	685248	11860	1,73	21825	3,19	x	x
2017	686458	11472	1,67	23332	3,4	x	x
2018	682426	9044	1,33	20516	3	x	x

2019	678823	8588	1,26	17632	2,6	x	x
2020	686055	9851	1,43	18439	2,7	60780	8,86 %

33 lentelė. Naujausių inventorintų dokumentų dalis KLAVB fonde (be periodinių leidinių)

Skaičiuojant 2015–2020 m. KLAVB visų dokumentų (su periodika) gavimą, fondo atnaujinimo rodikliai šiek tiek sumažėjo, lyginant juos su inventorintų dokumentų dalies atnaujinimu: vidutinis viso fondo per metus atnaujinimo rodiklis – 1,31 % (0,17 % mažesnis nei inventorintų) (žr. 34 lentelę). Fondo atnaujinimo paskutiniaisiais metais mažėjimo tendencija išlieka: 2016 m. fondas atnaujintas didžiausia procentine išraiška (1,6 %), o 2019–2020 m. – mažiausia (1,06–1,17 %).

Metai	Viso fondo dydis (su periodika)	Einamaisiais metais inventorinti leidiniai (su periodika)		Dviejų pastarųjų metų leidiniai (su periodika)		Šešių paskutiniųjų metų leidiniai (su periodika)	
		Fiz. vnt.	%	Fiz. vnt.	%	Fiz. vnt.	%
2015	975070	12779	1,31	x	x	x	x
2016	970457	15499	1,6	28278	2,9	x	x
2017	975074	14649	1,5	30148	3,09	x	x
2018	977292	12117	1,24	26766	2,74	x	x
2019	975413	10312	1,06	22429	2,3	x	x
2020	966507	11302	1,17	21614	2,24	76658	7,93

34 lentelė. Visų gautų dokumentų dalis KLAVB fonde (su periodiniais leidiniais)

Kas dvejus metus visas fondas atnaujinamas vidutiniškai – 2,2 %, (0,8 % mažiau nei inventorintų dokumentų fondas). Per šešerius metus visas fondas buvo atnaujintas 7,93 %, tai 0,93 % mažiau nei inventorintų dokumentų fondas. Neinventorintų dokumentų (periodikos) dalis atnaujinama mažesniu procentu nei inventorintų dokumentų dalis.

1.6. KLAVB dokumentų fondo analizės apibendrinimas

1. KLAVB fondo didžiausios sudėtinės dalys pagal tematiką – grožinė literatūra, meno, socialinių mokslų, taikomųjų mokslų ir bendrasis UDK skyriai. Kalbiniu aspektu dominuoja dokumentai lietuvių ir rusų kalbomis, tačiau didėja ir dokumentų anglų, vokiečių, prancūzų kalbomis skaičius. Pagal dokumentų rūšis vyrauja tradiciniai dokumentai – knygos ir serialiniai dokumentai (92 %), tačiau 2015–2020 m. laikotarpiu stabiliai didėjo vaizdinių, regimųjų dokumentų ir rankraščių skaičius.

2. 2015–2020 m. dokumentų nurašyta 11 % daugiau nei gauta. Nurašyta daugiausia grožinės literatūros ir taikomųjų mokslų dokumentų. Daugiau nei trečdalį fondo papildymo sudarė grožinė

literatūra, po beveik penktadalį sudarė meno ir socialinių mokslų tematikos leidiniai. Mažiausiai gauta matematikos, gamtos mokslų; filosofijos, psichologijos ir kalbos, kalbotyros tematika.

3. KLAVB tiksliniai vartotojai – Klaipėdos ir Tauragės apskrityse veikiančios viešosios ir mokyklų bibliotekos ir šios teritorijos gyventojai, kurių aptarnavimui turėtų būti skiriamos pakankamos lėšos. Pagal fondo dydį vienam priskirtos teritorijos gyventojui tenka 2,3 dokumento, tačiau kiekvienais metais gaunamų naujų dokumentų 1 gyventojui vidutiniškai teko 0,03 fiz. vnt., tai yra 30 dokumentų – 1000 gyventojų. Pagal IFLA rekomendacijas, 1000 gyventojų turėtų būti įsigyjama 250 dokumentų: 8,3 karto daugiau nei gauna KLAVB. Statistiniam Klaipėdos regiono gyventojui teko 0,7 apsilankymo KLAVB. Nustatyta, kad gyventojų aprūpinimo dokumentais rodikliai regiono mastu nėra aukšti, todėl svarbu identifikuoti galimybes stiprinti KLAVB informacijos išteklių fondo aktualumą regiono gyventojams. 3,2 % priskirtos teritorijos gyventojų skaičiaus sudaro KLAVB registruoti vartotojai, kurie dokumentais aprūpinami pakankamai: vienam registruotam vartotojui vidutiniškai tenka: 74,4 fiz. vnt. fonde esančių dokumentų; 46,8 fiz. vnt. knygų; 0,96 fiz. vnt. naujai gautų dokumentų.

4. Pagrindiniai KLAVB dokumentų komplektavimo šaltiniai – valstybės biudžeto lėšos ir organizacijų, fizinių asmenų dovanos. Pagal įsigyjamų dokumentų skaičių fiziniais vienetais ir pavadinimais, 2015–2019 m. KLAVB didesnę dalį gavo dovanotų leidinių nei pirkto naujų, tačiau, vertinant pinigine išraiška, valstybės biudžeto lėšomis įsigyta brangesnių dokumentų. 2015–2020 m. už valstybės biudžeto lėšas įsigyta daugiausia grožinės literatūros (48 %) leidinių. Valstybės biudžeto lėšos, skirtos šakinės literatūros dokumentams įsigyti, pasiskirstė gana tolygiai šiems UDK skyriams: meno, socialinių mokslų, taikomųjų mokslų ir filosofijos, psichologijos. Mažiausiai biudžeto lėšų buvo skirta įsigyti religijos, matematikos, gamtos mokslų ir kalbotyros tematikos leidiniams.

5. KLAVB įsigijo nedidelę dalį (14–36 %) Lietuvoje išleistų einamųjų metų dokumentų pavadinimų. Pažymėtina, kad, orientuojantis į fondo atnaujinimą, svarbu fiksuoti gautų dokumentų leidimo metus, sekti, kokią einamaisiais metais išleistų dokumentų dalį biblioteka įsigyja ir gauna informacijos išteklių fondo papildymui. Analizuojamu laikotarpiu einamaisiais metais einamųjų metų leidiniais daugiausia papildyti filosofijos, psichologijos ir grožinės literatūros UDK skyriai.

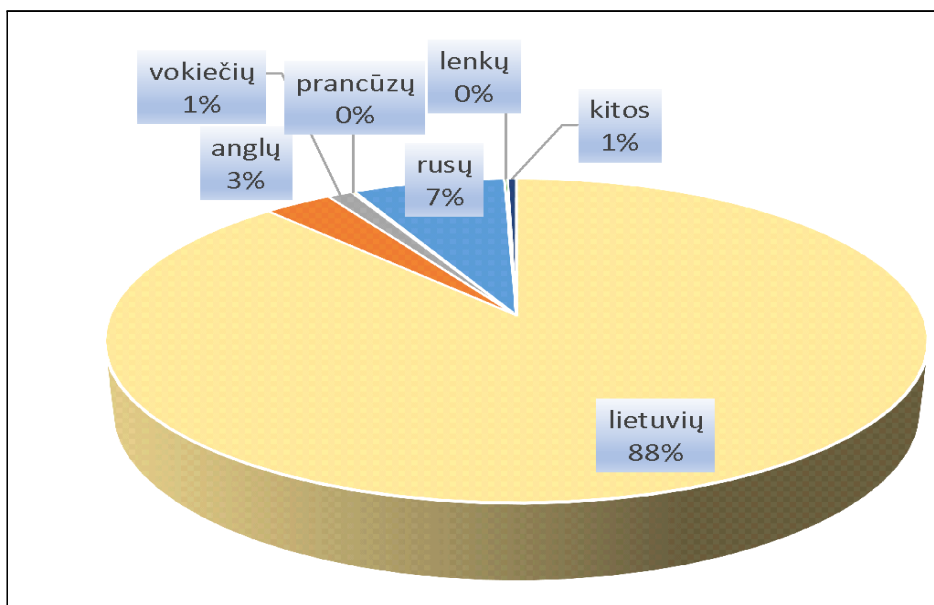
6. Informacijos išteklių fondo komplektavimo analizė parodė, kad daugiausia dėmesio skiriama naujausios grožinės literatūros, meno, socialinių mokslų, taikomųjų mokslų ir filosofijos, psichologijos tematikos leidinių įsigijimui. Šis fondo komplektavimo prioritetų išsidėstymas pastebimas, analizuojant KLAVB fondą įvairiais aspektais: lyginant su Lietuvos spaudos statistikos

duomenimis, analizuojant fondo papildymą užsienio šalių kalbomis, nagrinėjant valstybės biudžeto lėšų panaudojimą, apskaičiuojant fondo atnaujinimo rodiklius. Svarbu identifikuoti, ar šis KLAVB fondo komplektavimo kryptingumas atitinka vartotojų poreikius ir lūkesčius.

2. KLAVB dokumentų fondo naudojimas 2015–2020 m.

2.1. Dokumentų išduotis 2015–2020 m.

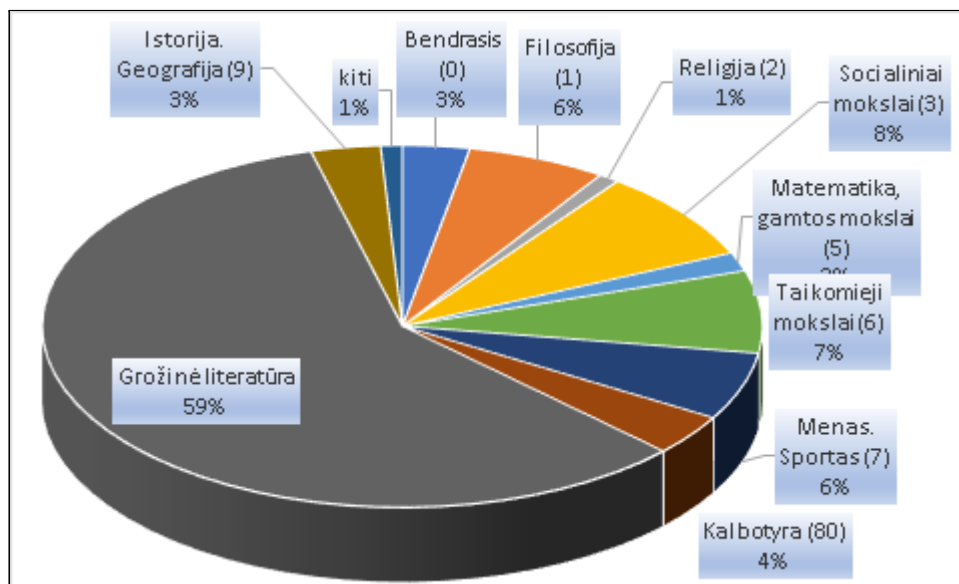
Dokumentų išduotis analizuojama, remiantis LIBIS sistemos skaitytojų aptarnavimo posistemio dokumentų apskaitos duomenimis, neįtraukiant bibliotekos skyrių darbuotojų rankiniu būdu renkamų ir pateikiamų duomenų. Didžiąją dokumentų išduoties pagal kalbas dalį sudaro dokumentai lietuvių kalba – 88 %, antra pagal populiarumą – rusų kalba 7 %, anglų kalba – 3 % (žr. 35 pav.). Dokumentų vokiečių kalba išduotis sudaro 1 %. Kitos kalbos (tarp kurių ir prancūzų, lenkų) sudaro 1 %. 2018–2020 m. leidinių prancūzų kalba per metus vidutiniškai buvo išduota 1115 egz.: 2020 m. – 1159; 2018 m. – 1176, 2019 m. – 1011. Populiariausi leidiniai užsienio kalbomis yra rusų ir anglų kalba.

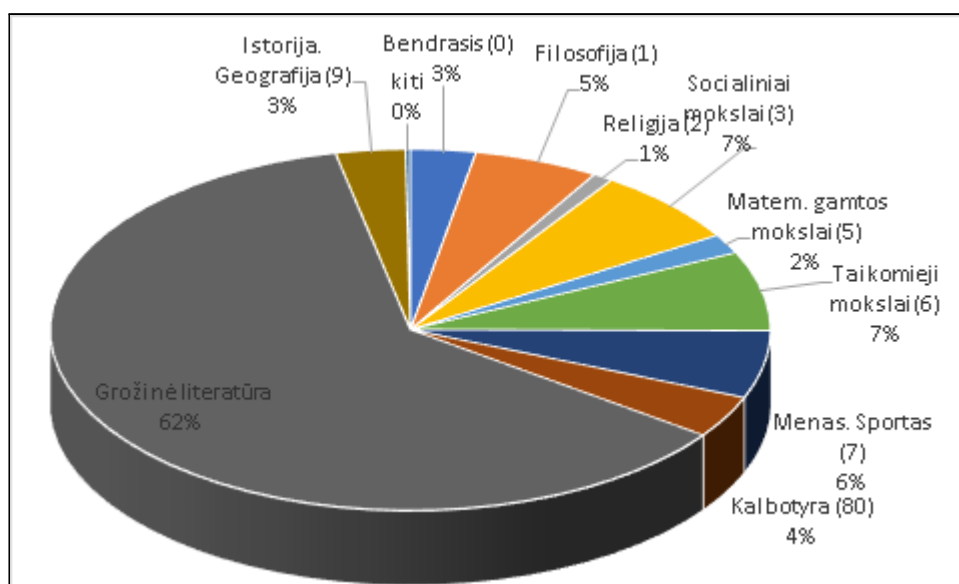
35 pav. 2015–2020 m. išduotų dokumentų kalbinė sudėtis (%)

Detalizuojant bendrą dokumentų išduotį pagal tematiką 2015–2020 metais, paaiškėjo, kad grožinė literatūra sudarė daugiau nei pusę (59 %) visų išduodamų dokumentų (žr. 36 pav.). Analizuojant šakinės literatūros leidinių išdavimą, pastebėtina, kad skaitytojai daugiausia rinkosi dokumentus iš socialinių mokslų (8 %) ir taikomųjų mokslų (7 %) srities. Nemaža dalis skaitytojų

domėjosi meno (6 %) ir filosofijos, psichologijos (6 %) temomis. Du kartus mažiau (po 3 %) išduota bendrojo skyriaus ir geografijos, istorijos UDK skyrių dokumentų. Mažiausiai dokumentų išduota religijos (1 %) ir matematikos, gamtos mokslų (2 %) tematika.

36 pav. 2015–2020 m. išduotų dokumentų teminė sudėtis pagal UDK (%)

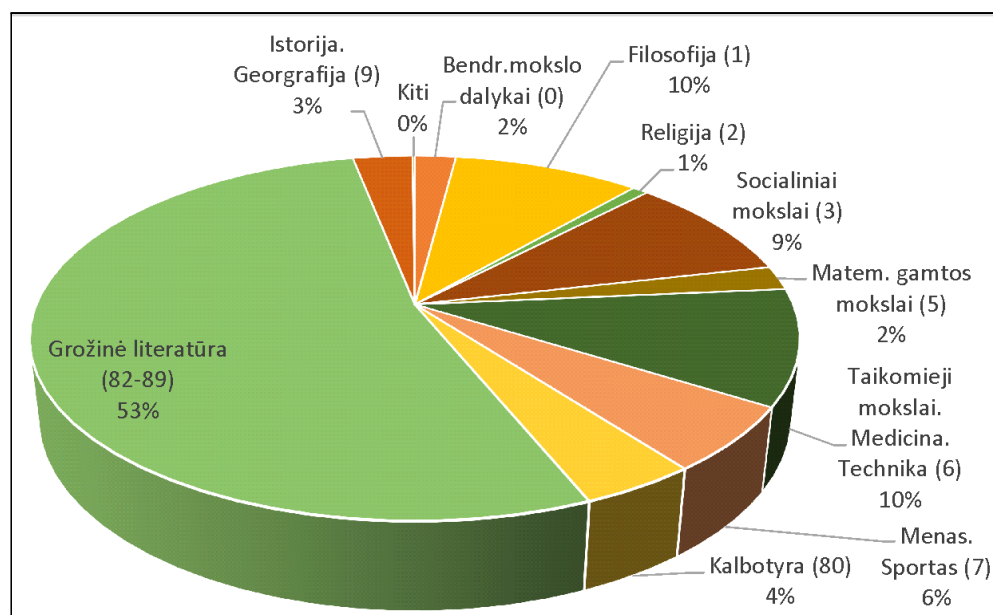

37 pav. 2015–2020 m. išduotų knygų ir kitų dokumentų (be periodinių leidinių) teminė sudėtis pagal UDK skyrius (%)

Analizuojant **dokumentų be periodinių leidinių** išduotį pagal temas, identifikuota, kad skaitytojai dažniausiai rinkosi grožinės literatūros kūrinius (62 %), o šakinės literatūros

aktualiausios sritys – socialiniai mokslai, teisė (7 %), filosofija, psichologija (6 %) ir menas, sportas, pramogos, kūryba (6 %) (37 pav.). Mažiausiai išduota religijos (1 %), matematikos, gamtos mokslų (2 %), bendrojo skyriaus (3 %) srities dokumentų. Skaičiuojant dokumentų išduotį be periodinių leidinių išduoties, tendencijos išlieka tos pačios: skaitomiausia grožinė literatūra, o iš šakinės literatūros skaitytojai dažniausiai renkasi socialinių, humanitarinių (filosofijos, psichologijos ir meno) ir taikomųjų (medicinos, technikos) mokslų tematikos informacijos šaltinius.

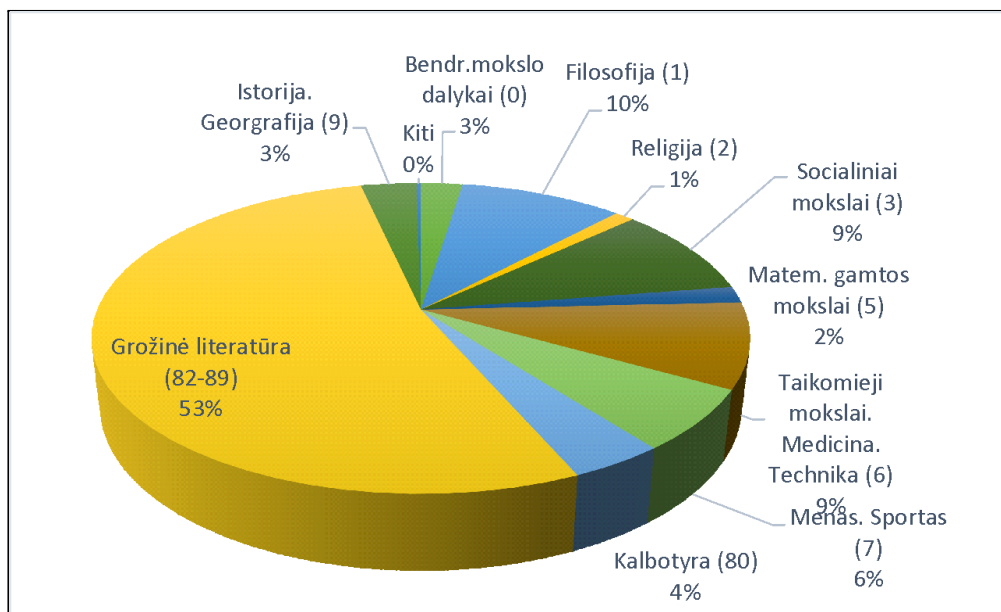
Analizuojant dokumentų išduotį pagal tikslines vartotojų grupes, buvo pasirinktos dvi grupės: 17–29 metų ir 30–50 metų skaitytojai. Daroma prielaida, kad 17–29 metų asmenys – tai studijuojantis ir pradedantis savo profesinį kelią jaunimas, kuriam aktuali šakinė mokslinė literatūra. Antroji grupė buvo pasirinkta, remiantis 2020 m. atliktu KLAVB vartotojų pasitenkinimo paslaugomis tyrimu, kurio rezultatai parodė, kad viena didžiausių KLAVB vartotojų grupių – 30–49 metų asmenys.

38 pav. 17–29 m. vartotojams 2015–2020 m. išduotų knygų ir kitų dokumentų (be periodinių leidinių) teminė sudėtis pagal UDK skyrius (%)

Knygų išduotis 30–50 m. skaitytojams sudarė 33,4 %, o 17–29 m. – 25,6 % nuo bendros išduoties be periodinių leidinių. Nepaisant skaitytojų išskaidymo į grupes, paaiškėjo, kad išduodamų dokumentų pasiskirstymas pagal UDK abiejose grupėse išlieka tapatus (žr. 38 ir 39 pav.). Išduodami grožinės literatūros kūriniai sudaro 53 %, o iš šakinės literatūros skaitytojai dažniausiai rinkosi filosofijos, psichologijos (10 %), socialinių mokslų (9 %) tematikos knygas. Vienintelis skirtumas tarp analizuojamų amžiaus grupių – tai, kad taikomuosius mokslus

(medicinos, technikos) 1 % daugiau rinkosi 17–29 m. skaitytojai: knygų taikomųjų mokslų tematika išduota 10 %, o 30–50 m. amžiaus grupei – 9 %. Mažiausiai knygų išduota religijos (1 %), bendrojo skyriaus (2 %) ir matematikos, gamtos mokslų (2 %) tematika. Leidinių meno, sporto, kūrybos (7 sk.) temomis išduota 6 %.

39 pav. 30–50 m. vartotojams 2015–2020 m. išduotų knygų ir kitų dokumentų (be periodinių leidinių) teminė sudėtis pagal UDK skyrius (%)

2.2. Skaitomų knygų ir kitų dokumentų (be periodinių leidinių) analizė

Analizuojant 2015–2020 metais skaitomiausias knygas ir kitus dokumentus, iš kiekvienų metų buvo atrinkta po šimtą pirmųjų skaitomiausių dokumentų pozicijų. Nustatyta, kad tarp šių skaitomiausių knygų pozicijų 2015–2020 metų leidimo knygų pavadinimai sudarė 51 % (iš 600 pozicijų). Skaitomiausių knygų sąrašuose dominuoja grožinės literatūros leidiniai: K. Sabaliauskaitės „Silva Rerum III“ (2014) ir „Silva Rerum IV“ (2016); L. Riley „Mergaitė ant jūros skardžio“ (2014); R. Šepetys „Tarp pilkų debesų“ (2011). Skaitomiausi vaikų literatūros kūriniai – L. Lowry „Siuntėjas“ (2003); A. Lindgren „Mijo, mano Mijo“ (2005), P. Cvirka „Vaikų karas“ (2019). Daugiausia kartų išduotos klasikinės literatūros knygos: Ė. M. Remarkas „Trys draugai“; A. Kamiu „Svetimas. Krytis“ (1991); G. Orwell „Gyvulių ūkis“; Golding „Musių valdovas“; H. Lee „Nežudyk strazdo giesmininko“ ir knygos, kurias skaito moksleiviai pagal mokyklų sudarytus privalomų ir rekomenduojamų perskaityti lietuvių literatūros klasikos knygų sąrašus: A. Škėma „Balta drobulė“, J. T. Vaižgantas „Dėdės ir dėdienės; Nebylys“; B. Sruoga „Dievų miškas“. Neretai

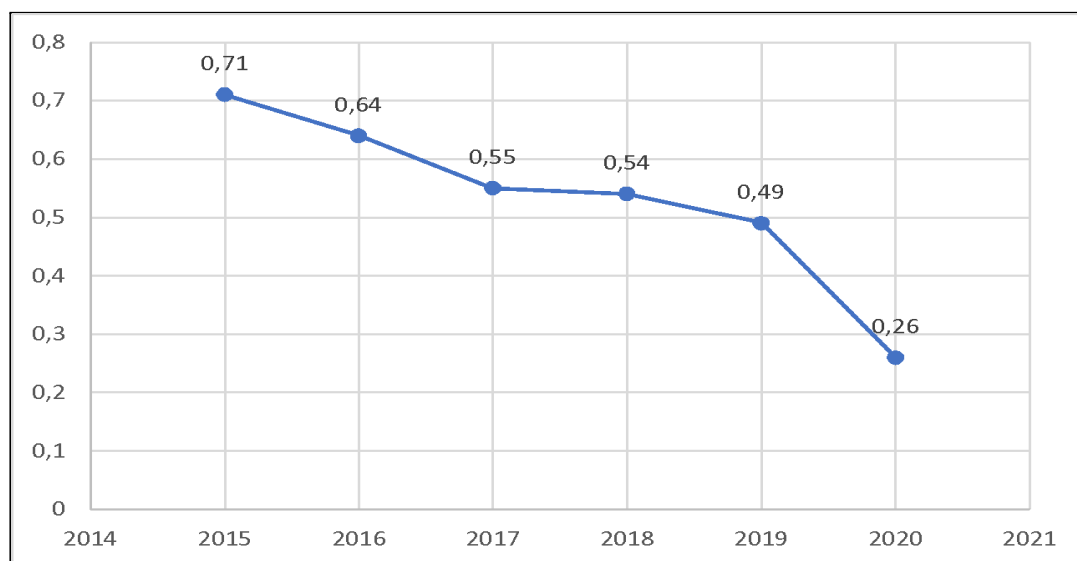
skaitytojai, ypač 2015 m., naudojami enciklopedijomis, žodynais, kurių leidimai yra ankstesnių metų nei 2015–2020 m.: Visuotinė lietuvių enciklopedija (2001–2012), Ch. Lemchenas, J. Macaitis „Rusų–lietuvių kalbų žodynas“ (2003), J. Križinauskas „Didysis vokiečių–lietuvių kalbų žodynas“ (2006).

2020 m. daugiausia kartų išduotų knygų dešimtuje pagal naujumą: N. Ikstena „Motinos pienas“ (2019); P. Cvirka „Vaikų karas“ (2019); E. Shafak „Trys Ievos dukterys“ (2018); K. Sabaliauskaitė „Silva rerum IV“ (2016); Musių valdovas (2016).

Nors naujausių knygų, ypač grožinės literatūros, paklausa didelė, tačiau, galima daryti prielaidą, kad einamųjų metų leidimo knygos nepatenka tarp daugiausia kartų išduotų leidinių dėl mažo egzemplioriškumo: skaitytojai nemažai laiko turi laukti rezervuotų knygų ir jų išdavimo kartų skaičius nesusidaro didelis.

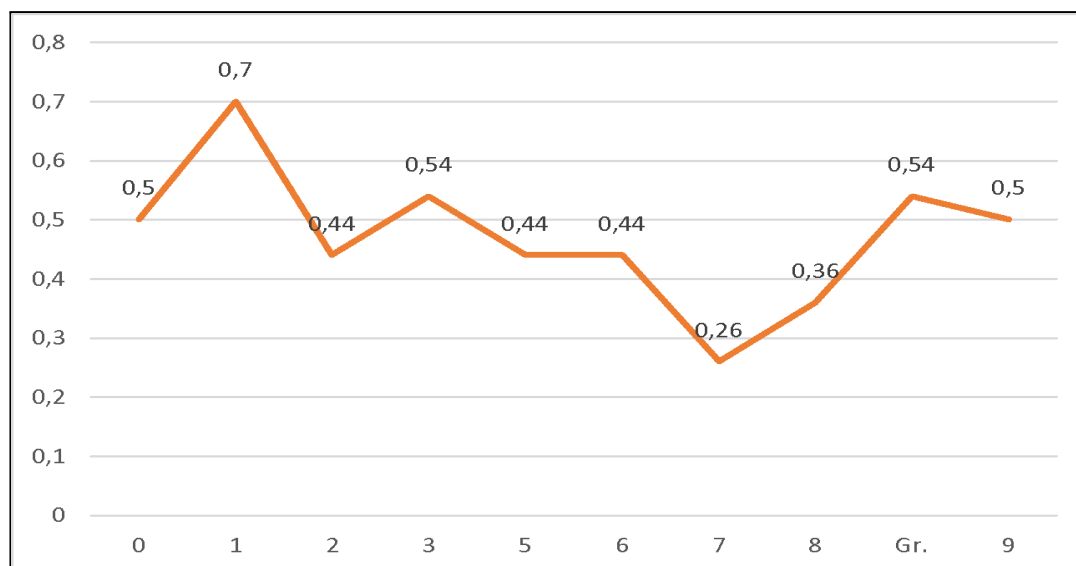
2.3. Dokumentų fondo naudojimo rodikliai

Aukštas bibliotekos fondų apyvartos rodiklis rodo, kad biblioteka vykdo tinkamą fondų komplektavimo politiką, o sukomplektuoti fondai atitinka vartotojų poreikius. Pagal IFLA rekomendacijas, optimalus viešųjų bibliotekų fondų apyvartos rodiklis turėtų būti 3. 2015–2020 m. KLAVB bendras fondo apyvartos rodiklis aukščiausias buvo 2015 m. ir siekė 0,71 (žr. 40 pav.). Nuo 2015 m., mažėjant išduodamų dokumentų skaičiui, akivaizdžiai mažėjo ir bendras fondo apyvartos rodiklis: 2019 m. sumažėjo iki 0,49, o 2020 m., gyvenant visuotinio karantino dėl Covid-19 pandemijos sąlygomis, fondo apyvartos rodiklis sumažėjo 47 procentais iki 0,26. Ši tendencija rodo, kad bibliotekai labai svarbu identifikuoti vartotojų poreikius ir optimaliai naudoti savo turimus išteklius.

40 pav. Bendras KLAVB fondo apyvartos rodiklis 2015–2020 m.

Fondo apyvartos rodikliams apskaičiuoti buvo naudojami LIBIS ir bibliotekos skyrių darbuotojų pateikti duomenys apie dokumentų išduotį. Dėl 2015–2017 metų visų duomenų apie dokumentų išduotį pagal UDK skyrius trūkumo, vidutiniai teminių fondo dalių apyvartos rodikliai pateikiami 2018–2020 metų.

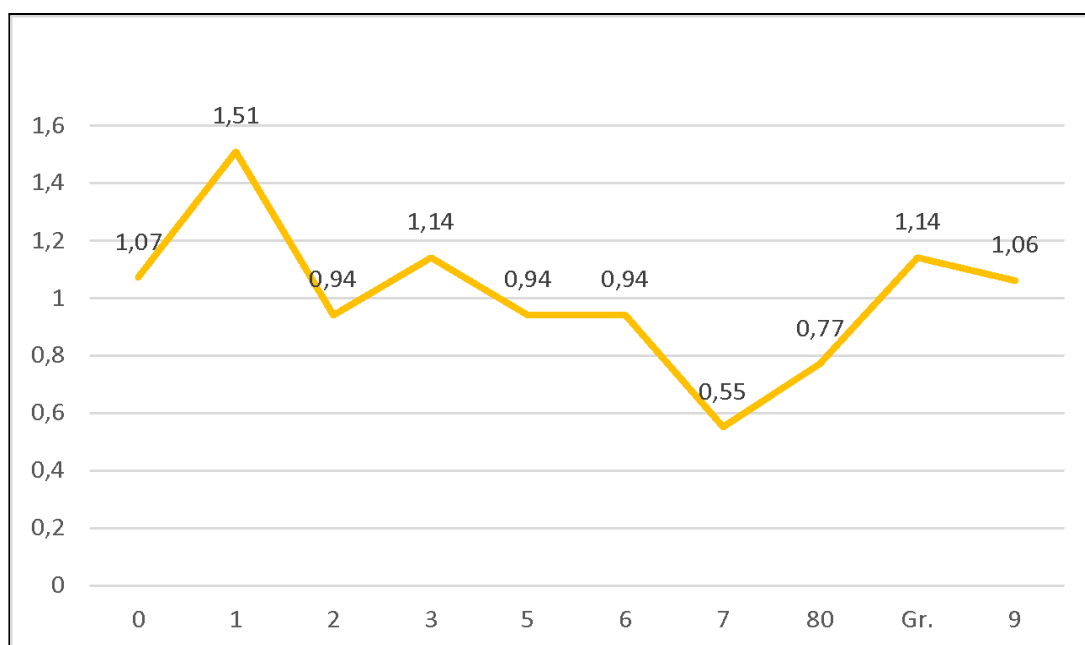

41 pav. Vidutiniai teminių fondo dalių apyvartos rodikliai 2018–2020 m.

2018–2020 m. didžiausi apyvartos rodikliai – filosofijos, psichologijos (0,7), grožinės literatūros (0,54) ir socialinių mokslų (0,54) UDK skyrių (žr. 41 pav.). Mažiausia apyvarta – meno srities (0,26): 2019 m. sumažėjo iki 0,22, bet 2020 m. padidėjo iki 0,28. Prie mažiau aktualių galima priskirti ir kalbotyrą: apyvartos rodiklis – 0,36. Bendrojo skyriaus ir istorijos, geografijos apyvartos

rodikliai visu laikotarpiu stabilūs – 0,5. Šiek tiek mažesnė apyvarta taikomųjų mokslų (0,44), religijos (0,44) ir matematikos, gamtos mokslų (0,44) tematika.

Fondo kokybę charakterizuoja fondo sudėties mokslo šakomis ir išduoties santykis, jų atitikimo koeficientas, kuris dar vadinamas fondo naudojimo koeficientu. Fondo analizė suteikia galimybę diferencijuoti fondą pagal naudojimo intensyvumą į dalis: aktyvią, labai aktyvią, mažai aktyvią ir pasyvią. Fondo skyriai, kurių panaudojimo koeficientas 0,8–1,3, naudojami aktyviai. Mažesnę nei 0,8 panaudojimo koeficientą turintys skyriai laikomi pasyviai naudojamais. O tie, kurių panaudojimo koeficientas didesnis nei 1,3 – labai aktyviai naudojami.

42 pav. Vidutinis KLAVB fondo teminių dalių panaudojimo koeficientas 2018–2020 m.

Apskaičiavus vidutinį 2018–2020 m. KLAVB fondo teminių dalių panaudojimo koeficientą, paaiškėjo, kad KLAVB aktyviausiai naudojamas filosofijos, psichologijos UDK skyrius, kurio panaudojimo koeficientas **1,51** (žr. 42 pav.). Aktyvią fondo dalį sudaro grožinė literatūra ir socialiniai mokslai, kurių panaudojimo koeficientas tolygus – 1,14. Nedaug nuo jų atsilieka bendrasis skyrius, kurio koeficientas – 1,07 ir geografijos, istorijos UDK skyrius (1,06). Aktyviai, bet mažiau naudojami: religijos; matematikos, gamtos mokslų ir taikomųjų mokslų UDK skyriai, kurių panaudojimo koeficientas vienodas – 0,94. Pasyviausiai naudojamas meno, pramogų, sporto skyrius, kurio rodiklis **0,55** ir kalbotyros skyrius (**0,77**).

UDK skyrius	2015-2020 m. leidinių (be periodikos) procentinė dalis fonde	Visų 2015-2020 m. leidinių (su periodika) procentinė dalis fonde	2020 m. fondo apyvarta	2020 m. fondo panaudojimo koeficientas
0	0,67	2,37	0,5	1,05
1	5,57	6,13	0,69	1,44
2	2,07	4,06	0,43	0,91
3	1,35	7,67	0,55	1,14
5	0,86	1,42	0,42	0,89
6	1,1	3,18	0,45	0,94
7	1,26	1,96	0,28	0,58
8	0,42	1,26	0,37	0,79
Gr.	4,71	5,1	0,55	1,15
9	2,5	3,69	0,51	1,07

43 lentelė. Fondo teminių dalių papildymas ir naudojimas (2020 m. rodikliai)

Fondo teminių dalių papildymo ir naudojimo analizė parodė, kad 2020 m. labiausiai naujausiais leidiniais atnaujintas ir aktyviausiai naudotas KLAVB UDK skyrius – psichologijos, filosofijos: 2015–2020 m. inventorinti leidiniai sudarė 5,57 %, o su periodika – 6,13 %, didžiausias fondo dalių apyvartos rodiklis – 0,69 ir fondo panaudojimo koeficientas – 1,44 (43 lentelę). Didžiausia dalimi (7,67 %) leidiniais su periodika atnaujintas socialinių mokslų skyrius, tačiau naujausių inventorintų dokumentų dalis sudarė mažą dalį (1,35 %). Dar vertėtų paminėti, kad 2015–2020 m. KLAVB gavo dovanotų senų periodinių leidinių, kurie dauguma priklausė socialinių mokslų tematikai. Juos atrinkus socialinių mokslų skyriaus papildymas 2015–2020 m. periodika būtų mažesnis. Taigi, socialinių mokslų skyrius nebuvo stipriai atnaujintas, tačiau jo apyvartos (0,55) ir panaudojimo (1,14) rodikliai prilygsta grožinės literatūros: apyvartos – 0,55 ir panaudojimo – 1,15, nors grožinė literatūra pagal atnaujinimą 2015–2020 m. leidiniais – antroje vietoje po psichologijos. Beveik du kartus mažesne procentine dalimi nei grožinė literatūra 2015–2020 m. leidiniais buvo atnaujinti istorijos, geografijos (2,5 %) ir religijos (2,07 %) UDK skyriai. Šių skyrių apyvartos ir panaudojimo koeficientai vidutiniai: istorijos – 0,51 ir 1,07, o religijos – 0,43 ir 0,91.

Žemiausi apyvartos ir panaudojimo rodikliai 2018–2020 m. laikotarpiu išliko meno srities: 0,28 ir 0,58. Mažą apyvartos ir pasyvų naudojimo rodiklį gali lemti nepakankamai aktuali skyriaus sudėtis vartotojams, jeigu didelę fondo dalį sudaro pasenę dokumentai. Meno skyriaus papildymo

2015–2020 m. leidiniais procentas neaukštas: 1,26 %, su periodika – 1,96 %.

Mažiausiai 2015–2020 m. leidiniais papildyti kalbotyros skyrius (0,42 %) ir bendrasis skyrius (0,67 %). Bendrojo skyriaus apyvartos ir panaudojimo koeficientai vertinami kaip pakankami: 0,5 ir 1,05, o kalbotyros kaip pasyviai naudojamo skyriaus: 0,37 ir 0,79.

2.4. KLAVB dokumentų fondo panaudos analizės apibendrinimas

1. Kalbiniu aspektu absoliuti dauguma (88 %) leidinių išduodama lietuvių kalba, antra pagal populiarumą – rusų kalba (7 %), trečioje vietoje – anglų kalba (3 %).
2. Daugiau nei pusė (59 %) visų išduodamų dokumentų sudarė grožinė literatūra, iš šakinės literatūros leidinių daugiausia išduota socialinių mokslų (8 %) ir taikomųjų mokslų (7 %) dokumentų. Mažiausiai dokumentų išduota religijos (1 %) ir matematikos, gamtos mokslų (2 %) tematika.
3. 2015–2020 m. laikotarpiu aukščiausias KLAVB bendras fondo apyvartos rodiklis buvo 2015 m. – 0,71. Vėlesniais metais šis rodiklis mažėjo ir 2020 m. buvo 0,26. Ši tendencija rodo, kad bibliotekai labai svarbu identifikuoti vartotojų poreikius ir optimaliai naudoti savo išteklius.
4. 2018–2020 m. didžiausi vidutiniai teminių fondo dalių apyvartos rodikliai – filosofijos, psichologijos – 0,7; grožinės literatūros – 0,54 ir socialinių mokslų – 0,54. Mažiausia apyvarta – meno srities – 0,26 ir kalbotyros – 0,36.
5. Fondo teminių dalių panaudojimo koeficientai parodė, kad KLAVB labai aktyviai naudojama fondo dalis – filosofijos, psichologijos (1,51) UDK skyrius. Aktyviai naudojama fondo dalis – tai grožinė literatūra (1,14), socialiniai mokslai (1,14), bendrasis skyrius (1,07), geografijos ir istorijos UDK skyrius (1,06). Pasyviausiai panaudojami meno (0,55) ir kalbotyros (0,77) UDK skyriai.
6. Fondo teminių dalių papildymas 2015–2020 metų leidimo dokumentais parodė, kad šiuo laikotarpiu daugiausiai naujausiais leidiniais atnaujinti psichologijos ir grožinės literatūros skyriai. Mažiausiai 2015–2020 m. leidimo leidiniais papildyti kalbotyros ir bendrasis skyrius.

3. KLAVB vartotojų apklausos rezultatai

Tyrimo tikslas – identifikuoti KLAVB turimo informacijos išteklių fondo vertinimą vartotojų požiūriu ir numatyti galimybes, kurios padėtų geriau tenkinti vartotojų poreikius.

Tyrimo uždaviniai:

- 1) išsiaiškinti vartotojų nuomonę apie knygų ir kitų leidinių pasirinkimą bibliotekoje.
- 2) apibendrinti apklausos metu gautus duomenis ir numatyti priemones, kurios padėtų geriau organizuoti KLAVB informacijos išteklių fondą, tenkinant vartotojų poreikius.

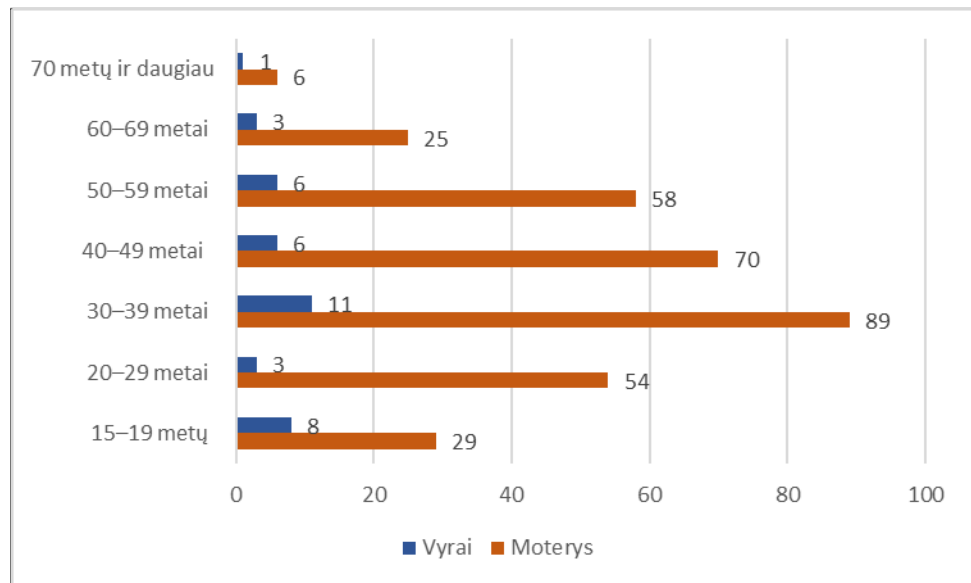
Tyrimo tikslinė grupė – suaugusieji KLAVB vartotojai. Tyrimo metodas – anketinė apklausa. Apklausos dalyviai atrinkti naudojant patogumo atranką (respondentai pasirenkami atsitiktine tvarka, neatsižvelgiant į jų amžių, išsilavinimą ar kitus rodiklius), respondentų imties dydis apskaičiuotas pasirinkus 95 proc. tikimybę bei 0,5 proc. paklaidos tikimybę¹⁰.

2020 metais KLAVB paslaugomis naudojosi **9942** vartotojai, iš jų 7974 suaugusieji ir 1968 vaikai iki 14 metų. Nustatytas minimalus respondentų imties dydis – **367** suaugusieji lankytojai. Per numatytą laikotarpį (nuo 2021 m. gegužės 10 d. iki liepos 2 d.) apklausa KLAVB vartotojams buvo platinama dviem būdais: popierinė anketa platinama bibliotekos erdvėse, internetinė anketa – KLAVB interneto svetainėje (<http://www.klavb.lt/>) ir Facebook paskyroje (<https://www.facebook.com/simonaitytesbiblioteka>), bei išsiųsti 1600 kvietimai dalyvauti apklausoje elektroniniu paštu. Į apklausą iš viso atsakė 369 respondentų: 104 užpildė popierines anketas, o 265 – anketas elektronine forma.

3.1. Respondentų charakteristika, skaitymo tikslai ir kalbos

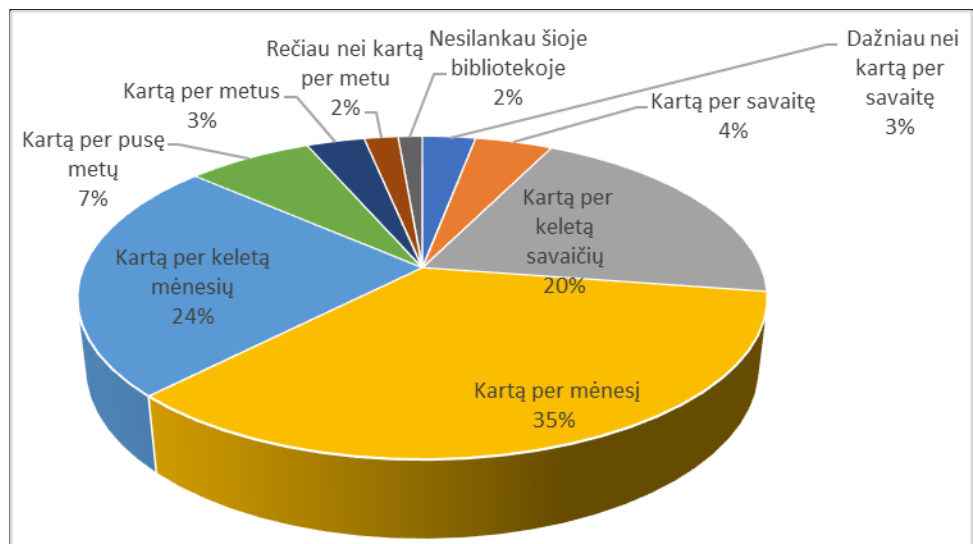
Dauguma (90 %) apklausoje dalyvavusių skaitytojų – moterys. Vyrų sudarė 10 % respondentų. Didžiausios amžiaus grupės – 30–39 m. (27 %) ir 40–49 m. (21 %). Mažiausiai apklausoje dalyvavo respondentų, vyresnių nei 60 metų (žr. 1 pav.).

¹⁰ Imties dydis apskaičiuojamas: <http://www.apklausa.lt/imties-dydis>

44 pav. Moterų ir vyrų pasiskirstymas pagal amžiaus grupes

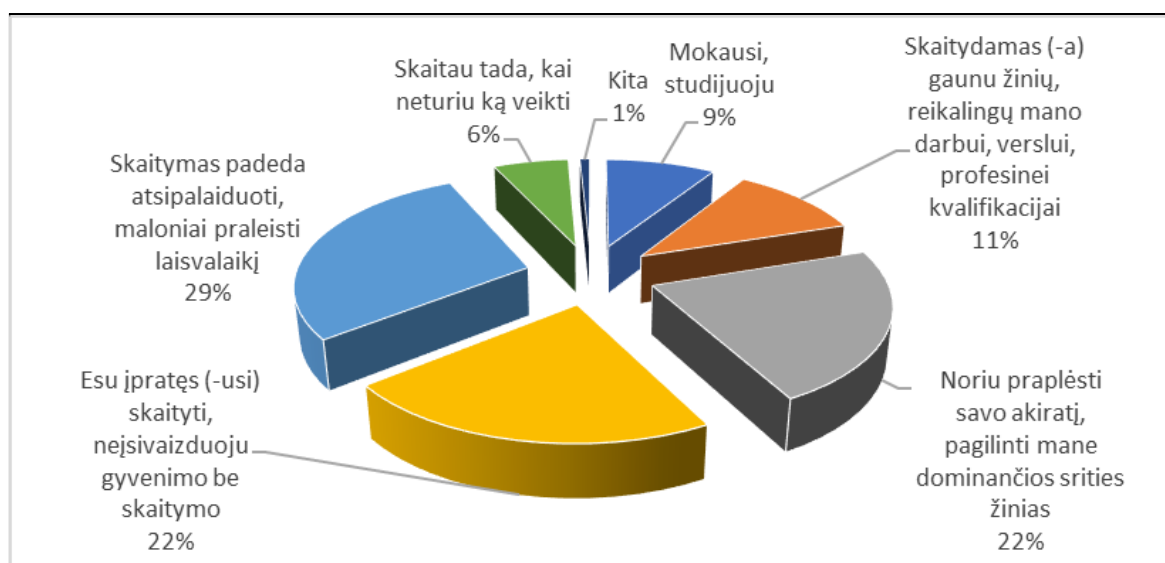
Didžioji dalis respondentų – dirbantys (74 %), įgiję aukštąjį išsilavinimą – (74 %) ir gyvenantys Klaipėdos mieste (83 %) bei Klaipėdos rajone (7 %). Respondentai, kurie nurodė, jog šiuo metu nedirba, dažniausiai buvo moksleiviai (8 %) ar bedarbiai, ieškantys darbo (6 %). Studentai sudarė 5 % respondentų. Daugiau nei trečdalis (35 %) respondentų bibliotekoje lankosi kartą per mėnesį, kartą per keletą mėnesių lankosi – 24 % (žr. 2 pav.). Penktadalis (20 %) apklausoje dalyvavusių asmenų lankosi kartą per keletą savaitių.

45 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal lankymosi bibliotekoje dažnumą

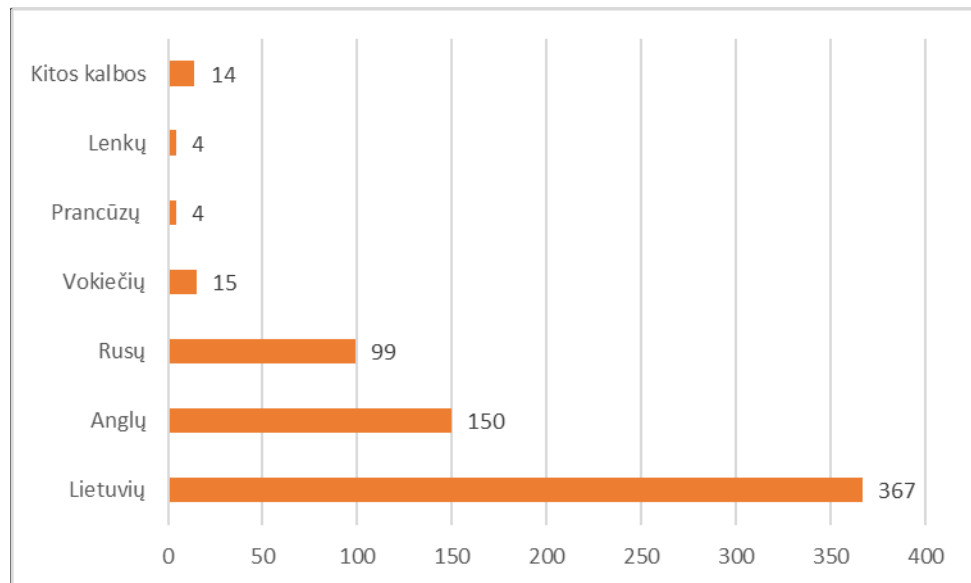
Galima teigti, kad šios apklausos metu gauti duomenys reprezentuoja dirbančių ir jau įgijusių profesiją asmenų, kurie bibliotekoje lankosi nuolat (kartą per mėnesį ar kartą per keletą mėnesių),

nuomonę apie bibliotekos turimą fondą. Apklausos duomenys leidžia teigti, kad apklausos vykdymo laikas (gegužės–birželio mėn., kai besimokantiems baigiasi mokslo metai ir prasideda atostogos) galėjo turėti įtakos tam, kad apklausoje dalyvavę asmenys buvo labiau linkę skaityti ir vertinti grožinės literatūros pasirinkimą, o dalykinės literatūros pasirinkimą vertino mažesnė dalis (apie 70 % apklausoje dalyvavusių) respondentų. Tai rodo ir pagrindiniai skaitymo tikslai: 29 % respondentų skaitymas padeda atsipalaiduoti, maloniai praleisti laisvalaikį, 22 % yra įpratę skaityti, neįsivaizduoja gyvenimo be skaitymo, tokia pati dalis (22 %) respondentų, skaitydami, nori praplėsti savo akiratį, pagilinti juos dominančios srities žinias (žr. 3 pav.). 11 % sudarė skaitantys dėl žinių, reikalingų darbui, verslui, profesinei kvalifikacijai, 9 % – dėl mokslų ir studijų.

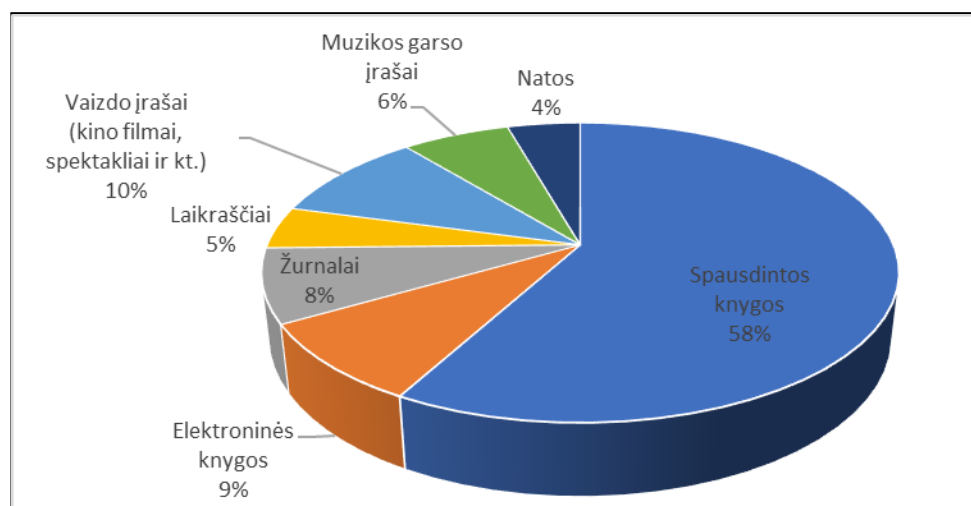
46 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal skaitymo tikslus

99,46 % dalyvavusių apklausoje skaito lietuvių kalba (žr. 4 pav.). 40,7 % respondentai geba skaityti anglų kalba, o 26,8 % – rusų kalba. Skaitančių respondentų vokiečių kalba – 4,07 %, o lenkų, prancūzų ir kitomis kalbomis – 6 %.

47 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal skaitomų leidinių kalbą

Daugiau nei pusė (58 %) respondentų pirmenybę teikia spausdintoms knygoms (žr. 5 pav.), 9 % respondentų aktualios elektroninės knygos, kurių poreikį rodo ir jų komentarai: „Norėčiau daugiau elektroninių knygų (naujausių, grožinių ir mokslinių), kurias galėčiau skaityti savo įrenginiuose.“; „Gal galėtų būti didesnis pasirinkimas elektroninių audio knygų. Tiek apie popkultūrą, tiek apie istoriją, ar populiarioji klasikinė grožinė literatūra.“. Panašią dalį (10 %) respondentų domina vaizdo įrašų (kino filmų, spektaklių ir pan.) pasirinkimas bibliotekoje. Mažiausiai respondentų daliai aktualios natos (4 %) ir laikraščiai (5 %).

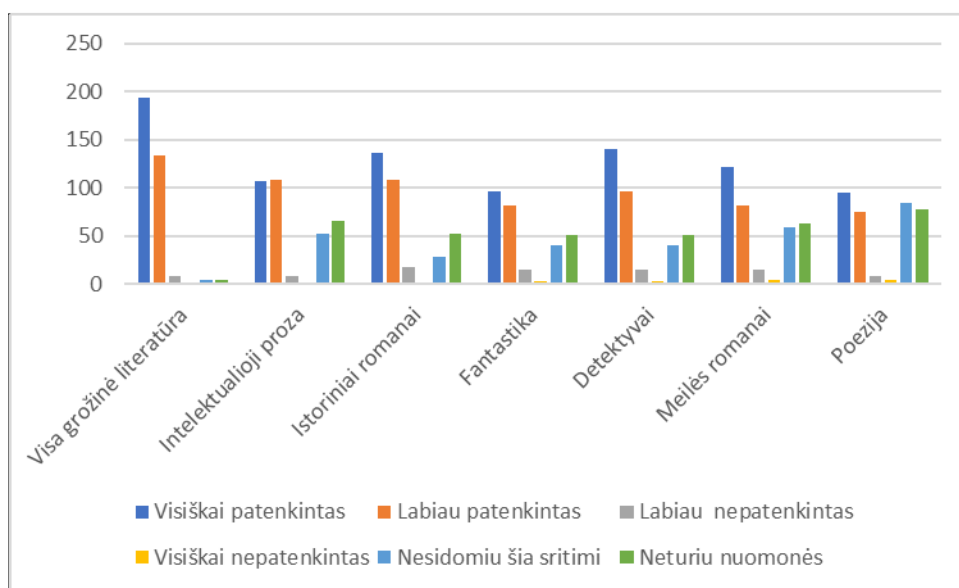

48 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal leidinių rūšių aktualumą

3.2. Grožinės ir šakinės literatūros pasirinkimo vertinimas

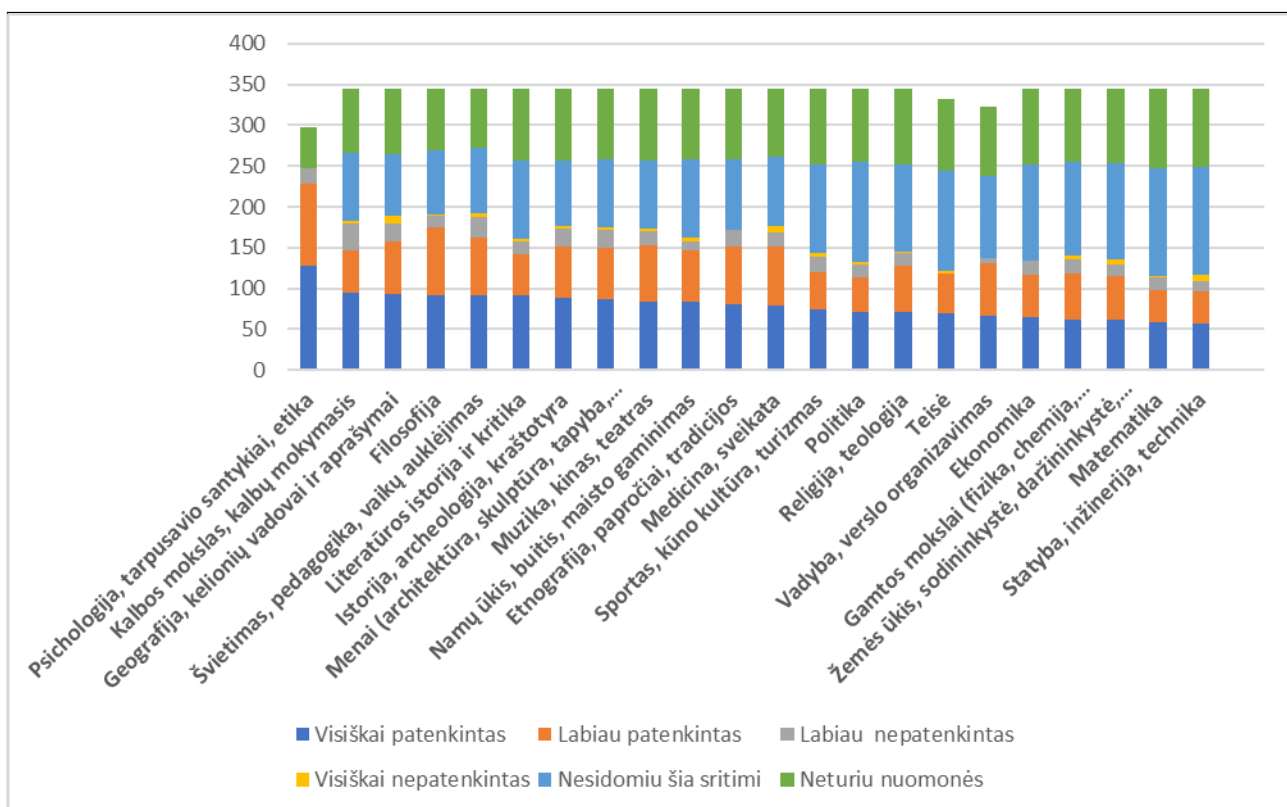
Skaitytojai, kurie skaito grožinę literatūrą, iš esmės yra patenkinti jos pasirinkimu bibliotekoje: 52,6 % visiškai patenkinti visa grožine literatūra, o 36,3 % labiau patenkinti (žr. 6

pav.). Mažiausiai respondentai domisi arba neturi nuomonės apie poezijos (44 %), meilės romanų (33,1 %) ir intelektualiosios prozos (32,3 %) leidinių pasirinkimą. Nors nepatenkintų visos grožinės literatūros pasirinkimu yra labai nedidelė dalis (iki 5 %), tačiau visiškai arba labiau nepatenkinti skaitytojai meilės romanų (5,2 %), istorinių romanų (4,9 %), fantastikos (4,9 %) ir detektyvų (4,9 %) pasirinkimu. Komentaruose skaitytojas minėjo, kad: „LABAI mažas fantastikos žanro pasirinkimas“.

49 pav. Grožinės literatūros pasirinkimo vertinimas

Klausimyne buvo pateiktos šakinės literatūros sritys, kurias įvertinti buvo prašoma respondentų (žr. 7 pav.). Paminėtina, kad ne visi respondentai pažymėjo įvertinimą prie kiekvienos srities. 24 respondentai, dalyvavę apklausoje, neįvertino įvairių sričių literatūros pasirinkimo. Geriausiai vertinamas psichologijos literatūros pasirinkimas: 42,8 % (127 resp. iš 297 resp.) visiškai patenkinti, o labiau patenkinti – 34,3 %. Visiškai nepatenkintų nėra, o labiau nepatenkinti sudaro 6,06 %. Beveik trečdalis (27,3 %) visiškai patenkintų kalbos mokslo, kalbų mokymosi pasirinkimu. Panaši dalis (27 %) visiškai patenkintų geografijos, kelionių vadovų ir aprašymų; švietimo, pedagogikos, vaikų auklėjimo (26,38 %); literatūros istorijos ir kritikos (26,38 %) pasirinkimu. Šiek tiek mažiau (25,8 %) visiškai patenkintų istorija, archeologija, kraštotyra.

50 pav. Įvairių sričių literatūros pasirinkimo vertinimas

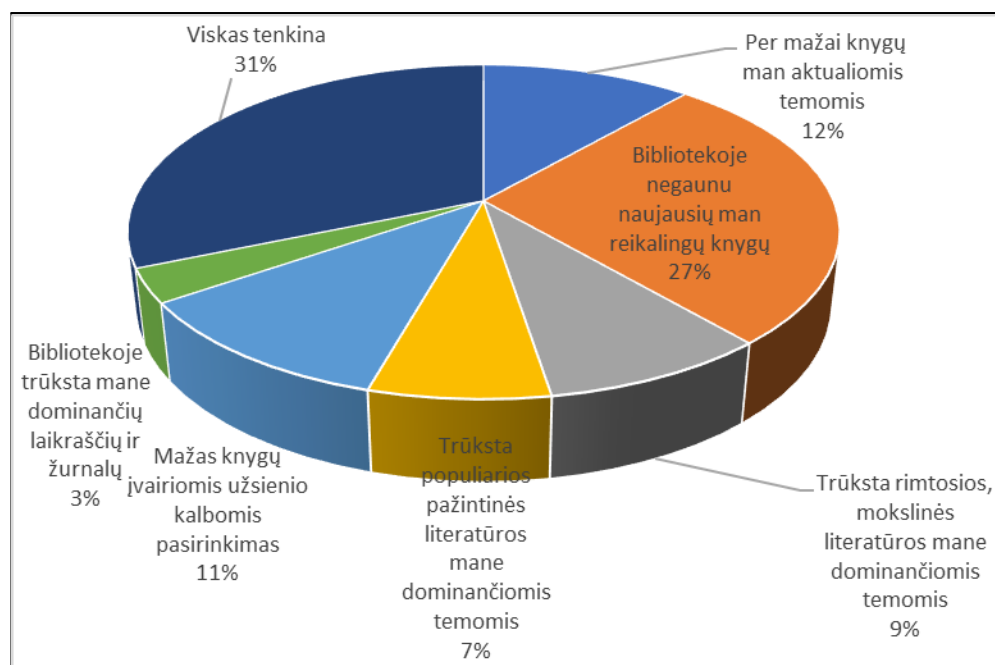
Respondentai mažiausiai domisi arba neturi nuomonės apie matematikos (66,7 %), statybos, inžinerijos, technikos literatūros (66,1 %) pasirinkimą. Prie mažiau aktualių sričių galima priskirti ir teisę (63,7 %), politiką (61,5 %), ekonomiką (61,2 %) bei žemės ūkį, sodininkystę, daržininkystę, žvejybą ir medžioklę (60,6 %). Pažymėtina, kad mažesnę šių temų populiarumą galėjo lemti tai, kad apklausoje dalyvavo absoliuti dauguma (90 %) moterų.

Daugiausia (10,73 %) labiau nepatenkintų ir visiškai nepatenkintų respondentų kalbos mokslo, kalbų mokymosi, geografijos (9 %) ir švietimo literatūros (8,4 %) pasirinkimu. Kritiškiau nei kitos sritys vertintas meno (7,54 %), istorijos (7,24 %), medicinos (7,24 %) ir sporto (6,96 %) sričių leidinių pasirinkimas. Galima teigti, kad populiariausios sritys, kuriomis domėjosi respondentai – tai psichologija, filosofija, švietimas, geografija, muzika, istorija, medicina ir etnografija. Šios temos sulaukė daugiausia respondentų vertinimų – tiek teigiamų, tiek neigiamų.

3.3. Nepatogumai, naudojantis bibliotekos leidiniais

Paklausti, kas kelia didžiausią nepasitenkinimą, renkant leidinius bibliotekoje, trečdalis respondentų (31 %) nurodė, kad juos viskas tenkina, o 27 % skaitytojų kaip pagrindinę nepasitenkinimo priežastį išskyrė naujausių jiems reikalingų knygų trūkumą (žr. 8 pav.). Tai parodo

ir didelė dalis (25 iš 61) skaitytojų komentarų, susijusių su siūlymais įsigyti bibliotekai daugiau naujų knygų: „Daugiau egzempliorių naujausios grožinės literatūros! Rezervuotos knygos laukiu penktą mėnesį!“; „Daugiau grožinės literatūros, nes rezervuotos knygos laukiu ketvirtą mėnesį!“; „Populiariesnių knygų turėti daugiau egzempliorių, nes nei šis, nei tas būti eilėje aštuoniasdešimtą.“; „Daugiau naujausiu leidyklose išleistų knygų kad būtų, nes rezervuoti ilgai laukti reikia <...>“¹¹; „Siūlyčiau daugiau egzempliorių populiarių knygų“; „Man reikalinga jau daugiau kaip metus paimta kito skaitytojo ir jūs nesugebate išsireikalauti, kad grąžintų.“; „Reikia atnaujinti privalomos literatūros fondą, daug suplyšusių, susidėvėjusių. Reikia daugiau egzempliorių populiarių, skaitytojų pamėgtų knygų.“; „Dažnai būna knygų serijos ne pilnos - būna 2, 3 knygos, o pirmos nėra. Arba yra 1 knyga, bet 2 ar 3 knygos nebūna jūsų filiale.“

51 pav. Veiksniai, keliantys didžiausią nepasitenkinimą, renkantis leidinius bibliotekoje

Kitos priežastys nurodomos rečiau: 12 % pastebi, kad bibliotekoje yra per mažai knygų jiems aktualiomis temomis, 11 % norėtų daugiau knygų įvairiomis užsienio kalbomis: „Daugiau lit. užsienio kalbomis ir viskas būtų visiškai nuostabu!“; „reiktų knygų, vadovėlių nokytis užsienio kalboms.“; „Būtų smagu, kad literatūra rusų kalba irgi būtų atnaujinama, bent jau vaikų skyrius.“

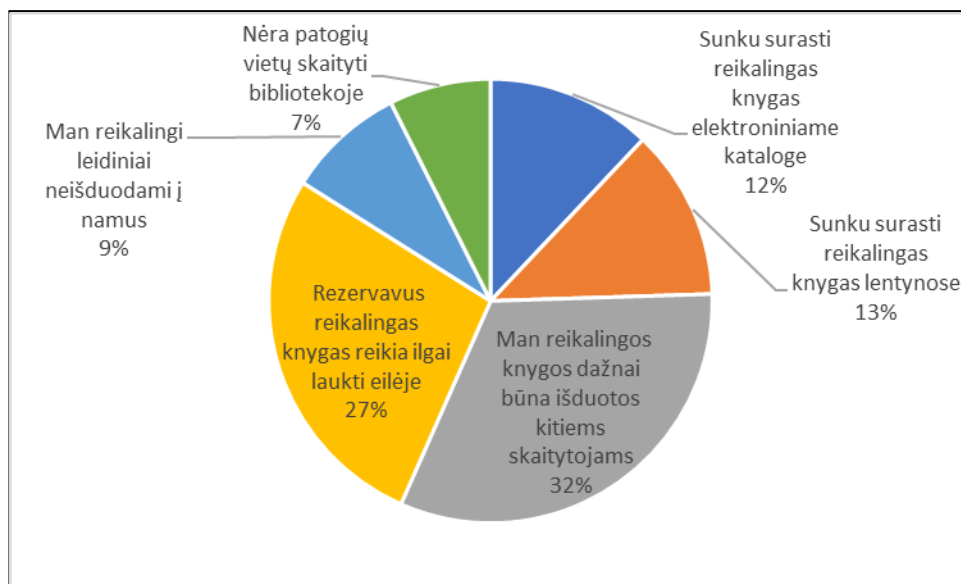
9 % skaitytojų trūksta rimtosios mokslinės literatūros juos dominančiomis temomis, o 7 % norėtų daugiau jiems aktualios populiarios pažintinės literatūros: „Būtų puiku, jeigu būtų daugiau

¹¹ Respondentų atsakymai pateikti originalūs, kalba netaisyta.

naujausiu knygų apie psichologiją“; „Daugiau knygų, kurių autoriai kaip pvz. Dale Carnegie“; „Daugiau knygų sporto temomis“; Pirkti daugiau knygų sporto ir kitomis temomis“.

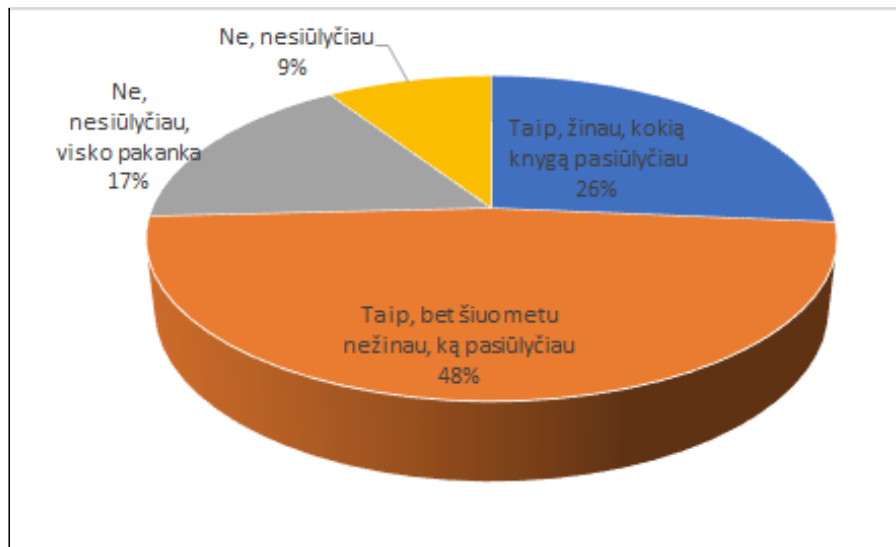
Naudojantis bibliotekoje esančiais leidiniais, didžiausią nepatogumą kelia tai, kad reikalingos knygos būna jau išduotos skaitytojams (32 %) ir tai, kad, rezervavus reikalingas knygas, reikia ilgai laukti eilėje (27 %) (žr. 9 pav.). Komentaruose respondentai siūlė trumpinti rezervuojamų leidinių išdavimo trukmę: „Knygų čia tikrai daug ir įvairių, bet bėda kad labai didelės eilės....Gal būtų galima sutrumpinti populiarių, naujausių knygų išdavimo terminą (pvz. iki 20 dienų)“; „Rezervuotoms knygoms, kurių laukia daug skaitytojų, trumpinti išdavimo terminą iki 2 savaitių“; „<...> Gal vertėtų pamąstyt apie naujų knygų išdavimo laiką ir išduodamų knygų skaičių sumažint.“.

13 % respondentų sunku surasti reikalingas knygas lentynose. Vieno iš respondentų komentaras: „Aiškesnis knygų išdėstymas (ypač 2 abonemento aukšte). Knygos sugrūstos <...>“. Panašiai daliai (12 %) respondentų sunkiau sekasi surasti knygas elektroniniame kataloge: „El. kataloge sunku rasti knygą pagal autorių. Jei nežinau pavadinimo, nerandu...“; „Siūlyčiau gal šiek tiek supaprastinti prisijungimą prie savo paskyros internete“.

52 pav. Nepatogumai, naudojantis bibliotekos leidiniais

Mažiausia dalis (7 %) respondentų mano, kad bibliotekoje nėra patogių vietų skaityti. Viena skaitytoja komentaruose siūlė: „<...> O skaitymo zonos gali būti vidiniame kiemelyje...ir kaip prie Pauzes yra...“.

53 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal naudojimąsi galimybe pasiūlyti bibliotekai įsigyti knygą

Absoliuti dauguma (74 %) respondentų naudotūsi galimybe pasiūlyti bibliotekai įsigyti jiems reikalingą knygą: beveik pusė respondentų (48 %) šiuo metu nežino, kokią konkrečią knygą siūlytų, o beveik trečdalis respondentų (26 %) tiksliai žino, kokią knygą norėtų pasiūlyti (žr. 10 pav.). Šia galimybe nesinaudotų 26 % respondentų, iš kurių 17 % nesiūlytų įsigyti bibliotekai tam tikros knygos, nes, jų manymu, visko pakanka.

Atvirame anketos klausime „Jūsų siūlymai, komentarai“ savo nuomonę išsakė 61 respondentas, eliminavus atsakymus, kaip *nėra*, *neturiu*. Iš jų – 30 teigiamų komentarų, kuriuose skaitytojai dėkoja bibliotekai už darbą karantino metu: „Labai dėkoju, kad net karantino sąlygomis teikiamos paslaugos. Sėkmės!“; „<...> Buvo atgaiva karantino laiku!“; darbuotojams už puikų darbą, paslaugumą: „Dėkoju už bibliotekos darbuotojų organizuotumą ir malonų bendravimą ☀“; „Labai patinka ir biblioteka ir žmonės ten dirbantys, smagu ateiti. AČIŪ“. Skaitytojai džiaugiasi biblioteka ir ją giria: „Jūsų biblioteka - puikiausia kultūros vieta Klaipėdoje!!! Sveikatos ir kūrybinio polėkio visam nuostabiam kolektyvui už malonų bendravimą, pagalbą ir intelektualią atmosferą!!!“; „Labai džiaugiuosi biblioteka, mielai naudojuosi paslaugomis, džiugina ir renginiai (kino vakarai, knygų mugė). Ačiū!“; „Džiaugiuosi, kad yra tokia gera biblioteka Klaipėdoje“. Neliko nepastebėta ir nauja bibliotekos – draugiškos gyvūnams – iniciatyva: „Džiaugiuosi, kad galima ateiti su augintiniu. Tai yra dėmesys šeimos nariui. Vandenuko šuniui kur nors gauti..<...>“.

3.4. KLAVB vartotojų apklausos rezultatų apibendrinimas

1. Didžiajai daliai respondentų skaitymas – malonus, atpalaiduojantis laiko praleidimo būdas (29 %); įprasta veikla, neatsiejama nuo kasdienybės (22 %); priemonė praplėsti akiratį, pagilinti tam tikros srities žinias (22 %).
2. Visi (99,46 %) respondentai skaito lietuvių kalba, beveik pusė (40,7 %) – anglų kalba, o beveik trečdalis (26,8 %) – rusų kalba.
3. Pagal leidinių rūšis respondentams aktualiausios spausdintos knygos (58 %), antroje pozicijoje (10 %) – vaizdo įrašai. Elektroninėmis knygomis domisi 9 %, žurnalais – 8 %, muzikos garso įrašais – 6 %, laikraščiais – 5 % ir natomis – 4 %.
4. Grožinės literatūros pasirinkimu visiškai patenkinti ir labiau patenkinti – 88,9 % respondentai. Daugiausia visiškai arba labiau nepatenkintų skaitytojų – meilės romanų (5,2 %), istorinių romanų (4,9 %), fantastikos (4,9 %) ir detektyvų (4,9 %) pasirinkimu.
5. Šakinės literatūros vertinimo analizė atskleidė, kad geriausiai vertinamas psichologinės literatūros pasirinkimas: 77 % visiškai arba labiau patenkintų skaitytojų. Apie pusė (50,7 %) respondentų visiškai arba labiau patenkinti filosofijos, švietimo (47,3 %), geografijos (45,8 %), muzikos (44,4 %), istorijos, medicinos, etnografijos (po 43,8 %) literatūros pasirinkimu. Daugiausia visiškai ir labiau nepatenkintų respondentų (10,7 %) kalbos mokslo, kalbų mokymosi, geografijos (9 %) ir švietimo (8,4 %) leidinių pasirinkimu.
6. Knygų ir kitų leidinių pasirinkimą bibliotekoje skaitytojai iš esmės vertina teigiamai, tačiau susiduria ir su problemomis, iš kurių didžiausios – populiariausių leidinių trūkumas ir ilgas rezervuoto leidinio laukimas. Skaitytojai siūlo trumpinti populiariausių/naujausių leidinių išdavimo laiką, įsigyti daugiau literatūros psichologijos, sporto tematika, užsienio kalbomis. Be to, atkreiptinas dėmesys į skaitytojos pastebėjimą, kad biblioteka ne visada turi visas vienos serijos knygas.

IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

1. KLAVB informacijos išteklių fondo teminį (pagal UDK skyrius) pagrindą sudaro grožinė literatūra, meno, socialinių mokslų, taikomųjų mokslų ir bendrasis UDK skyriai. Nors kalbiniu aspektu fonde dominuoja dokumentai lietuvių ir rusų kalbomis, bet kasmet didėja ir dokumentų anglų, vokiečių, prancūzų kalbomis skaičius. Pagal dokumentų rūšis vyrauja tradiciniai dokumentai – knygos ir serialiniai dokumentai (92 %), tačiau 2015–2020 m. laikotarpiu stabiliai didėjo vaizdinių, regimųjų dokumentų ir rankraščių skaičius.
2. 2015–2020 m. laikotarpiu visų įsigytų dokumentų daugiau nei trečdalį (34 %) sudarė grožinė literatūra, po beveik penktadalį sudarė meno (18 %) ir socialinių mokslų (17 %) tematikos leidiniai. Mažiausiai gauta matematikos, gamtos mokslų (1 %); filosofijos (2 %) ir kalbos, kalbotyros (3 %) sričių leidinių.

Analizuojamu laikotarpiu KLAVB fondas daugiausia (82 %) papildytas knygomis ir serialiniais leidiniais, po 7 % vaizdiniais dokumentais ir rankraščiais. Garsinių ir regimųjų dokumentų skaičius sudarė 3 % gautų dokumentų, spausdintinės natos – 1 %. Kartografijos dokumentų iš viso gauta 14, o skaitmeninių dokumentų fizinėse laikmenose – 125.

Didžiausia dalis (78 %) dokumentų įsigyta valstybine kalba. Dokumentai vokiečių kalba sudarė 9 %, rusų kalba – 7 %, anglų kalba – 5 % gautų leidinių.

3. KLAVB įsigytų inventorintų dokumentų skaičiaus palyginimas su Lietuvos spaudos statistikos duomenimis leidžia teigti, kad 2015–2019 m. KLAVB įsigijo nedidelę dalį (14–36 %) Lietuvoje išleistų einamųjų metų dokumentų pavadinimų. Pažymėtina, kad, analizuojant fondo atnaujinimą, labai svarbu fiksuoti gautų dokumentų leidimo metus, stebėti, kokią einamaisiais metais išleistų dokumentų dalį biblioteka įsigyja ir gauna informacijos išteklių fondo papildymui. Einamųjų metų leidiniais daugiausia papildyti filosofijos, psichologijos ir grožinės literatūros UDK skyriai.

Neretai meno (7–asis) UDK skyrius pasipildo Lietuvos kultūros tarybos dovanojamais dokumentais (fotografijų knygomis, albumais ir pan.), kurie nėra labai paklausūs. Svarbu peržiūrėti ir įvertinti meno skyriuje esančių dokumentų aktualumą, nes šio skyriaus apyvartos ir panaudojimo rodikliai – patys žemiausi.

4. KLAVB dokumentų fondo naudojimo analizė atskleidė, kad 2018–2020 m. didžiausi apyvartos rodikliai – filosofijos, psichologijos; grožinės literatūros ir socialinių mokslų UDK skyrių. Mažiausia apyvarta – meno ir kalbotyros sričių. Vidutinis KLAVB fondo

teminių dalių panaudojimo koeficientas parodė, kad KLAVB aktyviausiai naudojamas filosofijos, psichologijos UDK skyrius. Aktyvią fondo dalį sudaro grožinė literatūra ir socialiniai mokslai, šiek tiek mažiau naudojami – bendrasis skyrius ir geografijos, istorijos UDK skyrius. Pagal naudojimo koeficientą prie aktyvios fondo dalies dar galima priskirti ir religijos; matematikos, gamtos mokslų ir taikomųjų mokslų UDK skyrius. Pasyviausiai naudojami meno, pramogų, sporto ir kalbotyros skyriai.

5. Vartotojų apklausos duomenų analizė parodė:

- KLAVB turimą informacijos išteklių fondą vartotojai vertina palankiai, tačiau vieni pagrindinių vartotojų nepasitenkinimą keliančių veiksnių – tai populiariausių, naujausių leidinių trūkumas ir ilgas rezervuotų leidinių laukimas. Siūloma trumpinti populiariausių leidinių išdavimo laiką, kad užsakytas leidinys greičiau pasiektų skaitytoją.
- Spausdintos knygos vis dar labai aktualios daugiau nei pusei (58 %) respondentų. 10 % respondentų labai aktualūs vaizdo įrašai (kino filmai, spektakliai ir kt.), 9 % – elektroninės knygos. Susidomėjimą elektroninėmis knygomis ir jų įvairovės trūkumą respondentai išsakė anketos komentaruose. Rekomenduotina atsižvelgti į vartotojų elektroninių knygų poreikį.
- Beveik pusė (40,7 %) respondentų skaito anglų kalba, o rusų kalba – beveik trečdalis (26,8 %). Rekomenduotina atkreipti dėmesį į informacijos išteklių anglų kalba komplektavimo galimybes.
- Daugiausia nepalankių skaitytojų įvertinimų sulaukė kalbos, kalbos mokymosi sritis. Atnaujinimo koeficientas rodo, kad ši sritis buvo mažiausiai atnaujinta 2015–2020 m. leidimo dokumentais. Mažas papildymas naujais dokumentais galėjo lemti ir vieną žemiausių kalbos ir kalbotyros skyriaus apyvartos rodiklių. Atkreiptinas dėmesys į leidinių, skirtų mokytis užsienio kalbų, būklę ir naujumą.
- Fondo turinio ir naudojimo analizė bei vartotojų apklausos rezultatai parodė, kad KLAVB populiariausias UDK skyrius – psichologija. Šis skyrius daugiausiai papildytas einamųjų metų leidiniais, labiausiai naudojamas ir skaitytojų geriausiai įvertintas.
- Didžioji dalis skaitytojų naudotusi galimybe pasiūlyti bibliotekai įsigyti jiems aktualių knygų. Rekomenduojama apsvarstyti skaitytojų įtraukimą į informacijos išteklių komplektavimo procesą, suteikiant jiems galimybę pateikti savo pasiūlymus (pvz., užpildant pasiūlymo formą KLAVB svetainėje).

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. IVAŠKEVIČIENĖ, G. *Viešosios bibliotekos informacijos ištekliai: samprata, fondų formavimo politika, principai, sistema, apskaita*. Vilnius, 2020. Prieiga per internetą: <https://www.slideshare.net/nacionalinebiblioteka/viesosios-bibliotekos-informacijos-itekliai-15365457>.
2. IVAŠKEVIČIENĖ, G.. *Bibliotekos dokumentų fondo organizavimas*. Vilnius, 2014.
3. JANAČIČIENĖ, D.; CICĖNIENĖ, R.; IVAŠKEVIČIENĖ, G.; JANUŠEVIČIENĖ, R. ir kt. *Lietuvos bibliotekų informacijos išteklių fondo valdymo koncepcija*. Vilnius, 2018. Prieiga per internetą: https://lrkm.lrv.lt/uploads/lrkm/documents/files/IIF_valdymo_koncepcija.pdf
4. KUTIŠČEVA, L.; IVAŠKEVIČIENĖ, G. *Savivaldybių viešųjų bibliotekų fondų sistema*. Vilnius, 2018. Prieiga per internetą: https://drive.google.com/file/d/10_L-MDhhr0rNmP32HocDXgJwH2wM056w/view
5. *LR kultūros ministro įsakymas dėl bibliotekų plėtros strateginių krypčių 2016–2022 metams patvirtinimo*. Vilnius, 2016 m. balandžio 29 m. Nr. ĮV-344. Prieiga per internetą: <https://lrkm.lrv.lt/uploads/lrkm/documents/files/Biblioteku%20pletros%20kryptys.pdf>.
6. *LR kultūros ministro įsakymas dėl Klaipėdos apskrities Ievos Simonaitytės viešosios bibliotekos nuostatų patvirtinimo*. Vilnius, 2020 m. spalio 19 d. Nr. ĮV-1281. Prieiga per internetą: <https://www.klavb.lt/doclib/sc5dby2ghpt3f3mdhgq1kvsace7946pp>.
7. *LR kultūros ministro įsakymas dėl bibliotekų fondo apsaugos nuostatų patvirtinimo*. Vilnius, 2010 m. spalio 6 d. Nr. ĮV-499. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActEditions/lt/TAD/TAIS.382842?faces-redirect=true>.
8. *LR kultūros ministro įsakymas dėl Lietuvos bibliotekų fondo nuostatų patvirtinimo*. Vilnius, 2006 m. gruodžio 11 d. Nr. ĮV-670. Galiojanti suvestinė nuo 2018-01-01. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.6EFF39A308B8/asr>.
9. TAMOŠIŪNAITĖ, G. *Biblioteka: teorijos ir praktikos pradmenys*. Sąs. 1: Bibliotekų fondai ir katalogai. Vilnius, 2003, p. 19.